IUBIȚI CONFRAȚI ȘI CITITORI,

Batem în ușa fiecăruia din voi cu un buchet de flori gîndite — sînt singurii crini și trandafiri ai sufletelor noastre trimise într-un leagăn al copilăriei sufletului vostru

TUDOR ARGHEZI

Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ !

gazeta literară

ORGAN SAPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Anul XIII ● Nr. 52 (739) ● Joi 29 decembrie 1966 — 10 pagini: 1 leu

IN PRAG DE AN NOU

Există și la noi obiceiul, bun și vechi, ca în miezul iernii, la sfîrșitul anului, să aruncăm o privire cercetătoare în urmă și alta, socotită și optimistă, plină de încredere, înainte, în viitor. Privirea aruncată în urmă ne dă prilejul să vedem dacă în cursul anului pe sfîrșite ne-am împlinit făgăduielile luate la începutul lui, dacă le-am depășit sau, eventual, dacă le-am împlinit numai în parte. Privirea îndreptată înainte pornește de la rezultatul analizei pe trecut. O asemenea analiză minuțioasă a avut loc zilele acestea întîi în cadrul lucrărilor plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român și apoi în dezbaterile Marei Adunări Naționale. Cuvîntul de încheiere a discuțiilor din Plenară a fost rostit de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Comitetului Central al Partidului Comunist Român care, stăruind amănunțit atît asupra succeselor cît și a lipsurilor înregistrate în construcția socialismului în anul 1966, a dat numeroase și cuprinzătoare indicații pentru o mai bună desfășurare a muncii în viitor. Tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cuvîntarea sa de la Plenară, a spus printre altele :

„Un capitol important al planului îl constituie măsurile prevăzute pentru ridicarea nivelului de trai al populației, sporirea veniturilor salariaților și țărănimii, satisfacerea necesităților în continuă creștere ale oamenilor muncii. Este prevăzut un volum important de construcții de locuințe, noi construcții social-culturale. Pe măsura creșterii potențialului economic al țării, partidul și guvernul asigură fonduri sporite pentru lărgirea și perfecționarea asistenței sanitare, dezvoltarea învățămîntului de toate gradele, condiții pentru progresul științei, artei, literaturii, al activității de ridicare a nivelului cultural al poporului...".

Am ales acest citat pentru că ni se pare semnificativ. În cuprinsul lui se vede cu claritate grija Partidului pentru îmbunătățirea vieții oamenilor muncii, pentru progresul general al țării.

În dezbaterile Marei Adunări Naționale s-a analizat Planul de Stat pe 1966 și s-a ajuns la concluzia că el a fost împlinit, iar în multe sectoare de activitate chiar depășit. S-a analizat de asemeni bugetul general al țării pe același an 1966 și s-a constatat că și el a fost realizat și s-a încheiat excedentar. Așadar, în 1966 obiectivele stabilite au fost atinse — cu toate că pe parcurs s-au ivit nenumărate greutăți — sarcinile trasate de cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român îndeplinite. Pornindu-se de la împlinirea Planului de Stat și a bugetului general pe 1966, s-a ajuns la întocmirea Planului de Stat și a bugetului pe noul an 1967. Planul de Stat pe noul an 1967 conține un program de investiții și mai amplu. Se vor ridica pe cuprinsul țării noi fabrici, noi uzine, noi combinate. Toate acestea vor avea un rol hotărîtor în dezvoltarea economiei noastre naționale, în împlinirea pînă la capăt a cincinalului. O importanță deosebită se dă agriculturii. Și aci se va desfășura pe planuri largi modernizarea care va duce la o producție mereu mai sporită. Noul Plan de Stat prevede o creștere substanțială a bunurilor de larg consum. Exigența a crescut în toate domeniile. Se va continua cu îndîrjire bătălia pentru calitatea superioară a produselor. Bugetul pe noul an este și el în creștere față de cel din 1966 și fără îndoială că anul viitor, pe vremea aceasta, se va constata că se va închide excedentar. O mare satisfacție a adus păturilor celor mai largi ale poporului nostru noua lege a pensiilor. S-a dovedit încă o dată că grija Partidului și a regimului nostru pentru oamenii muncii este o mare realitate. Firește, proiectul de buget pe 1967 este alcătuit în strînsă concordanță cu Planul de Stat pe același an.

O cercetare atentă a Planului de Stat și a bugetului general pe noul an duce la concluzia fermă că România Socialistă este o țară în plin progres, cu o economie solidă, armonioasă, chibzuită, în plină dezvoltare. Acesta este rodul prețios al politicii pline de înțelepciune a Partidului nostru și a regimului nostru. Prin politica sa internă de construcție pașnică a unei țări noi, de ridicare a maselor la un înalt nivel de trai și la un înalt nivel de cultură și prin politica sa externă de colaborare cu toate statele, indiferent de regimul lor politic și social, de întărire și continuă consolidare a păcii în Europa și în lumea întreagă, România Socialistă și-a cîștigat un renume deosebit și și-a atras stima și dragostea tuturor popoarelor dornice și ele de pace, de progres, de mai bine.

După ample și competente dezbateri, Marea Adunare Națională a aprobat în unanimitate atît Planul de Stat cît și bugetul pe noul an 1967. Realizarea Planului de Stat și a bugetului pe noul an vor constitui, fără îndoială, un mare pas înainte făcut de poporul nostru în desăvîrșirea construcției socialiste în patria noastră.

Ținînd în bună măsură pasul cu realizările din celelalte domenii de activitate, literatura noastră a înregistrat și ea succese importante în cursul anului de al cărui sfîrșit ne mai despart doar două-trei zile. Revistele literare ale Uniunii Scriitorilor au activat din plin, aducînd cu fiecare număr versuri noi, proză nouă, articole de critică și de analiză literară interesante, în timp ce editurile au lansat pe piață noi cărți datorite scriitorilor de toate vîrstele.

Caracteristica anului 1966 a fost apariția în cîmpul literaturii noastre a unui mare număr de scriitori tineri. Sperăm că noul an, de al cărui început ne-am apropiat, va fi un an și mai bun pentru producția noastră literară. Urmînd cu neclintire îndemnurile Partidului, scriitorii noștri vor milita mai departe — ca întregul nostru popor — pentru pace, pentru progres, pentru o viață mai bună.

Zaharia STANCU

Patrie

Măr cu merele aur,
Cîtă viață
Atîta piatră din vînt
Lovind aerul pe lîngă tulpină,
Praf zburat de copite
Dus să nu mai vină
Sămînța de laur.

Făt Frumos sau altul din zmei
Dind năvălirilor să bea abur de mac,
La schit de peșteră, din luntre copac
Steag cu migală pe lacrimă
Au lipit de umerii mei.
Poartă-l, mi-au poruncit,
Te va sluji
Pînă la ultima deșteptare în zi.
M-a înspăimîntat
M-a îmbărbătat
Lacrima platină
Numită Mircea, Ștefan cel Mare
Răzemați în sabie
Somn cît greierul lunii
Să păstreze mărul aur cu soare.

Cresc sub crengile lui
Grîu de ianuarie
Miei albi
Ca un măr
Ca un păr
Miei tinerețe.
De brumării sînt sătulă
Nimeni să nu mă învețe
Numai culoarea luminii a adus
Pămîntului meu tot ani cu noroc.
Puteam să nu mă nasc aici, știu
Să mai cucăi de somn într-un sîmbure,
Să trec mai devreme sau mai tîrziu
Ori să trăiesc fără ca nimic să mă tulbure,
Cunosc și cuvinte
Mai de ocară sau cu laudă
Decît spațiul pe care unii pot să-l ocupe,
Și sfîșierea și temeinicia
Din severa migală a timpului,
Ninge pe mine de cîte știu
Măr cu merele aur
Tare ca fierul,
Iute ca oțelul,
Țara soarelui,
Leru-l'ler,
Țara soarelui!

Violeta ZAMFIRESCU

SENSURI ȘI CONSTANTE ALE ARTEI NOASTRE CONTEMPORANE

Încercînd să definim trăsăturile artei românești contemporane, trebuie să relevăm încă de la început acest adevăr : creația noastră socialistă are deja o istorie, cei 22 de ani care au trecut de la Eliberare alcătuiesc o întreagă epocă în care poți urmări drumurile unei explorări artistice progresive, în cuprinsul unor realități distincte, — pămînturi noi, perpetuu dezvăluite, ale umanității socialiste. Acum, în anii incandescenți ai revoluției, tradiții imemoriale ale poporului român s-au verificat decisiv, dobîndind o adevărată culminație. Probleme și tipologii specific naționale au căpătat sigiliul prezentului socialist. Dialectica aceasta de confruntări și integrări neîncetate, între mișcarea realității și arta care-o răsfrînge, înregistrează inevitabil succese și dificultăți, reevaluări inerente, exprimînd pregnant sensul evolutiv, înaintarea ineluctabilă a civilizației noastre socialiste. Dialectica aceasta se cere studiată cu scrupulul grav, cu obiectivitatea riguroasă spre care ne îndeamnă documentele Partidului nostru. Cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în expunerea la a 45-a aniversare a P.C.R. : „Istoria trebuie să prezinte întregul proces al luptei revoluționare în complexitatea sa, să pornească de la analiza științifică a realității sociale, să înfățișeze faptele nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, după criterii de conjunctură, ci așa cum s-au petrecut ele, corespunzător adevărului vieții".

În rîndurile ce urmează, ne referim, desigur, la un proces neîncheiat, în care aspectele cristalizate ferm se învecinează cu altele de abia pe cale de a se defini, imprevizibile ca o magmă în plină efervescență. În această bogăție luxuriantă de aspecte și probleme nu ne putem propune decît descifrarea cîtorva coordonate : simple preliminarii la o sinteză posibilă asupra creației artistice din ultimele două decenii.

Momentul sărbătoresc de acum ne dă îndemnul — și curajul — de a schița un asemenea portret în mișcare ; mai bine zis, o trecere în revistă a trăsăturilor irecuzabil caracteristice pentru creația noastră contemporană ; refuzîndu-ne ispita distincțiilor mai abrupt speciale, căutînd tocmai acea perspectivă care să facă sezisantă chiar pentru un nespecialist coerența interioară a fenomenului nostru artistic. Astfel, observațiile pe care **Gazeta literară** le găzduiește aici nu au altă ambiție decît să invite la un dialog de idei tot mai amplu, — singurul în stare să definească pe deplin dinamica realității noastre artistice.

★

Revelarea realităților contemporane nu a putut ocoli, la început, o percepție mai nediferențiată, care vedea tabloul în mare, — omul, nedesprins de eveniment,

Dan HĂULICĂ și Al. OPREA

(Continuare în pagina 8)

ARHIVĂ SENTIMENTALĂ

PLUGUȘORUL

Juncanii vremii, prăvălați în juguri pe coasta Planetei la vale, tîrînd plugul răzvrătitor al istoriei printre prăpăstii și vulcani, sînt opriți în loc o singură dată în an, prin formula sacramentală „aho", aho", de vocea asprită de ger și speriată de grozăvia faptei, a copilului din Carpați.

Aho, aho
Copii și frați,
Stați puțin și nu mînați...

Și juncanii timpului stau, îngenunchind blajin în omăt, o singură dată în an. Cînd se așează, fumegă munții cei mari și aburesc oceanele. Cînd își trag răsuflul, ciocanele subterane ale lui Hefaistos de la Hunedoara, de la Reșița, de la Brașov, de la Cîmpia Turzii se opresc deasupra fierelor roșii de plug... Omul și Timpul stau față în față, într-un cosmic armistițiu, echivalent al faustianului „o, clipă rămîi !" la români —, răgaz în care copilul din Carpați prinde glas din nou:

...Lîngă boi v-alăturați
Și cuvîntu-mi ascultați !

Și Pămîntul îl ascultă. La început Pămîntul cel mic, o planetă ca și a Prințului lui Saint-Exupéry, iar acum, de la o vreme, chiar și Maica Terra care se învîrte cu toată omenirea ei de noroade în jurul Soarelui.

Îl ascultă tot mai des și îi recunoaște glasul : acesta este Creangă — încredințați-i copiii ! Acesta este Eminescu — încredințați-i îndrăgostiții ! Acesta este Enescu — încredințați-i viorile ! Acesta este Brâncuși — încredințați-i piatra și fierul Planetei, să facă monumente !

Lucrurile noastre capătă prin el nume și numele lui, al acestui copil din Carpați, e dat tuturor faptelor și însușirilor noastre care se înscriu în universal : Acesta este tractor românesc — încredințați-i ogoarele ! Aceasta este inițiativă românească — subscrieți la ea ! Aceasta este **independența și suveranitatea României !**

Și cuvîntu-mi ascultați !

Cuvîntul la noi începe cu Istoria, cu povestea străveche a lui bădica Traian. El a ales acest mîndru loc de arat și a numit **aratul, semănatul, grîul, meiul și orzul, casa, masa și vatra, Siretul, Prutul și Oltul, mintea și cugetul, sîngele, brațul și inima** pornind cu brazda din capul continentului, din Italica, de lîngă însorita Sevilla a obîrșiei lui, și răsturnînd-o peste cinci gînți, tocmai la noi, unde și azi se numește **brazda lui Traian.** Ne-am silit a o duce mai departe, suind cu ea muntele vremii, în răspăr, nevoindu-ne a smulge din calea plugului toate stîncile împotrivirii, pînă la creasta pe care ne odihnim — o clipă — acum.

Și cuvîntu-mi ascultați !

Dar Plugușorul e și al familiei, el e una cu copilăria neamului și cu copilul din noi.

Iarna grea, omătul mare...

Înotam prin omătul inocenței, clădit troiene peste un sat al sărăciei negre, dintre Moldova semimedievală transformată într-o noapte în tărîm de basm. Înotam prin întunericul compact, să duc urarea spre fereastra cît palma a unei case îndepărtate sau apropiate ca și o stea. Mă nevoiesc să fac același lucru și acum, pe viscol sau pe timp senin, numai să țin obiceiul. Nimeni nu știe cît întuneric era în acel sat, ce întuneric de dincolo de timp, ce întuneric din măruntaiele pămîntului, ce întuneric de țărînă, — dar ce întuneric viu,

Paul ANGHEL

(Continuare în pagina 7)

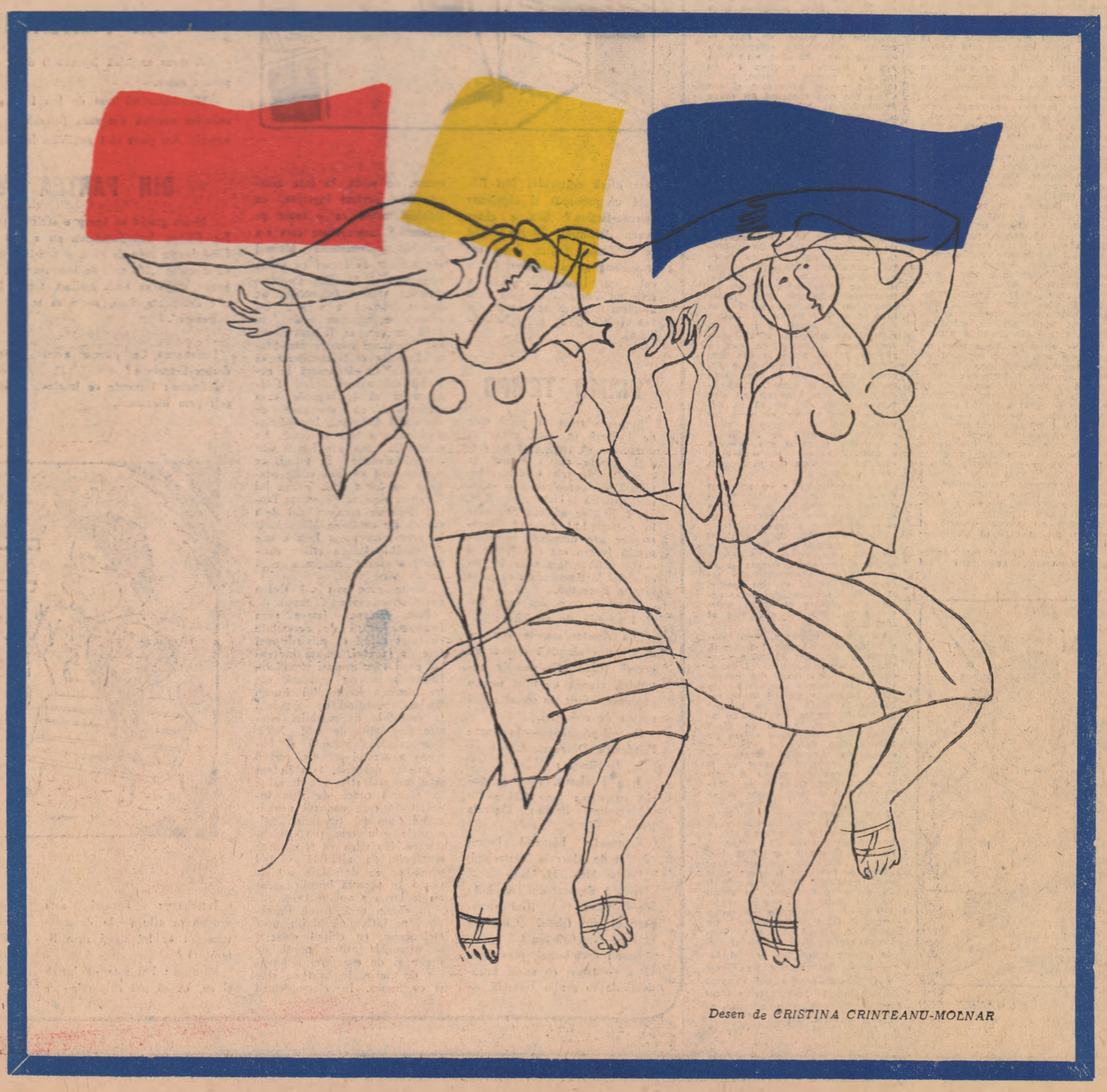

Desen de CRISTINA CRINTEANU-MOLNAR

PREMIILE LITERARE...
dacă ne-am lua după unii recenzenți

PREMIUL PENTRU DRAGOSTEA DE OM

„...Calitatea cea mai de preț a autorului, acel fir roșu, prezent de la prima pînă la ultima pagină, se numește dragoste față de om și în numele ei militează împotriva vicisitudinilor..." (...) „Însă Toma George Maiorescu nu se oprește doar asupra aspectului social, ci surprinde însăși evoluția psihologiei poporului..." (...) „Tonului cald, plin de afectivitate al reporterului i se adaugă un număr potrivit de interesante reproduceri ale unor oameni și locuri de pe alte meridiane."

(Viorel Nistor despre *Zeii desculți* de Toma George Maiorescu, *Iașul literar*, nr. 9/1966).

PREMIUL PENTRU ÎNALTA VALOARE ESTETICĂ

„Poezia lui Iv. Martinovici se înscrie distinct în peisajul poeziei noastre contemporane, aria sa tematică cuprinzînd un registru bogat în sentimente umane și ridicîndu-se deseori la o înaltă valoare estetică".

(Ion Popa despre *Cercul de aur* de Iv. Martinovici, *Orizont*, 8/1966)

PREMIUL PENTRU DEXTERITATE ȘI SUBTILITATE

„Cu volumul de nuvele și schițe *O viață pe o coaje de pepene*, Constantin Gheorghiu face dovada unui prozator ajuns la maturitate, capabil nu numai să prezinte la nivelul povestirii „ușoare" anumite aspecte din realitate, dar să le și interpreteze, desprinzînd cu dexteritate esențialul din banal. În această capacitate de obiectivare a realității stă și posibilitatea certă a prozatorului de a crea personaje memorabile, și, nu rareori, tipuri. Este cazul lui Păsărel..." (...) „Analist subtil și cercetător discret al psihologiei oamenilor, scriitorul pune față în față figuri satirice diverse, cu caractere integre, superioritatea acestora din urmă învingînd, nu convențional ci prin demonstrație, așa cum se întîmplă în viață" (...) „Curgerea narațiunii în proza lui Constantin Gheorghiu e acordată perfect situațiilor, alertă, sclipitoare și concisă acolo unde evenimentele se desfășoară rapid și reverberată, bogată în amănunte, conștient explicativă în pasajele de analiză. Stilul are culoare.

Cu volumul *O viață pe o coaje de pepene* prozatorul își conturează o poziție individuală în epica noastră contemporană."

(Virgil Cuțitaru despre *O viață pe o coaje de pepene* de Constantin Gheorghiu, *Iașul literar*, nr. 7/1966)

PREMIUL PENTRU DURABILITATE

„Cu toate aparențele *(Autoportret pe nisip)*, nu sub semnul efemerului se așază Corneliu Sturzu, în acest volum de debut. Poetul respinge notația fugară, crochiul, nu are tentația cotidianului, și cînd face poezie turistică renunță repede la tehnica instantaneului pentru a intra în istorie și în cultură. (...) Nu nisipul, evident, e materialul preferat al autorului. (...) Totul respiră durabilitate. Istoria se sprijină pe o columnă de piatră, arta pe o coloană a infinitului, demnitatea pe o coloană de os. (...) Sturzu este un cult care apucîndu-se să scrie o poezie uită ce a citit în ajun. Dar nu-și uită niciodată părinții și moșii spirituali, acești „lari blînzi" în prezența cărora se simte mai puțin singur, cărora le închină, pe altarul familiei, frumoase poezii. Cu Eminescu trece nebănuit printr-o (bacoviană) cetate de plumb. Asistă la Secerișul de la Mircești ca „strănepot al copilei ce a trecut, / naltă, purtînd pe umeri codița spre cîmpuri". Este vegheat de pretutindeni de ochii obsedanți ai lui Țuculescu. Aleargă, gîfîind, peste cîmpuri, spre mare cu umbra Marelui florentin pe-un umăr „ca o piele jupuită de bivol", spre mare sau spre Beatrice într-un superb elan erotic".

(Șerban Foarță despre *Autoportret pe nisip* de Corneliu Sturzu, *Orizont*, 9/1966).

Aqua Forte

DIN JURNALUL LUI ULYSSE

Judecăți pe care trecerea vremii le-a deteriorat, penibile ironii fără obiect, unele de-a dreptul ermetice astăzi, deplorabile erori de percepție critică!

Răsfoim colecția Gazetei pe ultimele luni, oprindu-ne privirea ostenită asupra notelor de la Aqua-forte.

19 mai 1966. Sînt luate cam în derîdere mărturisirile poetului Ion Rahoveanu. Ele par astăzi de un bun simț absolut. Putea șoca pe atunci prin îndrăzneală și noutate descumpănitoare afirmația că „Hamlet" este o lucrare „valoroasă". Au trecut abia cîteva luni și trebuie să recunoaștem, smeriți, că aprecierea aceasta, oricît de buimăcitoare la apariție, a sfîrșit prin a se impune. Astăzi și copiii de școală o repetă; erudiții, șoarecii de bibliotecă pot confirma însă cui aparține întîietatea, meritul istoric al descoperirii.

Altă îndrăzneală de gîndire: „replicile shakespeariene sînt... geniale și unice", primită de noi cu unele rezerve, din pură obtuzitate, a făcut epocă, cîștigînd mereu noi aderenți, mai ales în rîndul cercetătorilor tineri, receptivi la ceea ce este nou. Așa-numita „nouă școală critică" admite îndeobște în caracterizarea citată un moment de răscruce, deschizător de perspective, de ale cărui urmări fericite beneficiază toți reprezentanții săi. Toți recunosc — este chiar expresia unui exponent de frunte al școlii moderne: această propoziție a bulversat estetica. De azi înainte — a adăugat el — nu vom mai bate pasul pe loc. Sănătate să fie, avem de lucru pentru o mie de ani.

1 septembrie. De-ar fi posibil să uităm că această zi a existat! Cum de-a fost cu putință să ne înșelăm în așa măsură? Ne-am îngăduit să comentăm cu destulă malițiе apariția unui nou umorist în paginile altfel grave ale Sportului popular: Mircea Costea. Ce ne-a venit?

Rînduri astăzi antologice: **„Noroc fraților! Bine v-am găsit! Cum? De unde vin? De la Campionatul mondial!... Am călătorit excelent"** etc. deveneau ținta unui atac veninos. Recitim tableta lui M. Costea. Este excepțională, descrețește frunțile oamenilor de pe toate cele cinci continente. Sîntem luați pe sus de verva, de antrenul rabelaisian al marelui umorist modern, rîdem cu gura larg deschisă pînă la urechi, dar e un rîs puțin amar, amestecat cu lacrimi grele de căință. În fine, a greșit doar și Sainte-Beuve.

8 septembrie. Hotărît lucru, zi de mare doliu în calendarul lui Ulysse. Tocmai apăruse celebrul articol al lui Vasile Rebreanu despre romanul „Această parte a pămîntului" de Dumitru Mircea:

„Uzînd de procedee care ne amintesc de neorealism, Dumitru Mircea recompune, ne restituie un univers impresionant prin adevărul lui".

Puțini și-au dat seama atunci ce se întîmplă, ce eveniment extraordinar comparabil cu apariția prefeței la Cromwell. N-am avut fericirea să ne numărăm printre acești puțini, aleși ai destinului. Am rîs. Am rîs prostește.

22 septembrie. În sfîrșit, un prilej de satisfacție retrospectivă. Remarcam **„conversația degajată, inteligentă, spirituală a lui Ion Ghițulescu"** în cadrul emisiunii Sport și muzică regretînd că **„admirabilele lui causerii se risipesc în vînt. Nu înțelegem de ce Ion Ghițulescu nu pune mîna pe condei. Cît timp îi mai trebuie oare pînă să se decidă a scrie acele pregnante eseuri de care avem atîta nevoie...".**

Îndemnul, izvorît dintr-o caldă și constantă admirație, ne-a fost ascultat. În timp ce redactăm acest jurnal, privirea ni se odihnește pe primele tomuri (I—IV), ale operei lui Ghițulescu, de care nu ne despărțim niciodată. Un sfat prețios, binevenit, o intuiție justă care ne consolează și răscumpără, poate, numeroasele erori. Se povestește că oameni hotărîți să-și pună capăt zilelor, s-au redresat spontan cu un aforism de Ghițulescu. De n-ar fi fost intervenția noastră atît de energică, cine știe cînd ar fi ieșit la iveală săgetătoarele cugetări ale maestrului?

ULYSSE ȘI CRITICII SĂI

Considerînd lucrurile de la distanța necesară, care estompează deosebirile de amănunt, ușor se poate constata că toate replicile date rubricii Aqua forte de-a lungul anului trecut, prezintă, cu neînsemnate variațiuni, cîteva fundamentale caracteristici comune. Timpul, care rezolvă și cele mai dificile probleme, și-a spus și aici cuvîntul hotărîtor, selecîndu-le cu o luminoasă și binefăcătoare evidență:

a) întrucît comentariile de la **Aqua forte** sînt semnate **întîmplător** Ulysse, toate, dar absolut toate replicile stau sub trista fatalitate a referințelor mitologice. Ele vin de oriunde, dar nu renunță în ruptul capului, nici să le pici cu ceară, cum se zice, la invocarea știutelor istorioare, în largul cărora se simt admirabil. Somați din atîtea direcții cu numeroase degete demascatoare, ne vedem siliți să recunoaștem: aveți, prieteni, perfectă dreptate, Ulysse este ingeniosul erou al poemelor homerice, al **Odiseei** cu precădere. Dar e deajuns să recunoaștem (cu umilință) aceasta, și sîntem constrînși, în ciuda unei imense neplăceri, să facem pasul imediat următor și să ascultăm resemnați pertinente considerații, rostite în cor, despre Circe, bineînțeles, vrăjitoarea care... despre Penelope, bineînțeles, soția fidelă care... despre Ithaca, bineînțeles, acea insulă care... despre, bineînțeles, sirenele care... Oameni buni, nu vă plictisesc de moarte toate chestiile astea?

b) cei vizați la **Aqua forte** nu se arată mai deloc supărați de conținutul observațiilor. În privința aceasta ei vădesc o superioară putere de detașare. În schimb îi neliniștește calitatea (adesea scăzută) a ironiei noastre și sînt oricînd gata să ne plîngă de milă pentru pricini pur formale: o anumită monotonie a efectelor, o anumită precaritate a umorului, un anume simplism al tehnicii și procedeelor folosite etc. Iată, mai ales, ce nu-i lasă să doarmă. Ironizați-ne cît vreți, nu asta e problema (par ei să spună) dar, pentru Dumnezeu, fiți mai ingenioși, străluciți mai des cu verva voastră și vom fi primii care să ne bucurăm.

c) depășind stadiul recomandărilor abstracte, adversarii lui Ulysse oferă chiar în cuprinsul ca atare al replicii, sau (ricum!) în imediata ei vecinătate, exemple practice de umor, mostre de spirit și ironie, extrem de valoroase, din care merită să învățăm și pe care merită să le urmăm. Așa, da! strigăm cu entuziasm, asta zicem și noi ironie, ne vom strădui pe viitor să facem la fel, dacă, firește, ne vor ține puterile. Va fi greu, admitem, dar vom ști cel puțin că sîntem pe drumul cel bun, cel drept, și poate că (desigur nici azi și nici mîine pentru că marile isprăvi nu se fac bătînd din palme!) dar odată și-odată vom realiza și noi ceva asemănător: o imitație cît de cît vrednică de modelul ei. Atunci vom închide ochii, pentru totdeauna, dar cu demnitate și cu conștiința datoriei împlinite.

Rîndurile de mai sus erau predate tiparului, cînd ne-a parvenit, ca o generoasă confirmare, replica dată lui Ulysse, în ultimul număr al revistei Ateneu. Nici o surpriză, ea exemplifică fidel, cu o vibrantă abnegație reînnoită, punctele semnalate în mica exegeză de mai înainte. Liniștiți-vă, nu lipsește nimic, fiecare lucru e la locul său, frumos și confortabil orînduit, parcă de cînd lumea.

a) Nu lipsește trimiterea la „istețul" personaj „care se numea Ulysse" și care „a plecat în lume" și care etc. Nu lipsește cetatea, numită Troia, și nici „calul troian" care... și nici „insula lui numită Ithaca". O clipă numai, un gînd nebunesc ne-a agitat spiritul, de am simțit că temeliile cosmosului se clatină, bănuind că, poate, de data aceasta, va absenta episodul cu sirenele care... Ei bine, nu! Vina era a noastră, privirea ni se tulburase pentru moment, îndată însă ne-am dezmeticit și am văzut din nou răsărind un soare primăvăratec, blînd și întremător, cînd în final s-au conturat ca niște binecuvîntate certitudini bătrîneștile trimiteri la sirenele care... și la Ulysse care... și la „catargul cel mare" de care e legat sau nu e legat Ulysse și care...

b) Să lipsească acea notă de părere de rău, de întristată compasiune față de calitatea umorului de la Aqua forte? Nu, nu lipsește. De ce-ar lipsi? Inepuizabile sînt în om rezervele de compasiune, dar și de exigență! Ulysse este arătat cu degetul, denunțîndu-se uniformitatea procedeelor sale: „Dar capitolul unde Ulysse se dovedește într-adevăr imbatabil este falsa revistă a revistelor. Adică ce face el acolo? Spune că „Viața românească" apare la timp, că reflectă problemele la zi. Mai spune despre „Albina" că este o revistă foarte bună și așa mai departe. Adică spune niște lucruri neadevărate și din asta scoate satiră și umor". Crud adevăr! Și este bine că nu sîntem menajați. De ce să ne supărăm cînd cineva ne vrea binele și cînd mai presus de meschinele polemici se profilează cauza cea mare și cea dreaptă a calității satirei și umorului, care ne unește pe toți în această viață trecătoare!

c) Revendicarea e cu atît mai dreaptă cu cît se însoțește, în deplină loialitate, cu inevitabilele **modele practice** de ironie și umor, revărsate asupra capetelor noastre ca dintr-un veritabil corn al abundenței. Da, acuma nu mai avem ce face, acuma e drept să depunem armele și să ascultăm într-o respectuoasă tăcere. Este firesc să dea sfaturi și să facă recomandări acela care se dovedește el însuși neîntrecut în dificilul meșteșug al ironiei.

Un singur exemplu, unul singur, dar de un haz fenomenal, demn să fie citat în orice estetică a umorului. Aflăm că Francisc Munteanu (una din povestirile sale fusese criticată la **Aqua forte**) **„a trebuit să se refugieze la patru pași de infinit"** (subtilă aluzie la un film cu același titlu n. n.) și că după aceea: **„A fost văzut călare pe balena Don Pablo și Ulysse a reușit cu Francisc Munteanu ceea ce subtilul cineast ar fi reușit singur mai greu: să-l facă nemuritor".** Ce-ar fi de adăugat? Sori se vor naște și se vor stinge, cetăți mîndre vor apare și vor dispare în pulbere, dar oamenii vor continua să rîdă cu lacrimi de această glumă într-adevăr reușită. La distanță de circa 15 cm o rubrică de epigrame, din care desprindem: **„Unui poet căruia îi place să-și vadă publicată fotografia alături de versurile tipărite: În colțul paginii prezent / Privea senin, inteligent / De unde se putea vedea / Că-n clipa-aceea nu scria!...".** „Bună și asta! Vom izbuti vreodată să urcăm și noi pe aceste culmi ale ironiei într-adevăr inteligente? Sau ele vor rămîne pentru noi în veci inaccesibile? Tulburător subiect de meditație pentru sfîrșitul acestui an 1966.

Criticii literari HORIA CRIȘAN și MIRCEA CĂCIULESCU (errata în numărul viitor)

PSEUDO-INTERVIURI

MARIN PREDA și EUGEN BARBU în 1970

Cînd redacția **Gazetei literare** ne-a rugat să surprindem cîteva momente din activitatea a doi dintre cei mai cunoscuți scriitori ai noștri, Marin Preda și Eugen Barbu, pentru numărul festiv ce deschide noul an 1971, misiunea aceasta reportericească ni s-a părut nu numai agreabilă, dar și ușoară. Vai, cît ne-am înșelat! Înarmați cu cele mai moderne și mai incredibile mijloace tehnice de comunicație de care dispune cu prisosință redacția noastră (ca o mică demonstrație, chiar săptămîna trecută, pe la mijlocul ei, am reușit performanța neatinsă pînă în prezent de celelalte publicații surori, de a intra prin **videotelefonulcolor** în contact cu ilustrul nostru confrate Benedict Anonymus care-și petrece weekend-ul în Țara de Foc (vinind, evident, foci) am pornit la acțiune.

Dispecerul **Știetot Facetot** a pus în funcțiune, cu toată virtuozitatea, noua centrală automatissimă a GAZETEI Z.M. XY 2, nemaipomenita și uluitoarea invenție a secției de critică (iată, în fine, că acest instrument de cercetare științifică a literaturii, despre care s-a tot spus că nu-i în stare să prevadă nici prezentul, a ajuns să ghicească și viitorul!) pune toate butoanele în funcțiune. Dar (iarăși vai!) o voce intervine impacientată. Să fie un glas din spațiul cosmic? Emisiunea pirat a unei „farfurii zburătoare" din cine știe ce arondisment al Universului,

care oferă editorului Ion Bănuță un proaspăt și captivant **Science-fiction**? Sau e chiar vocea destinului literar? Tot ce se poate. Trăim, doar, într-o lume a miracolelor. Criticul Ion Lungu, de pildă, a scris un Roman! Și încă unul a cărui acțiune se petrece în veacul XV (N.R. ERA NOASTRĂ).

PRIMO TEMPO

Suspecta emisiune pirat care ne bruiază în mod enervant, dîndu-ne, vă rugăm să ne credeți, foarte multă bătaie de cap, sfîrșește prin a se face înțeleasă de perspicacea și sagacea noastră instalație Z.M. XY 2. Și... ce aflăm? Stupoare în redacție!!! Autorul **Moromeților** are premieră interplanetară (vocea era din **Marte** și noi o interceptam abia în decembrie) la Amsterdam cu piesa **Martin Bormann.**

(Aceeași voce din eter, făcînd paradă de erudiție):

„La Amsterdam, la Amsterdam, grași olandeji privesc pe geam". (Cine știe numele autorului, cîștigă un bilet pentru premieră, oferit de secretariatul nostru de redacție).

Caietul-program — semnat: Friederich Dürrenmatt.

În distribuție:

Jean Paulescu, poet și ziarist parizian: Jean Gabin

Marceline Brion: Marcela Rusu

Emanuel: Emanoil Petruț (dublat de Marcelo Mastroiani)

Doctor Max: H. Maxy

Ricard, deputat din Trinidad: Harry Baur (jr), (fiul interpretului din filmul „Cine l-a ucis pe Moș-Crăciun")

Restul distribuției, plus figurația — actori cu nume intraductibile în grafia terestră, de la teatrele de avangardă din Venus, Marte, Jupiter și Betelgeuza (stea ceva mai îndepărtată, dar nu atît de mult pe cît se pare).

Regia: **Aurel Baranga**

Regizor **secund: Orson Welles**

Scenografia: **Oni Oroveanu** (scenograf **secund** — **Chagall**)

Partitura **Vis comic: Theodor Grigoriu**

FINE
DEL PRIMO TEMPO

SECONDO TEMPO

Surpriză pentru cititori!

S-a creat în jurul prozatorului Eugen Barbu legenda că este prezent oriunde polemica își încrucișează floretele ei țăcănitoare, cu sau fără plută: pe stadioane; în consilii redacționale; editoriale; cinematografice; teatrale; sfaturi populare, muzee, grădini publice, precum și în întreaga natură ce de mult și-a găsit în pana sa un interpret strălucit. Greșeală! De trei ori greșeală!!! Acestea, tot ce se poate să se fi întîmplat pe vremea juneții sale focoase.

Eheu, fugaces, Postume, Postume, labuntur anni!

Unde mai sînt prilejurile bătăioase de altădată? Nici măcar strada Eminescu, atît de răscolită pe atunci de pikhamere și de caterpilare nu-i mai incită condeiul liniștit. Și pe bună dreptate! Ce mai poți spune, de pildă, în fața acestei străzi perfect îngrijite, cu asfaltul neted ca o foaie de plăcintă? Împrejurare care i-a prilejuit polemistului ultimul său schimb de focuri cu secția respectivă a Sfatului Popular, incident reținut cu emoție de istoria literară a vremii. Cu groază ne gîndim astăzi, în 1970, ce curs ar fi luat destinul literaturii noastre dacă Sfatul Popular ar fi continuat să sfarme și să zdrobească la nesfîrșit caldarîmul străzii Eminescu și să împrejmuie casa scriitorului cu mormane de smoală și bolovani, împiedicîndu-l să mai iasă în lume. La ce teribilă claustrare l-ar fi silit această situație? Și totuși, ce n-au izbutit să facă edilii orașului, au făcut anii. Vorba lui Virgiliu, deplîngînd soarta Troiei, zadarnic asediată ani de-a rîndul de corăbiile Mirmidonilor: ce n-au putut face o mie de corăbii („Non milae carinae") a făcut istețimea unui singur grec.

Acelui grec sau cal troian noi îi vom spune Timpul.

Prin urmare... într-o prea frumoasă seară de decembrie cu fulgi galeși ca privirile unei fete de la etaj, ne-am îndreptat pașii spre aceeași stradă definitiv și perfect reparată, către locuința scriitorului Eugen Barbu, renunțînd de astădată la serviciile ireproșabilei noastre instalații de Z.M. XY2. Personalitatea vivantă și bonomă a acestui scriitor, cerînd o privire deschisă, față în față și o concretă strîngere de mînă în această epocă de ritm îndrăcit, în care oamenii nemaiavînd timp își transmit sentimentele prin **tele** sau **videotelefon.** Nu mică va fi mirarea cititorului de altădată văzînd scena ce se dezvăluie ochilor noștri în această bucolică seară de iarnă a anului 1970.

În cămin arde focul. Prozatorul ne întîmpină blajin, ușor melancolic, cu chipul emaciat de osteneala atîtor nopți de veghe și de cugetare, împovărat de glorie, împăcat cu sine și cu lumea. În clar-obscurul rembrandtian ca reflexele molcome ale unor vechi pasiuni (potolite sau poate numai ținute în frîu) amfitrionul se plimbă gînditor, cu pași pierduți în încăperea vastă, făcînd să foșnească muzical faldurile somptuosului său halat. În mîinile sale hieratice, strălucește coperta bătută în nestemate a unui tom voluminos legat în piele de **Chagrin.**

— Scuzați această vizită intempestivă. V-am întrerupt din meditații...

— Oricine — șoptește suspinînd amfitrionul — e binevenit în casa mea — și cu îngăduință ne acordă un surîs serafic. — Iubiții mei, luați loc.

Luăm loc în strane de lemn pirogravate.

— Cu prilejul Anului Nou vreau să vă desfătez sufletele și mințile (mai cu seamă!) împărtășindu-vă din aleasa bucurie a inimii mele.

Zicînd aceasta, înainte de a-și potrivi meticulos ochelarii, ne întinde cu o grație ecleziastă tomul sacru în care se povestește facerea lumii — versiunea originală!

— Fiind materialiști, iubiții mei, întîi să respectăm cele trupești... pe urmă cele sufletești — spune oferindu-ne solemn două pahare de suc de mărar scoase din frigider cu aceleași mișcări sacerdotale, scuzîndu-se că nu va bea cu noi întrucît de mult nu mai face excese.

Acestea fiind spuse, urmîndu-și plimbarea, începe a ne citi cu o voce stinsă de atîta asceză:

— Prea iubiții mei, vă mirați poate de schimbarea mea?!

Învățați și luați aminte!

Un răspuns blînd potolește mînia!

Limba înțelepților dă știință plăcută!

Limba dulce este un pom de viață!

Un om încet la mînie potolește certurile!

Închizînd tomul, își continuă plimbarea lentă, cu ochii cucernic pironiți în tavan:

— Sînt adînc mîhnit, iubiților — ne mărturisește acum, în prag de An Nou. De ce nu trăim noi în bună pace? Au de ce pricinuim noi atîtea necazuri editorilor, încît pînă și „Diavolul plînge cu **lacrima** lui Bănuță în 1000 și una de cîntece"? Au ce-l împinge pe acel Ulysse să zăbovească la **Gazeta literară**, ca-n mrejele lui Calipso, și să nu se întoarcă la iubitoarea sa Penelopă? Au ce-i împinge pe blajinii confrați de la **Luceafărul** să se ia la hartă cu dinamicii redactori de la „Viața Românească"? Tagma noastră trebuie să trăiască în deplin prieteșug și în bună înțelegere. Să ne iertăm unii altora păcatele, mărturisite și nemărturisite.

Z. M. XY 2

Autointerviu: ION BĂIEȘU

DIN PARTEA REDACȚIEI

A doua surpriză (sperăm!) dacă nu pentru cititori, cel puțin pentru autor.

Microinterviul luat de Ion Băieșu lui Ion Băieșu se afla în redacția noastră din vară (literalmente, nu este o glumă de sărbători). Am ținut să-l publicăm în numărul de **Anul Nou.**

DIN PARTEA AUTORULUI

M-am gîndit să încep o serie de pseudo-interviuri cu scriitorul Ion Băieșu. Întreprinderea nu a fost deloc simplă, interlocutorul fiind foarte greu de găsit și foarte greu de convins pentru o astfel de discuție. „Mă tem de interviuri ca de dracu", mi-a spus el îngrozit, după ce l-am întîlnit, totuși, la Mogoșoaia, unde pescuia. „Pe dumneata, însă, n-am să te pot refuza. Așadar, pune prima întrebare".

Întrebare: Ce părere aveți despre literatură?

Răspuns: Depinde ce înțelegeți prin literatură.

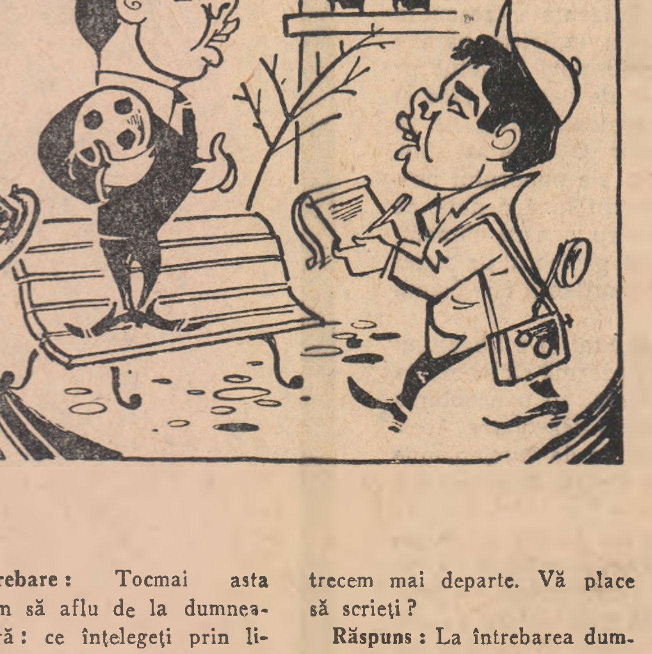

Întrebare: Tocmai asta vroiam să aflu de la dumneavoastră: ce înțelegeți prin literatură?

Răspuns: Păi asta vă întreb și eu, ca să pot răspunde: ce înțelegeți prin literatură?

Întrebare: De fapt, întrebările le pun eu. Dumneavoastră ar trebui să răspundeți. Dar să trecem mai departe. Vă place să scrieți?

Răspuns: La întrebarea dumneavoastră se poate răspunde în mai multe feluri: direct sau indirect. Eu am să răspund mult mai simplu: îmi place și nu-mi place. Îmi place atunci cînd scriu bine și nu-mi place atunci cînd scriu prost. Tot așa cum există și scriitori cărora nu le place nici chiar atunci cînd scriu bine și, enervați, aruncă manuscrisele în foc. După moartea lor, istorici literari scot cenușa manuscriselor din sobă, o citesc și constată că aceștia au fost genii. Se cunosc și scriitori care și-au ars manuscrisele pentru că nu aveau lemne de foc. Nu-mi cereți nume. În general, scrisul este ca o boală. Eu, cînd scriu, fac febră. De obicei, 38 cu 2.

Întrebare: Atunci cînd scrieți vă simțiți copleșit de datorii?

Răspuns: Vă referiți la cele de la Fondul literar?

Întrebare: Nu, la datoriile față de cititori.

Răspuns: În măsura în care cititorii se simt îndatorați față de mine, mă simt și eu îndatorat față de ei. Cu mulți dintre aceștia am relații dintre cele mai complexe. Recent mi-a scris din Suceava o tînără cu numele de Mădălina. Ea îmi mărturisește că mă iubește. I-am răspuns că o iubesc și eu. Sper ca în felul acesta să o oblig să mă citească pînă la sfîrșitul vieții.

Întrebare: Care sînt scriitorii preferați?

Răspuns: Citesc foarte puțină literatură, aproape deloc. În felul acesta mă feresc de influențe. Totuși, îmi place să recitesc săptămînal romanul „Dudică" de Șerban Nedelcu. Pentru că mă stimulează.

Întrebare: Vă place „Noul val"?

Răspuns: N-am citit nici unul dintre scriitorii cuprinși în această mișcare literară. Prefer să citesc articolele care se scriu despre ei în presa literară. Căci, vai, sînt atît de captivante!

Întrebare: Care este criticul preferat?

Răspuns: Sînt mai mulți. Îmi plac îndeosebi cei care mă fac praf. De ce? Pentru că atunci cînd îi întîlnesc nu sînt obligat să le fac cinste. Toți cei care mă laudă sînt — credeți-mă — plătiți de mine. O bere la „Grădinița" pentru „talent robust"; un coniac la „Katanga" pentru „talent original"; o masă la „Casa Scriitorilor" pentru „excelent prozator" și o cină la „Capșa", cu șampania la „Melody" pentru „cel mai".

Întrebare: O să mai scrieți teatru?

Răspuns: Da. Atunci cînd nu va mai scrie critică dramatică Dinu Săraru.

Întrebare: Nu vă place cum scrie?

Răspuns: Ba da. Chiar foarte mult. Dar gîndiți-vă ce situație se ivește: dacă scrie și el foarte bine, lumea, în loc să vină la piesa mea, îi citește cronicile lui. Așa că ori eu, ori el.

Întrebare: Mai vreți să spuneți ceva?

Răspuns: De ce nu-mi puneți o întrebare din care să reiasă că sînt un scriitor mare?

Întrebare: Vă pun imediat. Sînteți conștient de marea dumneavoastră valoare literară?

Răspuns: Nu, sînt inconștient.

Întrebare: E adevărat că va apare ediția a II-a a volumului „Sufereau împreună"?

Răspuns: Probabil. Anul viitor voi publica un roman la care lucrez din greu, zi și noapte, pe uscat, pe apă, și în aer.

Întrebare: Se zice că un roman se scrie mai ușor decît o schiță.

Răspuns: Cine ți-a spus inepția asta?

Întrebare: Scuzați-mă, nu știam că sînteți atît de irascibil. Vreți să adresați cîteva cuvinte cititorilor „Gazetei literare"?

Răspuns: Da. Îi sfătuiesc să se aboneze la revista „Amfiteatru".

Întrebare: Vedeți vreo legătură între acest îndemn și faptul că sînteți redactor șef al „Amfiteatrului"?

Răspuns: Nu văd absolut nici o legătură.

ION BĂIEȘU

Caricaturile din acest număr:
NEAGU RĂDULESCU

G. CĂLINESCU INEDIT

*

PAGINI DE JURNAL

Sînt publicate aici, pentru întîia oară, file dintr-un manuscris pe care G. Călinescu nu l-a încredințat, în timpul vieții, tiparului. Prin bunăvoința soției scriitorului, care s-a devotat cu o pioasă abnegație operei de eternizare a memoriei marelui dispărut, am putut extrage aceste fragmente dintr-un jurnal nu prea voluminos, — datind din perioade diferite, — care constituie, prin însăși existența lui, un fapt de senzație. Pagini de jurnal? Le-am intitulat astfel mai mult în mod convențional, deoarece ele adoptă aparent tehnica genului. Știm însă cît de rezervat a privit G. Călinescu practica notațiilor confesive, pe care le suspecta de ostentație. Tentat de ideea de a înregistra impresiile zilnice, arhitectul Ioanide renunță repede la proiect; consecvent cu sine însuși, procedeul îl califică infatuat, căci „numai actrițele își scriu amintirile". Nu ne miră că în aceste însemnări, concepute parcă cu o extremă precauțiune, scriitorul circumscrie aria de preocupări și respinge net interpretările echivoce. Avar în mărturisiri cu caracter intim, autorul Scrinului negru se dedică și aici aproape în exclusivitate observației morale, contemplă și comentează mecanica de comportare a celor din jur, schițează portrete, stabilește clasificări tipologice. Cele două însemnări, pe care le reproducem în **Gazeta literară**, reanimă savoarea stilului călinescian și au, negreșit, prețioase semnificații documentare. Dacă prima semnalează o stare a moravurilor, — relații matrimoniale și principii de promovare favorizate de societatea defunctă — și anticipează causticele profiluri din **Enigma Otiliei** (1938), cea de a doua descrie un episod pitoresc din epoca de pregătire a **Istoriei literaturii române** (1941), operă monumentală a culturii noastre, a cărei ediție adăugită și revizuită de autor, sperăm că va reapare cît de curînd în vitrinele librăriilor.

S. DAMIAN

4 octombrie 1935

Femeile vaporoase și tinerii roși de ambiții, dar fără puteri de a-și potoli eul în afară, își fac jurnale, de aceea am disprețuit acest gen de solitudine și apoi sînt la o vîrstă cînd nu mai am nici o vanitate și cînd tot ce fac, fac cu sentimentul țărăncii că așa i-e dat omului: să muncească, să aibă un rost. Însă m-am gîndit, ca meseriaș al scrisului, cîte idei îți zboară prin fața ochilor, cîte fapte îți ies înainte care ți-ar fi de folos odată și pe care le uiți tocmai cînd ți-ar trebui. Nu un jurnal îmi voi face aci, ci ca o bună gospodină îmi voi strînge prin cutii petice și resturi de rochii, care vor fi bune la ceva într-o zi.

Am fost acasă la dr. X. cu nevasta. Poftiți, pînă la sfîrșirea unei consultații, în odaia lui, am zărit fără să vreau un contract de închiriere și prețul 45.000. Era fără îndoială al logodnicii lui de treburile căreia se ocupa de pe acum și care are o casă de raport destul de modernă. În curînd apare pe ușă și aceasta. E o fată, puțin matură, destul de drăguță și distinsă și mai ales simpatică. E curios însă cum distincția femeii se dezvoltă în afara cadrelor culturii. Ea evită, prin discreții și tăceri zîmbitoare orice ar aduce-o pe un teren de cunoștințe și de idei oricît de banale. Convorbirea ei e făcută din comunicări de cumpărături, știri de mode și alte asemenea detalii și nu se deosebește de a unei femei de mahala sau a unei țărănci. Spune toate acestea într-un chip „select", căutînd să ridice valoarea socială a persoanelor cu care vine în contact (totdeauna ingineri, doctori, „crupieri", în sfîrșit oameni cu bani și cu bună). Deși e firesc ca un proprietar să vorbească despre casele lui, domnișoara încearcă să scoată cu insistență o calitate socială din aceasta. Faptul că are calorifer, că are „apă caldă", că chiriașii sînt oameni care plătesc fără ca măcar să stea în casă, locuind la Paris, i se par vădit împrejurări care o ridică. Are și o soră pe care ar dori-o măritată. Îi dorește un om bine: un „inginer", un „director de bancă", un om cu bani. Această femeie care nu e deloc antipatică și nu te supără deloc cu felul său de a vedea simplu, sincer, nu are, ca mai toate femeile pe care le-am întîlnit, un simț al omului predestinat, al valorii morale. Ea ar putea sta alături de un om superior, din bunătate, din dragoste, dar fără să înțeleagă nimic, orbită de ideia unei „societăți bune", făcute din oameni „bine", cu un bun salariu și o mașină în garaj. Și e de observat că ea e modestă, mulțumită și cu puțin, fără agresivitatea parveniților. Este totuși o parvenită. Părinții ei vor fi țărani, mici provinciali și ea n-a avut, printr-o educație solidă, putința de a se dezbăra de spaima omului de jos de „boierul" de la oraș, cu parale, de a cărui calitate sufletească nu se întreabă. Poate ieși din artici de societate femeia geloasă pe meritul bărbatului ei, în stare de a-l cultiva și apăra memoria, femeia mare, prietenă a omului de geniu? Femeia savantă va fi fost un lucru ridicol, dar femeia care nu e mîndră de tovărășia omului inteligent e stupidă. În sfîrșit domnișoara ne spune că are un conflict cu o chiriașă, tocmai aceea al cărei nume îl zărisem în contract. I-a sporit chiria de la 60 la 65.000 de lei, dar e hotărîtă să dea casa unei persoane „bine". Un C... (probabil, zic, din cunoscuta „familie") i-a oferit 70.000 lei. Totul sună neted, fără a supăra. Însă, vai, mintea. Contractul arăta 45.000. Vasăzică falsifica adevărul din convingerea lăuntrică că nu e „select" să pronunți sume mici.

★

În legătură cu cele de mai sus, nu e caracteristic oare că în România nici o femeie nu se gîndește să deschidă un salon literar? Pe de o parte femeia ar crede că vine în contact cu oameni care nu sînt „bine", pe de alta ar fi privată de prezența oamenilor care nu sînt intelectuali, și s-ar mira să stea alături cu un scriitor sau cu un om de știință.

24 ianuarie 1936

E cu neputință să mă obișnuiesc a nota în caiet. Pare hotărît un lucru rușinos, feminin. Și totuși pentru memorie e un lucru bun.

Acum cîteva luni, pe toamnă, întîmplare cu Alex. Th. Stamadiat. Înainte de a pleca la băi m-am gîndit la posibilitatea unei informații asupra lui Macedonski. Am început cu el crezînd că are lucruri interesante, pe cît mi-a spus. Într-o după amiază de iulie, am luat tramvaiul și m-am dus la el, pe Bulevardul Pake, îmi pare, dincolo de Foișor. Casă banală, stil depozit de vinuri, intrare mizerabilă prin curte. Cărți de vizită enorme arată drumul spre Maestru. Intru într-o mică anticameră, apoi în sufragerie, de unde se vede un enorm dormitor, de aci în alte două camere, unite, formînd salonul-birou. Tablouri de bîlci, tricolore, fotografii, mobile dărăpănate cu ciubucuri excesive, canapea — ladă de praf, de cameră mobilată, rafturi cu cărți în coperte de hîrtie lipite peste text, apartament în sfîrșit de circiumăreasă, fără nimic care să amintească măcar pe departe un scriitor. Maestrul mi-arată un birou cu sculpturi pompoase, galben. E de la tată-său. E bine înțeles ridicol, dar mai onorabil decît restul. E o mobilă cu un stil fantastic, caroc, dar stil. Pe masă două fotografii: bătrînul Stamatiad și Macedonski. Maestrul declamă: Aceste fotografii sînt ceea ce am mai scump pe lume: tata și pe Macedonski. Sînt nerăbdător să văd inediturile, însă Stamatiad îmi arată, fără pauze, fotografiile în care este reprezentat el. Mai scoate și cîte o broșură de-a lui. Asta o știi? Asta ai citit-o? În sfîrșit observ pe jos cîteva hîrtii, distribuite după o socoteală. Sînt „documentele". Mare deziluzie. Hîrtiuțe neînsemnate, o carte de vizită, articole de gazetă, bineînțeles de Stamatiad. Asta o cunoști? Vrei să ți-o citesc? Abia aleg o scrisoare a lui Nikita Macedonski asupra morții tatălui pe care am publicat-o. Stamatiad pretinde că are multe comori, dar nu sînt aranjate. Îmi aduce niște cutii în care caut cu febrilitate, dar nu găsesc nimic interesant. E corespondența revistei lui, Salonul literar. La vederea cutiilor Stamatiad oftează: Cine știe dacă voi mai trăi să le pun în ordine! Poate d-voastră tinerii să mă reabilitați! (Acum d-ta!) Însă el mă împiedica să caut prin scrisori, vrînd să-mi arate cum lucrează la traducerile din chinezește (adică din franțuzește). Îmi scoate o serie de cărți privitoare la poezia chineză, cumpărate dintr-un snobism, fără informație justă bibliografică, dar unele interesante. În genere, toată biblioteca lui cu aparența de rafturi murdare de pe cheiul Dîmboviței nu cuprinde nimic ordonat capabil să dea o pregătire restrînsă de cultură. La literatura română, unde nu citește probabil nimic, mai mult broșuri, reviste desperecheate, jurnale, care cuprind, se vede, numele său. Apare d-na Stamatiad... fără nici o distincție și fără cunoașterea decentă a l. române, care zice: Așa sînt artiștii, socotind pe Stamatiad un boem. De altfel și ea e artistă. Ea a făcut tablourile de pe pereți. Arătîndu-mă interesat, Stamatiad entuziast mi-arată galeria, conducîndu-mă de-a lungul pereților: nu mai țin minte bine operele, dar în sfîrșit mîzgălituri mizerabile de elevă de școală care nu are nici cea mai mică îndemînare: cer roșu, cîmp portocaliu, zăpadă verde, fum ca un tire-bouchon. Șederea o zi în această casă cu broșuri lipite în hîrtie și asemenea cadre m-ar îmbolnăvi. În sufragerie zăresc veselă cu căni poleite și alte asemenea porcării burgheze.

Ca să nu am vreo discuție, sugerez lui Stamatiad să însemnăm ce am luat. O ia în serios și se apucă să descrie foarte amănunțit cuprinsul fiecărui „manuscris". Îmi spune că pot să le țin oricît, mai ales că trebuie să găsesc un fotograf pentru fotografii.

Nici n-au trecut două zile și Stamatiad s-a plîns lui Sevastos că i-am luat manuscrise prețioase și nu i le aduc. Îl întîlnesc și eu. Reproș Omule, dar mi-ai spus că pot să le țin oricît. Îmi trebuiesc măcar o săptămînă, să pot găsi un fotograf. El: Ți-am dat lucruri în care e viața mea toată! În sfîrșit se convinge că nu trebuie să se grăbească. Iar plîngere la Sevastos, iar întîlnire. Eram tocmai pe cale de a pleca la băi. Mă ofer, ca să scap, deși nu luasem fotografii, să i le trimit acasă. Însă e frică să nu i se piardă. Preferă să i le aduc, după întoarcere. La întoarcere, nouă plîngere. Îl rog să vină cu mine, la mine. Ținută marțială, jignită. Lucrurile i-au fost luate de acasă. Atunci, să le aduc eu. Cînd? Nu. Acum se mută. Mi le lasă încă „oricît".

Curînd însă vine acasă la mine. Scot „manuscrisele". Atunci cu lista înainte, are aerul de a mă pune să-i iau foaie cu foaie, pentru ca el să le poată controla. La mina mea amuzată și plictisită încearcă a mă convinge că e în interesul meu să controlăm ca să nu se fi pierdut vreuna și să fiu tras la răspundere. Pe masă era un volum de Macedonski. — Asta, nu e al meu? zice. — Ba e al meu, zic. Nu-i nimic, zice el, să controlăm. Și scoate lista. Firește, m-am supărat, dar i-am spus mai mult în glumă: Ești amuzant, îți arăți în cuprinsul zidurilor mele îndoieli foarte originale. Ce-ar fi dacă am controla cu lista toate obiectele mele. E necesar, zice el nevinovat, ar fi oare bine să mai vin odată pentru o carte pe care n-am controlat-o bine?

În sfîrșit m-am dus să-i aduc niște hîrtie să-și împacheteze comorile. Ce să vezi! Cînd revin, el își scoate din buzunar o coală de hîrtie, o bucată de sfoară, și nu pe birou, ci pe jos, pe covor, ca și cînd casa mea n-ar fi fost destul de confortabilă, își lega comediile.

— Ai fost, zic eu, cam pesimist, în privința puterii mele de a avea o sfoară și o hîrtie.

— Dar dacă nu le aveai, zice el prudent, să mă duc cu ele așa acasă?

Cine nu-l cunoaște ar zice că omul avea o mahmurie provenită din nerestituirea mea. Însă nu. Omul voia acum să șează, să vorbească. M-a întrebat ce-i cu **Istoria literaturii** și cînd ajung la moderni. Atunci m-am ridicat alterat și i-am spus:

— Îmi pare rău, dar nu vreau să te mai rețin peste ora cît ți-ai propus să stai. Am de scris articolul. Și am pornit ferm cu el spre ușă.

— Dar de ce te superi, începe el iar să mă plictisească, nevrînd să se supuie formulei, fără a mai da de bănuit c-o suspectează.

Am crezut în sfîrșit că am scăpat, că n-are să-mi mai vorbească niciodată. A doua zi însă mi-a vorbit, a căutat să mă convingă că trebuia să-mi controleze cărțile, etc.

Bineînțeles pe drum nu mă salută și nici pe nevastă-mea. Face așa din cînd în cînd. De va simți nevoia cu prilejul unei cărți de recenzat, să-mi vorbească, va minți spunînd declamator și afectat: Nu mai văd! Stamatiad nu mai vede pe zi ce trece! E rîndul d-voastră, acuma. Noi am făcut ce-am putut. Posteritatea ne va reabilita!

Desene de
G. CĂLINESCU

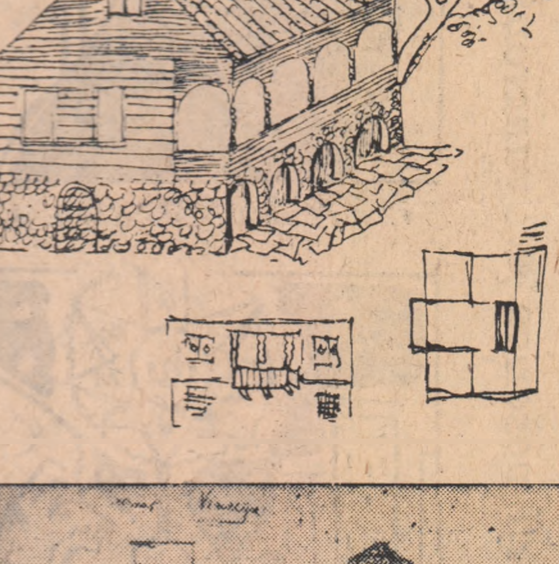

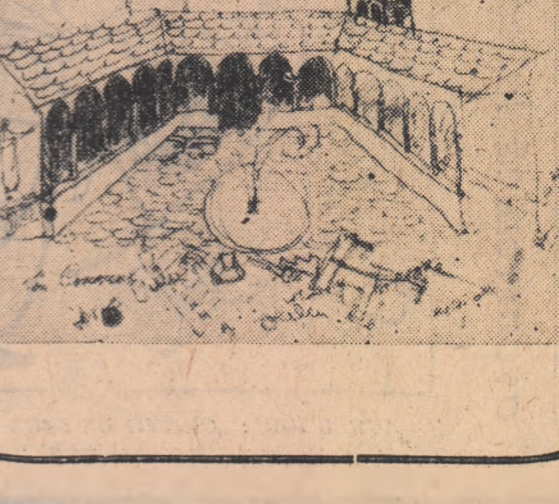

1966: FILE DE CALENDAR

Să răsfoim încă o dată calendarul anului încheiat. Poate fi o întreprindere pasionantă, încercînd să-i conturăm individualitatea, această sumară retrospectivă a anului care va intra, în memoria noastră, ca primul an al cincinalului.

„Semne bune anul are".

Fie ca noul an să aducă poporului român bucurii și împliniri tot mai mari, noi succese în înfăptuirea aspirațiilor sale de fericire și prosperitate spunea, în mesajul rostit la posturile noastre de radio și televiziune în noaptea anului nou 1966, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Comitetului Central al P.C.R.

Filele calendarului 1966 confirmă, acum, întrutotul urarea.

Nu se scurseseră încă 24 de ore din noul an 1966: la Craiova, cea de-a 314-a locomotivă Diesel-electrică părăsea uzina „Electroputere"; din Hunedoara se anunțau primele sute de tone de oțel ale anului: pe bordul navei trauler „Galați" se terminau pregătirile: a patra ieșire în largul oceanului Atlantic... Insulele Canare, Africa de vest, în timp ce pe linia de înaltă tensiune Ișalnița-Paroșeni se înscria prima mare victorie asupra viscolului...

Calendarul evenimentelor se continuă:

— Lunca Dunării: digul de la Potelu, a ajuns la km 8, primă etapă, care în final, ridicînd o stavilă de 82 km, va reda agriculturii 15.000 hectare teren inundabil.

— Din Arad au plecat primele zeci de vagoane. De notat că tot de aici va pleca un vagon deosebit, croit pentru dimensiuni ciclopice: 200 tone. Brașovul anunță primul lot de 100 tractoare U 650 și U 651 livrate ogoarelor. Maramureșul a încheiat o etapă de seamă în opera de culturalizare a satelor: completa cineficare a regiunii (242 cinematografe sătești).

— Au început pe Lotru lucrările de organizare a șantierului marii hidrocentrale. Cifre? 500.000 kw, lac de acumulare 300 milioane m.c. Notăm în primul rînd, altitudine: 1200 m.

Un eveniment de tradiție: „Luna cărții la sate". O tradiție a anilor noștri, tinerii ani ai României socialiste. Cărți, biblioteci, seri științifice și literare. Iarna satului românesc a devenit un anotimp fierbinte.

— Pe Bistrița (februarie 1966) a apărut al 7-lea lac de acumulare, la hidrocentrala Vaduri. Cîteva milioane de metri cubi de apă, ceea ce se cheamă un lăcușor față de cel pe care ni-l anunță Argeșul...

— Vasile Pătrulescu — Ștefan Prut, adică două echipe de mineri din Baia Sprie au stabilit un nou record în materie de înaintare — pe verticală — în 30 de zile, folosind o platformă mobilă acționată pneumatic: 54 de metri în rocă dură...

Cronica anului 1966 consemnează la loc de frunte în paginile ei bogate în fapte și evenimente, vizitele conducătorilor de partid și de stat în regiunile țării; prilej de amplă trecere în revistă și analiză amănunțită a realizării directivelor celui de-al IX-lea Congres al P.C.R. Se vizitează obiective industriale de primă însemnătate, unități agricole socialiste, instituții de cercetări, monumente și locuri de importanță istorică, în care fiorul marilor evenimente ale trecutului se împletește cu patosul creator de azi.

Martie 1966: primul Congres al Cooperativelor agricole de producție. Zile înălțătoare, de neuitat...

Și acum despre ritm:

La 16 martie al 2000-lea tractor, în timp ce la Institutul de calcul din Cluj noua mașină de calcul va realiza nu 2000 de operații pe secundă (Daccic 1) ci 20.000!

O coincidență pe verticală:

Tg. Cărbunești — sonda 901 a atins 5.425 m. în adîncime, iar la Tr. Măgurele — priza de aer, adică acel turn de metal, a atins 177 de metri. Unic în țară.

Pe întreg cuprinsul patriei se desfășoară marea întrecere socialistă în cinstea celei de-a 45-a aniversări a Partidului Comunist Român. Sînt anunțate remarcabile rezultate dobîndite în industrie și agricultură, în cercetarea științifică, în artă, cultură, învățămînt.

Zile trepidante urmează, ca și cum anul nu s-ar mulțumi cu ritmul de pînă acum. La Porțile de Fier se lucrează intens; noul triaj Galați-Barboși poate primi trenuri; se extinde Combinatul de industrializare a lemnului din Reghin, prevăzînd parametri impresionanți. Se instituie „Ziua recoltei", iar numărul jurnalelor de actualități a ajuns la 1000. S-a aprins focul la noul furnal de 1000 m.c. din Hunedoara. Se inaugurează noua mină Paroșeni (600.000 t cărbune anual); la uzina metalurgică din Capitală forja grea a început să bată la piese de 150 tone cu 6000 tone forță, așa cum a început și construcția noului pod peste Dunăre, cum digul din noul port Constanța a înaintat cu 1700 m în mare.

Dar sînt și evenimente legate de clipă. Vom spune peste ani: în clipa aceea... Iată! Miercuri, 14 septembrie 1966, la orele 17 și 56 minute tovarășul Nicolae Ceaușescu a tăiat panglica inaugurală a laminorului de tablă groasă de la Combinatul siderurgic Galați. Vineri, 9 decembrie 1966, la orele 10.27, în prezența conducătorilor de partid și de stat a intrat în funcțiune hidrocentrala de pe Argeș.

A fost un an de muncă rodnică, de căutări creatoare, de victorii substanțiale, a cărui cronică e departe de a fi încheiată, an în care urările secretarului general al C.C. al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, închinate poporului român, în prima clipă a nașterii anului 1966, s-au realizat pe deplin.

Ștefan LUCA

NICOLAE ȚIC

NU TRAGEȚI ÎN CAII DE LEMN (III)

10

Nici o rază de soare nu mai izbutea să pătrundă prin draperiile de mătase, totuși el se trezi mai devreme ca de obicei, pe la șase și nu știu, cu o ușoară durere de cap, poate că ținuse peste noapte [illegible] dezvelit ori visase ceva groaznic, scene de război, ori ceva cu lacrimile vărsate la cinematograf.

Tocmai plecau oamenii la lucru. Pe strada asta toți se cunoșteau, cu poveștile de dragoste, cu necazurile, cîștigurile la loz, avansările, cu toate, iar dimineața cînd plecau la lucru, își strigau din mers să aibă o zi bună. Alergau pînă la capătul străzii, unde era stația de troleibuz, cu [illegible], cu mare alergare de parcă i-ar fi grăbit cineva din urmă. Dar la prînz se-ntorceau leneș, cam nepăsători, abia dacă-și răspundeau la bună ziua, cu gențile la subsoară, cu plase pline cu tot felul de cumpărături, ori cu cîte o haină pe braț, scoasă atunci de la croitor. Cîțiva aveau mașini, ăștia erau cei mai socotiți, se urcau la volan și-și duceau mașina, și-i aducea, nu trebuia să se-nghesuie la troleibuz. El se cam ferea de oamenii de pe strada lui, le spunea politicos bună ziua și trecea repede mai departe, nu cumva să-l întrebe ceva, ori să-i arunce o vorbă nepotrivită, despre ai lui, despre bătrîni: toți știau povestea cu maică-sa și nea Cristache, și pe cît îi ajuta mintea, înfloreau povestea asta, îi dădeau o nuanță tragicomică, o potriveau ca să le fie pe plac. Dar aveau și ei poveștile lor, ca fiecare. Oamenii vorbeau să le treacă vremea, altfel, săritori la nevoie, uniți. La numărul 41 locuia Mihaela (ce nume nepotrivit pentru o fată serioasă! se gîndea el!) cu Mihaela îi plăcea să se plimbe, dar nu pe strada asta, pe altele, și mai ales prin centru. Era cu patru ani mai în vîrstă decît el, studentă la biologie în anul doi, dar îi vorbea ca de la egal la egal, niciodată nu îi dăduse de înțeles că l-ar socoti un puști pe lîngă ea. Mihaela îl ducea la filme, și la spectacole de teatru, și la grădina zoologică, și la patinoar. Înainte de a se duce undeva, să se distreze, îi dădea un telefon: dacă era liber, dacă își terminase lecțiile, dacă îi convenea, îl poftea cu ea, luase două bilete. Nu mai avea pe nimeni, Mihaela, părinții îi muriseră într-un accident de avion, acum locuia la o mătușă din partea mamei, dar se întreținea din banii ei, dădea meditații, lucra presuri și fețe de masă pentru cooperativă, plătea chirie și masă, își cumpăra haine, trăia. Într-o zi, cînd o să am douăzeci de ani, se gîndea el, iar ea douăzeci și patru, și-o să ieșim la plimbare, nimeni n-o să bage de seamă că între noi există o diferență de vîrstă. Mihaela pare o fetișcană, peste patru ani tot așa o să pară, atunci o s-o iau de braț și-o să-i spun ceva foarte frumos, care s-o facă să izbucnească în plîns și să mă sărute în plină stradă. La Mihaela se gîndea întotdeauna cu respect, niciodată n-o amesteca în gîndurile lui urîte, n-ar fi îndrăznit pentru nimic în lume s-o invite în parc.

„De ce te-ai sculat așa devreme? întrebă maică-sa.

„Nu știu... Cred că am visat ceva, da' nu-mi amintesc.

„Încearcă să mai dormi. Ori te gîndești la nenorocita aia? Zău, ce ți-o fi trebuit, doamne? Știi la ce m-am gîndit? Să te veri cu ea, și s-o îmbunezi cumva, dar cu grijă, să nu-mi vină în casă și să nu se lege de tine.

„I-ai spus ceva tatii?

„Nu, doamne ferește, atîta mi-ar trebui. Nimic, nimic, nu cumva să-l superi, că el are treburile lui, muncește mult, și-i foarte obosit.

„Aș vrea și eu să fac ceva.

„Tu? rîse maică-sa. Ce să faci?

„Să lucrez, m-am sculat cu chef de lucru. Să dau meditații la matematică, ori să mă angajez pe timpul vacanței.

„Grig, se sperie maică-sa.

„Da, mamă, am spus ceva atît de nepotrivit?

„N-ai ce mînca, n-ai ce-mbrăca? chestionă maică-sa. Crezi o să te faci picolo pentru numele lui Dumnezeu, eu nu știu de unde mai scoți tu atîtea năzdrăvănii, parcă ai fi un scamator. Stai cuminte și ascultă de taică-tu, că n-o să-ți pară rău, o să vezi tu, ai mîine, da' nu mă-ntreba nimic, că n-am voie să-ți spun".

Pentru ieșirea în oraș, la cumpărături, maică-sa îmbrăcă o rochie nouă, în dimineața aceea adusă de la croitoreasă, rochie de vară, albă, cu cercuri mari, albastre și roșii. Iar el se miră cît de tînără poate să apară maică-sa în zilele cînd nu se ceartă cu bătrînul și cînd se îmbracă elegant, tînără de tot, aproape o fetișcană. „Trebuie să fie vorba de bani, se gîndi el, continuînd să caute explicații, or fi dat vreo lovitură, au scăpat de griji, se știu asigurați. Unde s-a mai pomenit ca bătrînul să se intereseze de costumul meu de vară, de pantofi, de cîte altele, doar el, cu mîna lui, aseară, înainte de culcare, i-a scris mamei ce trebuie să-mi cumpere, pînă și bretele, și cămăși sport și pijama de mătase, asta înseamnă că au bani, iar cînd ai bani, e stupid să te mai gîndești la nea Cristache, la amărîtul cu pantofii scîlciați, ori la Tudorița, îți vezi de banii tăi și de viața ta, întinerești, îți îmbraci frumos nevasta și ieși cu ea în lume. Povestea cu nea Cristache o știu numai cei de pe strada asta, dar ceilalți, de pe atîtea alte străzi, cei din centru, habar n-au.

Cînd să iasă pe ușă îi opri telefonul.

„Răspunde! spuse maică-sa, enervîndu-se brusc.

„N-ai vrea să răspunzi dumneata? se rugă el, umil, speriat.

„Doamne, că mi-ai mîncat viața... Alo! — și în clipa următoare, ea se însenină, zîmbi, îi făcu semn să fie liniștit, nu, nu era Luminița. Ce faci, Mihaela dragă, n-ai mai trecut pe la noi, mi-e dor de tine și lui Grig i-e dor... Ce spui? Dar e grozav... Dă-mi voie... Mihaela, te sărut. Grig a apărut în ziar, ți-a dat și fotografia... Mihaela, stai să ți-l dau...

„Alo, spuse el, Mihaela! și amuți de emoție. Maică-sa îl cuprinse în brațe și începu să-l sărute.

„De ce nu vorbești? te auzi vocea Mihaelei. Nu... nu pot, izbuti el să spună, apoi, înviorat, prinse glas: Unde ești tu?

„Aici, pe stradă, la telefon.

„Te-ai sculat de mult? întrebă el, prostește.

„De pe la șase.

„Și eu tot așa, n-am putut să mai dorm.

„Atunci, ești invitatul meu, spuse Mihaela, te aștept la cofetărie.

„Ar trebui să plec în oraș.

„Lasă orașul, vino cu mine.

„Numai o clipă... Mamă, se rugă el, îmi dai voie să mă duc cu Mihaela la cofetărie, un ceas, nu mai mult, și-apoi vin să mergem în oraș?

Maică-sa îi dădu voie și două ceasuri, oricît. Își pierduse capul de bucurie, îl ținea în brațe și îl săruta mereu, acum plîngea ea. „Știu, se gîndi el, știu de ce n-am putut să dorm, îmi dădea tîrcoale o veste mare, ea mi-a bătut în geam și m-a trezit. Ah, tineretul din ziua de azi!... Dar n-o să scot ochii nimănui cu vestea asta, n-o să mă răzbun... Știu, știu, nu se poate altfel, într-o zi, cînd oi avea cincizeci, șaizeci de ani tot așa o să spun și eu: Ah, tineretul... Mamă, dă-mi voie să cobor". Mihaela venise pînă în fața casei lor: părea mai sfioasă ca de obicei, totuși, după ce îi întinse mîna, îl sărută repede pe amîndoi obrajii: apoi îl apucă de braț și-l duse cu ea; după cîțiva pași începură să alerge rîzînd: și cînd obosiră, ea îi mîngîie fruntea și iar îl sărută. Intrară în cofetărie buimaci, nu mai știau ce se întîmplă cu ei, doar se priveau și rîdeau. Mihaela era îmbrăcată modest și curat, și lui îi păru rău că n-are bani s-o îmbrace elegant, cu gust, doar ea merită, e numai grație și zîmbet, niciodată nu se plînge că îi lipsesc banii și hainele și mîncarea, se descurcă ea cum poate, și tot veselă și bună și cuminte rămîne.

„Nu vrei să mergem pe stradă? propuse el.

„Să hoinărim?

„Da, să hoinărim, pînă cădem frînți.

„O, cît de mult îmi doresc, se bucură ea, azi n-am nimic de lucru, de meditații am scăpat pînă în august, vreau să hoinărim, să mergem la ștrand, la filme, mi-a promis de la facultate un bilet de la mare, dacă vrei, te iau și pe tine, mîncăm amîndoi pe un bon, iar de dormit, îți fac eu rost, că tu ești băiat cuminte.

„Nu sînt cuminte de loc, spuse el, grav.

„Degeaba te lauzi.

„Am făcut niște prostii mai mari ca mine.

„Dă-mi voie să nu te cred.

Ieșiră din cofetărie ținîndu-se de mînă, ușor îngîndurați, el cu adevărat, bănuind că la ora asta Luminița l-o fi căutînd iar la telefon, ea, mai mult de formă, ca să fie în ton cu el. Dar strada numai avea farmec și dorul de hoinăreală pierise. Huruit de tramvaie, camioane care treceau în goană, stîrnind praful, copii gălăgioși alergînd pe trotuare cu trotinete, ori cu patine cu roți, femei care ieșeau dintr-un magazin și intrau repede în altul... Dimineața asta, se gîndi el, ar fi trebuit să arate altfel, ca o dimineață de sărbătoare, cu oameni calmi, senini, cu copii spălați și gătiți, ținuți din scurt de părinți, cu florărese care să împînzească strada. Nu i-am cumpărat Mihaelei, niciodată, nici măcar o floare, o floricică, o să-i cumpăr după amiază, cînd mă întorc de la profesor. Partea proastă este că Mihaela nu mă crede în stare de lucruri urîte. Nu, n-am comis nici o crimă, dar că mi-a fost frică și am fost laș, chiar și ieri, la cinema, cu Cristina, n-am zis nimic, nici împotriva ei, nici împotriva celor care o plesneau, mi-era teamă și de ea și de ei, mi-era teamă, mai ales, ca cei din sală să nu-și dea seama că sînt prietenul ei, mă uitam în pămînt și-mi doream să mă-nghită pămîntul, dar nu s-a întîmplat una ca asta, am stat în sală pînă la jumătatea filmului, nimeni n-a prins de veste cînd

(Continuare în pagina 4)

DE SFÎRȘIT ȘI DE-NCEPUT IDILELE

reportaj imaginar

O idilă poate să pornească de la un cozonac. Aromește în fața nasului dumitale și te simți bine cu el acolo, pe masă, plin de stafide și de nucă, și numai o bucurie pe care ți-o amîni cîtăva vreme te oprește să nu-l rupi în două, pentru a te încălzi la miezul lui de aur fierbinte.

O idilă cu cozonac stîrnește mereu amintiri. Doamne, cîte vechi amintiri, idile ale memoriei cu cîteva vîrste de care nu vrei să te rupi! Idilele acestea de un tip mai ales încăpățînat, țin de copilărie. Pentru că atunci, mai ales, cozonacii erau marea nebunie a pragului de sărbători, amestecul acela de ținci atîrnați de toartele vaselor în care s-a pregătit nuca dulce cu scorțișoară, și macul — lacul, și cremele de unt și de frișcă în care tot se mai putea vîrî din cînd în cînd cîte-un deget, și mai ales la urmă ți se încredința castronul în care mama uita întotdeauna ceva de lins pentru pisici. Și-i spun acum cuiva:

— Mai ții minte, Chică Roșie? Tu primeai nuca și eu macul și pe urmă dădeam și noi cu pumnii în aluatul acela din lighean care ne cotropea cu totul, ne obosea și ne înșela și adormeam aproape cu brațele vîrîte pînă la cot în clisa lui bufnind de drojdie.

Dar Chică Roșie e acum nevastă...

Vroiam doar să spun că sărbătorile ne-apropie. Dacă sîntem mari ne sensibilizează, dacă sîntem mici ne stîrnesc. Nu știu de unde se nasc gesturile acelea de ocrotire, gesturile acelea calde pe care le înveți dintr-o dată și care ți se potrivesc. Sînt gesturi de ritual aproape deși de vînzare și cumpărare, deși de primit și de dăruit, deși de pregătire și de muncă. Pentru că ne plac mai ales acum brațele vînzătoarelor mutînd rafturile magazinelor pe tejghele, îngăduitoare la scormonul acela de alegere a obiectului frumos și potrivit, răbdarea aceea cîștigată pe nevăzute și care le dăruiește aripioare de amorași, și ochi albaștri și zîmbete mici, și tot ce se mai cere în asemenea împrejurări. Și brațele cumpărătorilor îmi plac, gesturile de stăpînire pricepută ale femeilor, ereditar deprinse cu alesul, mîinile lor desfășurînd suplu mișcarea de prețuire a obiectelor, ca dansurile acelea de expresie în care sensurile vieții se prind de încheieturi, fiecare mișcare desenînd un simbol. Iar bărbații... v-ați observat uneori, stimați tovarăși? Cu mîinile în buzunar, înghesuiți unii într-alții, așteptînd.

— Ce doriți? întreabă amorașul roz.

— Doresc un cadou.

Amorașul execută o mișcare de rotație din aripioare, o adiere ca de vînt trece prin magazin, toată lumea se înviorează, amorașului îi izbucnesc două gropițe în obraz.

— Alegeți, vă rog.

Bărbatul înalt, sau potrivit, — diferența stă numai în startul privirii — își procură nu știu de unde răbdare și două reflectoare pe care le îndreaptă cu bătaie maximă spre raft. Și așteaptă. Amorașul roz bate lent din aripioare.

— Dumneavoastră? întreabă amorașul vernil.

— Dumeavoastră? întreabă cel de sidef.

Cei doi întrebați s-au înfipt bine unul în spatele celuilalt, într-o temeinică solidaritate. Cei care nu ajung la raft, așteaptă pe margine cu răbdare, foarte îngîndurați, foarte decși să reziste. E o mare răbdare și o mare liniște, și trei amorași.

— Poate vreți să dăruiți soției dumneavoastră o cutie de pudră.

— De pudră?

— Da.

— Nu. Nu folosește pudră.

— Sau poate un ruj.

— Hmîîîî! face bărbatul înalt sau mic, nu contează. Și amorașul vernil scoate un ruj. Îl desface, îl încearcă pe mînă. Bărbatul vrea și el, întinde mîna și amorașul i-l încearcă.

— Ce culoare de păr are soția dv?

— Castaniu.

— Luați roz-siclamul acesta.

Bărbatul se uită la linia carmin lăsată pe dosul palmei, o duce la nas, se gîndește.

— Nu. Nu poartă ruj.

— Cumpărați atunci o sticlă de colonie. Avem parfum franțuzesc.

— Pentru femei șatene?

— Și pentru șatene, și pentru blonde, pentru tot felul de culori.

— Nu. Eu vreau pentru o șatenă.

Amorașul aduce repede o sticlă de Chanel, o așează pe masă. Cumpărătorul numărul unu se uită în timp ce numărul doi așteaptă. Și numărul trei, și restul, toți. E un fel de amenințare în aer, o idilă a bărbaților hotărîți să ducă acasă de sfîrșitul anului, marele, unicul cadou.

— Dar pentru blonde cum e? vrea să știe nr. 1.

— La fel, îl asigură dulce amorașul.

— Cum la fel?

— Bine.

— Cum bine?

— ...

— Eu vreau pentru o șatenă, nu v-am spus? Și cade iarăși pe gînduri, mai are un buzunar de răbdare, își așează reflectoarele în raft, cugetă temeinic, printr-o solidaritate tacită toți fac la fel.

Magazinele de cadouri pentru femei, reciștigă în aceeași trăinică solidaritate — idilă, fosta mare colaborare pe parcursul campionatului de fotbal național. Unitatea capilor de familie e de nezdruncinat.

Și copiii au gesturi, emoția le dăruiește mișcări în plus, pași mai sprinteni și mai tropotiți pe trotuare, un balans mult mai violent la mîna bunicii, staționări de lungă durată în fața vitrinelor, cuvinte apărute din senin, inteligibile sau nu, dar cerșind **jucăria, numai jucăria aceea,** ghirlandele de brațe înlănțuite în jurul brazilor, fîlfîirile de brațe fluturate peste vacanță, sfîrșitul anului le risipește și le adună și numai o clipă toate se vor opri așteptînd bătaia clopotului de aur din turn. La o fereastră, un Moș-Gerilă din pînză tras pe brațul mamei pînă la cot își salută așteptătorii. Dă din mîini și se înclină pînă la pămînt. Am văzut ochii fetiței desfăcîndu-și mugurii albaștri, imenși, luminițele de uimire strecurate în pupile ca doi licurici. Încremenise. Apoi un zîmbet sosi nu știu de unde, fata mică începu să-și ridice brațele, le opri în dreptul umerilor exact în felul Marelui Așteptat, rostind primele ei cuvinte de sărbătoare. Niște sunete limpezi și fără legătură, dedica bătrînului din geam. Și-a stat multă vreme așa, dăruită, cu brațele ridicate, în gestul învățat.

Gesturi, gesturi, sărbătoarea lor și-a cuvintelor! Anotimpul cuvintelor alese, de dăruit!

Despre asta am să scriu foarte puțin și totuși, despre sărbătoarea cuvintelor... Pentru că de cîteva zile încoace verbele care mi se adresează pretutindeni le înțeleg dar nu le uit, mi se atîrnă singure de urechi și trec cu ele clinchelind mai departe, și substantivele care mi se adresează nu le uit, mi se strecoară prin buzunare, le descopăr seara acasă și mă mir.

— Ce s-a-ntîmplat?

E o idilă a cuvintelor. Și-a lor. Bunătatea asta care ne-a cotropit dintr-o dată cere sunete de-un fel special. Nu știu cum, dar vorbele nu mai dau năvală, stau în spatele ușii, se șterg pe picioare, ciocănesc încet: pac, pac. Și tu ai timp și răbdare și chef să le-alegi. După ochi le-alegi, ori după sprincene, ori după statura lor mlădie, le-alegi și le potrivești, închipuind fraze de necrezut pe care le dăruiești ca pe flori și e păcat că nu pot să cristalizeze: am avea toți niște salbe mîndre de sticlă atîrnate pe pereți în memoria bunătății noastre colective de sfîrșit de an.

Dorul meu de sărbătoare e o idilă, mă gîndesc cu drag la Anul Nou și-nseamnă că n-am îmbătrînit.

O reclamă potrivită pe stradă e o idilă, străbate noaptea ca un Titanic-fantomă cu prora arzînd de lumini.

Idile, idile de sfîrșit de an.

Și totuși, cea mai statornică iubire e munca. Cîțiva muncitori, o mie, sau mai mulți, sau mai puțini, nu știu, vor veghea ceea ce nu poate fi întrerupt niciodată. Mi-i închipui nu așa cum i-am zărit în poze și la cinematograf și la Televiziune, și nici cum i-am văzut acolo la ei, străjuind metalul ca niște zei, leoparzii lui Ion Gheorghe mistuiți de fantoma devoțiunii. Nu. Ci veghind munca, în sine și în eternitate, utilitar dar și pentru frumusețea ideii. Cîțiva oameni puternici cărora le poți încredința ca simbol rosturile existenței, veghind ei pentru tot restul țării flacăra aceea care nu are voie să se stingă, munca, blazonul recunoașterii acesteia omenești, semnul lor distinctiv alături de inteligență și cuvinte. Cîțiva bărbați depășind minutarul Calendarelor cu ani lumină și ani-muncă înainte, fierbînd metalul anilor viitori, salutîndu-l pe șaizeci și șapte ca pe un trecător iubit o dată la o răscruce de drum. Cîțiva bărbați muncitori reprezentîndu-ne statuar seminția ca pe-o durată de veci.

Senzațiile sînt teribile.

Idila muncii celor în alb aplecați asupra vieții, garantîndu-i durata.

Idila muncii celor garantînd inteligența.

Idila muncii celor garantînd sensibilitatea.

Durate în timp, durate. Imagini ale epocii noastre constructive, ale vieții socialiste invincibile.

Redactorul de pagină îmblînzind ultimele cuvinte ale anului, călărindu-le pe cele noi într-o mereu altă obișnuință. De unde rostum atîtea cuvinte pentru fiecare început de drum? Pagina îmbibată de cerneală, deprimantă prin numărul greșelilor de tipar, prin lipsa ilustrațiilor la text, veghea corectorilor de zi și de noapte, cei mai tari elevi la limba română, mereu candidați și mereu corijenți. Și veghea tipografilor deasupra pateinilor de plumb, vrăjitorii țezînd în ogoare negre flori de lumină. Pentru că pagina de calendru e albă ca laptele și textele au în ea aerul de curățenie mare de casă cu toate ferestrele deschise pentru albituri, cu toată sticlăria spălată, cu covoarele bătute pe omăt, cu parchetul spălat cu benzină și lustruit, casa curată în care lumina pătrunde de pretutindeni și e și cald. Și titlurile sînt mari și frumoase și alese idilic pentru sfîrșitul de an, dăruite cu grijă cititorilor, cîștigîndu-i pentru text. Iar redactorul **acela** pe care eu îl cunosc, și dumneavoastră, și care-și amînă somnul cîtorva nopți pentru celălalt an, păzește rotativa, ațipind pe zgomotul ziarului curgînd în teancuri pe teasc, alegînd exemplarele de încercare, verificînd culoarea, mijlocul cu ilustrațiile „Cadou special", aromind mirosul de hîrtie caldă tipărită, pornind prin proaspătul '67 cu primul exemplar al ediției de dimineață sub braț.

Idile? Idile permanente, da.

Despre telefoane am mai scris o dată. Colindam cu un amic reporter bulevardele Bucureștiului, cîțiva tineri reparau pregătind pentru sărbătoare toate receptoarele publice ale orașului. Era o rîvnă de nedescris, ori poate da, n-am văzut în altă împrejurare gesturi asemănătoare dedicate unei șurubelnițe ori unui mecanism minuscul. Era ca în concertele marilor pianiști care și-au rupt de mult privirea de clape, folosind instrumentul cu o degajare de speriat. Cum au ajuns la performanța asta? te întrebi, fenomenul părîndu-ți dintr-o dată supra-uman. Dar... critica te scoate din încurcătură cu terminologia ei de buzunar: atitudine idilică!

Idila generală de la miezul nopții **Aceleia** va fi însă cumplită. Încercați să dați telefon unui amic pe care totdeauna l-ați crezut uitat. Părăsit. Nu știu cum. Telefonul, pun rămășag, va fi ocupat. Alți amici, de unde?, vor fi apărut dintr-o dată amintindu-și de el. Amicalismul telefonic al sărbătorilor va electriza toată țara, ne vom căuta cu exasperare unii pe alții și dacă fenomenul s-ar putea materializa sonor, cîteva zile în șir un țiriit prelung ar circula aerian ca un semn al nevoii de oameni. De comunicare. De sens al existenței sociale.

Să invocăm idila naturii. E nevoie de fulgi. Anotimpului acestuia i se potrivește zăpada. Niște vicleimuri se vor stîrni undeva în străfunduri de sat, înrudite cu neaua, niște urări de colindători păstrate în odaia copilăriei ca niște infruntări de nămeți, ca niște victorii de ținci aprinși la obraji, închipuind fantasme în aer cu aburul glasului de urători. Opriți în prag, în noaptea viforoasă, proptiți în bici și-n buhai, ajutați de-un clopot mic și de nesfîrșita dragoste de sărbătoare.

E nevoie de zăpadă în miezul de noapte pe care-l vor aduce clopotele turnurilor cu păsări zgribulind, peste orașele incendiate de lumină, pe ulițele în care toți copiii din lume vor ieși să-și primească darurile, iscînd zvonuri de clopoței de argint și dansuri de arlechini de cristal, rîzînd și cîntînd ca într-o mare sărbătoare.

E nevoie de zăpadă în parcul Trecutelor iubiri și al iubirilor înfiorate, e nevoie de alb pe ramuri, decor marital pentru cuvintele încremenite între emoție și rostire. E nevoie de alb pe străzi, e nevoie de zăpadă sub pașii alăturați de prima iubire sau de iubirea iubirilor.

La mulți ani!

Sinziana POP

SCRIITORII DESENEAZĂ

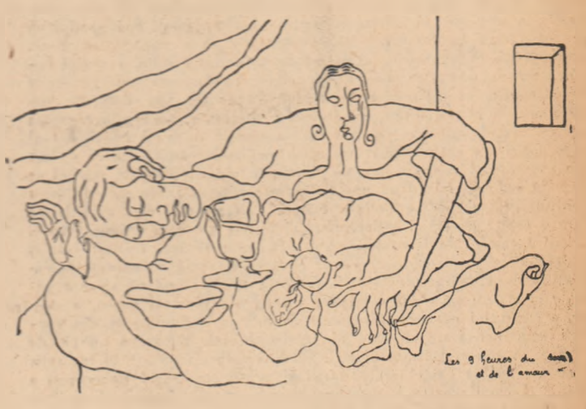

MIRON RADU PARASCHIVESCU: LES NEUF HEURES DU SOIR ET DE L'AMOUR (1933)

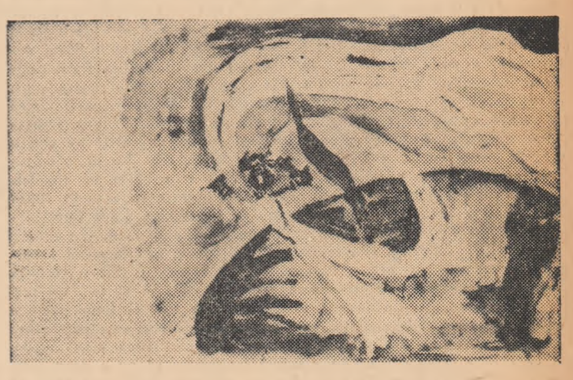

MIHU DRAGOMIR — *NAȘTEREA LUMILOR (1960)*

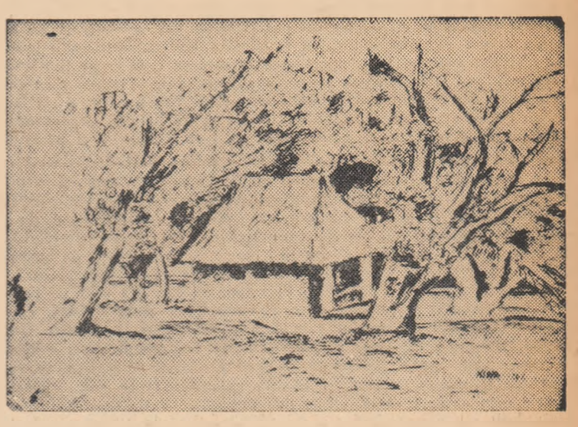

NINA CASSIAN — *PEISAJ (1941)*

avancronică la cărți nescrise • avancronică la cărți nescrise • avancronică la cărți nescrise • avancronică la cărți ne

ZAHARIA STACU: „SE APROBĂ" (roman fluviu)

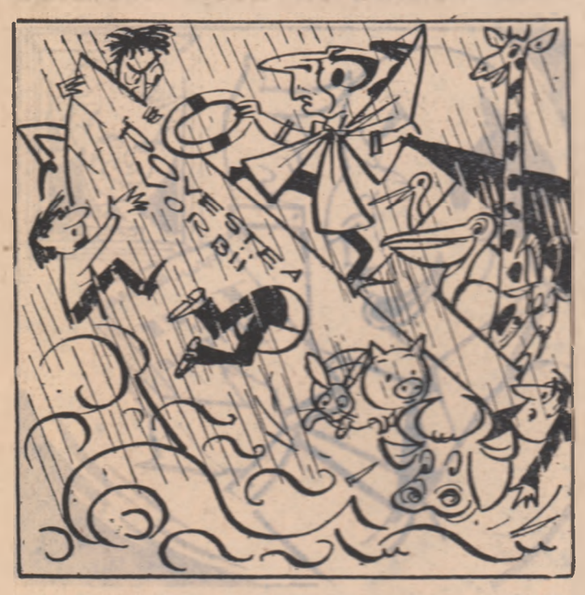

MIRON RADU PARASCHIVESCU: „ARCA LUI NOE"

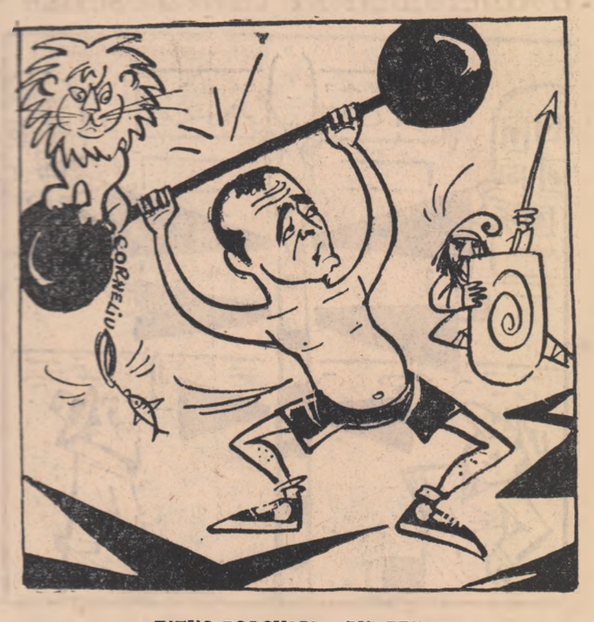

TITUS POPOVICI: „PUTEREA"

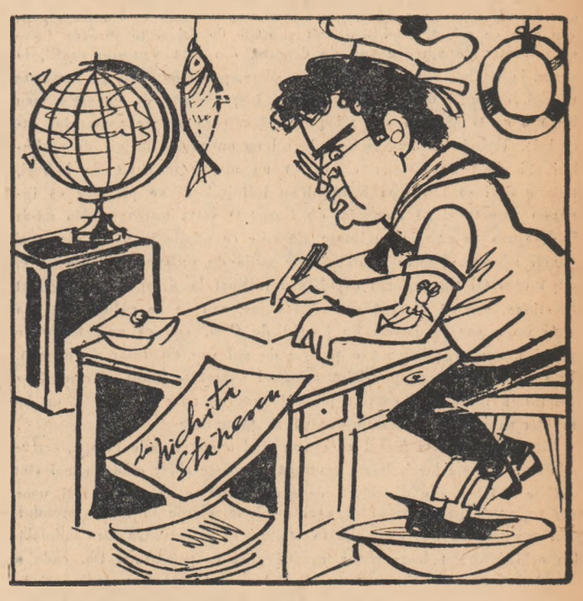

ION GHEORGHE: „CORESPONDENȚA MEA CU NICHITA STĂNESCU" (Scrisori esențiale-II)

mea. Și pînă la urmă, să-mi sece mie inima dacă te las, te iau cu mine la casa de corecție, doar și tu ești în afacere, vrei să spui că eu am fost primul cînd tu ai dormit la ea? Știu tot, triumfă el, și la cea mai mică mișcare...

„Am dormit în vestibul, explică el, inutil.

„Cu ce poți dovedi?

„Trebuie să iau troleibuzul, se zbătu el, vrînd să scape de primejdie. Degeaba, eu nu pot să declar decît ce-am făcut și ce-am aflat, nici împotriva ta, nici împotriva ei, bătaia ne privește pe noi doi, altă dată o să te pun eu la pămînt, restul — vă privește, descurcați-vă cum știți.

„Încă odată îți spun, avertiză Mândiță, eu am vrut, tu nu m-ai lăsat, ea a fugit. Cristina depune tot în favoarea mea, că idioata a fugit prin pădure...

„Văd că ai destui martori.

„Primul trebuie să fii tu!

„N-ai decît să-ți faci iluzii.

„Ce iluzii, bă? și Mândiță scuipă printre dinți, că tot nu mă mai dă tata la liceu, mă bagă ucenic, da' nu-mi pasă, mă descurc, în trei ani ajung mecanic auto, cîștig bine și-n cinci ani îmi cumpăr mașină.

Își aminti că tatăl lui Mândiță aproviziona cu alimente un raion întreg. De ce nu s-a gîndit să aprovizioneze și vreo doi trei milițieni, un procuror, un șofer, un paznic din pădurea Snagovului?! — să-i aprovizioneze cu de toate, pentru toamnă și pentru iarnă, să le-astupe gura, iar dacă l-or prinde, să stea cuminte la închisoare, doar merită să faci închisoare pentru un băiat ca Mândiță.

„De ce nu-l rogi pe taică-tu să intervină?

„Unde, și la cine, și cum? se frămîntă Mândiță.

„Să-ncarce un camion cu roșii, cu pepeni și cu ardei și să facă niște vizite... pe la procuror, pe la milițieni, poate are noroc să intre la pușcărie în locul tău, tu ești băiețandru, ai viitorul în față, de ce să stai tu acolo?

„Pentru ce-ai spus acum — douăzeci de pumni! anunță Mândiță.

„Mai există o soluție: ia-o de nevastă pe Luminița.

„Încă douăzeci de pumni.

„O să mi-i dai cînd te-i întoarce de la școala de corecție. Pîn-atunci, mai prind și eu puteri.

„Taică-meu e-n criză de ficat de două zile, tocmai acum și-a găsit și el să intre-n criză! se revoltă Mândiță, cînd ai nevoie de el intră-n criză și zace și se vaită ca un înjunghiat.

„A mîncat prea multe ouă, prea mulți ardei, prea multă cunoștință, observă Grig, cam nemulțumit de calitatea ironiei (însă alta mai bună nu-i venea în minte) Și insistă: A dat buzna în magazia cu ouă proaspete...

„Aiurea! făcu Mândiță, scărpinîndu-se în creștet, l-au scos de la aprovizionare — și de cîte ori îl scot de undeva intră-n criză de ficat, i se-ngălbenesc ochii, se-ngălbenesc și hainele de pe el, și pantofii...

„Și unde l-au trimis? — i-au dat ceva? întrebă Grig, fără pic de îngrijorare. (I-ar fi dorit fostului vînzător cu aprovizionarea să care în spate saci cu ciment și pietre și drugi de fier...) Are vreo meserie?

„Ei, și tu meserie! Are, n-are, acum l-au dat vînzător la un magazin de discuri din Balta Albă, o oră și zece minute de mers cu tramvaiul, cu troleibuzul și iar cu tramvaiul, șase sute cincizeci de lei pe lună

„Și cînd o să-l scoată de la discuri unde o să-l dea?

„Se găsește... zîmbi Mândiță, admițînd în sinea lui că tică-său e un fel de terchea berchea, cu cincizeci de ani în spate. Niciodată nu îl vorbise de rău, dar nici de bine, și la o adică, nu i-ar fi luat apărarea. În cincisprezece ani, bătrînul încercase nouă funcții: pornise tare, director de gostat, inspector la Ministerul metalurgiei, director administrativ la un teatru, director de film la Studioul „București", inspector la spațiul locativ al Capitalei... Tata e-n criză, repetă Mândiță, numai tu poți să m-ajuți măcar odată să m-ajuți, după ce m-ai înfundat de-atîtea ori, ani dovezi! se agită el, tu m-ai spus profesoarei de chimie că o imit și-i trimit bilețele de amor din partea portarului.

„Nici nu știam! se apără Grig, amuzat.

„Încă douăzeci de pumni, în total, șaizeci!

Abia după vreun ceas izbuti să scape de Mândiță, dar și atunci cu prețul unor vagi promisiuni că va depune mărturie în favoarea lui. Și chiar se gîndea, cîntărind argumentele, și mai ales amenințările, dacă n-ar fi mia, potrivit să procedeze așa, nu atît pentru a-l salva pe Mândiță, despre care avea o părere îngrozitoare, ci pentru a se răzbuna pe Luminița și pe maică-sa, scorpiile pămîntului, ce-o să cîștige ele din toată povestea asta?! — doar că se fac de ris amîndouă și altceva nimic, iar la toamnă Luminița va trebui să se-nscrie la altă școală, unde n-o știe nimeni. Într-un fel, ar fi vrut ca la discuția lui cu Mândiță să fi asistat și Mihaela, să se convingă și ea că nu inventează drame: dacă nu azi, mîine, cel mai tîrziu poimîine, va fi chemat la miliție și reținut pentru cercetări. De la miliție o să scape, dar acasă n-are nici un haz să se mai întoarcă, tot n-ar mai avea zile bune, chiar de i-ar promite bătrînii cîte-n lună și stele; are nevoie de niște bani de tren, să ajungă în sat la bunicu-său, vinde pantofii ori costumul, își scoate bilet și fără să-i anunțe pe bătrîni se duce la sat, cît ține vacanța mai lucrează în rînd cu bunicul, iar la toamnă o să se-nscrie la liceul din D., și-o să facă pe navetistul, opt km. la dus, cu autobuzul, opt la întors, o nimica toată, printre elevii din D o să fie un geniu, deși nu-și mai dorește să se remarce, mai bine în rînd cu ceilalți. În București o să se-ntoarcă după terminarea liceului, cînd încurcăturile lui vor fi complet uitate, de alții nu-i pare rău că n-o să-i mai vadă cîțiva ani, numai de Mihaela îi pare, pînă atunci ea o să termine facultatea, poate o să se și mărite și-o să plece din București și-o să-și aducă aminte de el rar de tot: Era pe strada noastră un băiat slăbuț, irascibil, cam lăudăros, făcea din țînțar armăsar, avea multe cusururi, dar era foarte pregătit la matematică, cîștigase un concurs...

Vizita la profesorul Pamfil nu-i mai stîrnea acum nici o emoție, știa că va fi ultima vizită și-l interesa prea puțin ce impresie o să facă: plec departe, într-un sat oarecare, unde o să mă intereseze doar pă erea bunicului și unde-o să culeg impresii și-o să duc vaca la păscut, în fiecare după amiază, cînd e vreme frumoasă. Acolo, pe cîmp, și-n pădure o să-nvăț, acolo o să rezolv probleme de matematică superioară doar pentru plăcerea mea. N-o să dau adresa nimănui din București. Pe Luminița o s-o revăd cine știe peste cîți ani. Aș vrea să arate îngrozitor, trecută și bășoaldă, să mă uit la ea și să mă-ntreb cu uimire: Din pricina ăsteia am pățit-o eu? Dar e stupid și totuși... Atunci o să mă invite la ea, în lipsa bărbatului și-o să plîngă pe umărul meu, și-o să-mi ceară s-o înțeleg. O s-o vizitez numai de curiozitate, din pură curiozitate, merită.

Urcă pe jos pînă la etajul doi, se temea de ascensoare, de cîteva ori, cînd, tot așa, era anunțat în vizită, i s-a întîmplat să rămînă în ascensor, prizonier, pînă cînd au venit mecanicii să-l scoată. Sună, apoi, mecanicul își șterse palmele asudate de fundul pantalonilor. A uitat să și ia batistă, întotdeauna cînd merge în vizite uită ceva, absolut necesar, din care pricină stă ca pe gîmpi, se foiește, mereu se ridică și se-ndreaptă spre ușă, iar cîno gazda îl invită să mai stea, se întoarce, scrîșnind din dinți. Vine chiar profesorul să-i deschidă, îl apucă de umeri și-l scutură puțin:

„Ai mai crescut și te-ai împlinit!

„Mulțumesc, se luminează el.

„În vara asta trebuie să stai la soare, să te-nnegrești.

„Mă gîndeam să lucrez ceva.

„Să lucrezi? Nici asta nu-i rău. Muncă fizică, du-te pe un șantier de construcții, cară ciment cu roaba, toată ziua-n soare, gol pînă la brîu, și-apoi să vezi!

„N-o să mai am timp de studiu, se eschivează el.

„Dar pînă la șaptezeci de ani ce-o să faci?

„Nu ajung eu la șaptezeci!

„O, nu te știam atît de prăpăstios!...

Iar el, stînd comod într-un fotoliu, față-n față cu profesorul, se gîndește: Poate că are dreptate, sînt puțin prăpăstios, văd totul în negru, dar acum mi-ar trebui o batistă, să mă șterg pe frunte și pe ceafă, numai mie mi se poate întîmpla să mă duc în vizită la un academician, fără batistă. Aici e plăcut, e răcoare, dacă n-ar fi încurcătura cu miliția, chiar că m-aș simți bine. Dumneavoastră îmi vorbiți despre viața în aer liber care întărește corpul și luminează mintea, sigur că sînt de acord și m-aș duce în fiecare zi la strand, și chiar pe șantier, dacă nu m-ar chema la miliție, nu pot să vă spun pentru ce, v-ați face o părere îngrozitoare despre mine"... Era convins că are în față un om în toate împăcat și mulțumit și liniștit, un gînditor, străin de frămîntările și necazurile zilnice, de încurcături și povești deocheate, degeaba i-ar spune în ce situație se află, n-ar fi în stare să înțeleagă mare lucru, dar e sigur că s-ar mira grozav: Dumneata? nici nu bănuiam că ai asemenea preocupări, în sfîrșit, cu te chemasem pentru talentul dumitale de matematician...

„Credeți cu adevărat în generația mea? se pomeni întrebînd.

„Cred în tot ce e tînăr, spuse profesorul, surprins.

„În general... toți cred, dar la o adică...

„Oho, la o adică se schimbă lucrurile! și profesorul începu să rîdă și să-și frece chelia cu palma, domol — la o adică, vă mai urechează, vă dau note proaste, mai strigă la voi să vă fie rușine, da, da! Dumneata ai vrea o încredere totală, pricep, sîcîielile noastre te incomodează, dar ce te faci, cînd, peste cel mult opt, nouă ani o să-i sîcîi și dumneata pe alții. Opt, nouă ani trec așa, cît ai bate din palme. Peste opt, nouă ani o să ai douăzeci și cinci, și-o să fii, probabil, asistentul meu la catedră, și la Institut, te aștept, îți doresc să fii. Și-o să te trag de urechi de-o sută de ori pe zi, de-o să zbîrnîi, iar dumneata o să-i urechezi pe studenți — nu știți nimic, o să rămîneți repetenți, ce fel de profesori o să fiți voi?!... Profesorul se opri o clipă, bănuind că e la mijloc ceva mult mai grav: Cine te-a supărat? întrebă el, apucîndu-i mîna. Ori e, într-adevăd o chestiune de principiu?

„De principiu, spuse el, ferindu-și privirea. Cred că nici unei generații nu i s-au adus atîtea mustrări cîte ni se aduc nouă, voi nu știți ce-a fost războiul, cum au murit oamenii, și-i adevărat, nu știm, nici măcar nu ne putem închipui; voi nu știți în ce mizerie au trăit părinții voștri — și-i adevărat, nu știm, noi știm doar să pretindem haine curate, mîncare bună, bani de buzunar, vacanțe la munte și la mare.

„E bine că pretindeți, îl întrerupse profesorul și ce ne stă în puteri, vă oferim, să trăiți fără griji, să aveți timp de lucruri mai importante, dar să știi că într-o zi va trebui să dați socoteală pentru tot ce vă oferim, și nu nouă, ci altora, care vor veni, și mai pretențioși decît voi; — veți fi obligați, absolut obligați să știți mai multe decît noi, să fiți mai înțelepți și mai generoși. Cine te-a supărat? insistă profesorul, zîmbind.

„Eu am supărat pe alții, îngrozitor, dar nu pot să vă spun, v-ați face o părere mult prea proastă despre mine... și țin să... mai dau ochi cu dumneavoastră. V-aș ruga doar să-mi sugerați... dacă un om se află în mare încurcătură... are dreptul să se gîndească în primul rînd la el, pentru a se salva — și-apoi la ceilalți?

„Depinde, spuse profesorul, bănuitor. Și ce-ar fi de salvat?

„O, nu pot să vă spun...

„Ceva foarte grav?

„Ceva care amenință să-mi întoarcă toate planurile pe dos.

„Și dacă te-ai gîndi la dumneata mai întîi?

„Poate că aș scăpa mai ușor.

„Doamne, dulce-i lașitatea și cît de repede se-nvață! zîmbi profesorul. Pe urmă? O s-o pun ca pe-o cocoașă, la dracu, ai vreo încurcătură cu fetele?

„Vă rog să nu insistați, spuse el, ridicînd-se. Și dacă-mi permiteți o să vin într-o altă zi, cînd o să fiu mai puțin prăpăstios.

(Continuare în pag. 6)

GHEORGHIE ȘINCAI, TATĂL ȘI FIUL

Una,
due,
trema
pana
trage un poștalion
la mănăstirea Tismana.

Talion
fecior de domn
cu ochii cîrpiți de somn
cu tichie
de fringhie
face semn la dorobant –
oprica
poprica –
boc –
țangăr
mangăr
clanț
dă poarta la loc!

În căruța domnului
de la apa somnului –
Gheorghie Șincai, tatăl
și fiul
răposatul
și viul...

La rîul Vavilonului
au pe ce tîrîm,
doisprezece fiii omului
plînsem
și-acolo-l văzum.

Departe de țeară
la rîul ce cure
plînsem de apa noastră chioară
și cu trei gure.
Cîte-or fi toamne
de cînd am purces
și ne-am dat pre mîna ta,
doamne,
cu mult înțeles?

Pe ceriu s-au arătatu
crucea ta la viață
purtată de-un bărbatu
în brață...

Cu mai multe lucoare
decît Sfintei Sofii –
crucea călătoare
au spăimîntat astrosofii.

Ne-am hrănit cu pomet
și cu mugure;
dupre vînat încet,
ne-au adăpat zeamă de
strugure;
și de frupt și de post
cărnuri am friptu
și pe unde-am fost
am găsit viptu...

Numai el, pretutinde,
cu mare pre el greață
nu găsea merinde –
ludea se-ntorcea dela-i față, –
cu pietre-l batu –
ne mirare că nu i-au luatu
crucea din brațăl...

Plîngind rostea rostru
de toată jelanie
a pămîntul nostru
Transilvanie;
noi, de la Rîm,
zicea-i glasu
coborîm –
și de la Rîm am rămasu;

N-am fugit
pe malu dreptu –
ne-am adăugit
și ne-am apărat cu dreptu;
popul după popul
prin fată-ne cursu –
au trecut ca potopul
și nu ne-au rupt cursul...

Ne-am păstrat gintu
pe stînga de vluviu
unde cură ca argintu
sfîntul Dunăviu.

Au apus bărbatul
cu sfînta-i cruce-n brață –
cu pre unde scuipu-l și-l batu-l
vrăpucșii în față?

Uite acum era
și-acum ferit-a
cruce-i tremura
împlinindu-și sfîrșita.

Unde i-au fost a cădere
găsirăm nemică –
doară o fără putere
și biată formică –
mare cît măzărica
de-n rostul lui Dumnezeu,
repauză formica
de oul puiului său;

La rîu, pe arină
și necreștinește –
ca oarece jivină
cînd săvîrșește.
Au ce, doamne, să zică
sacul de cărți sfinte
vărsate lîngă formică
de-n multă sminte?
Iară pre dinsa, zărim
că se zbate –
cu fața dela Erusalim
către alta cetate...

...La rîul Vavilonului,
au pre ce tărîm
doisprezece fiii omului
plînsem
și-acolo șezum.

Am întrebat-o și nu agrăia –
Io Zlotoust –
n-am pus-o bine
pe sfintele brațe
și văzurăm că-i vine
altfel de față
ne-am spăimîntatu
și ne-am zmerit –
că era un bărbatu
de curînd murit...

La pomul decuseară
l-am pusu-l-am dinadins –
douăsprezece lumini de ceară
i-am aprins:
la călcîie
și la căpătîi –
din lumina de-ntîie
lumina de-ntîi.

Douăsprezece cu toate –
de-mprejur, pre pămînt,
curate și netremurate
de vînt.
Rîul la miezul nămezii
plîngea nouă –
ca apele date în hiarbăt
ca primăvara la Păresimi
cînd ninge și plouă
și strică melcii și iarbă –
fenomenurile amîndouă...

Cu mult bocetul ne căinam
de omul și-i spita –
cum plînge pe ram
columbița.

Plînsul slăvitului Dositei
ridica valuri nalte,
marea făcea să se salte
a durorile ei:
torva, tratre, torva
i pace ție, oame –
urlam ca fiara licorna
scuturînd coame...

Cum am putea uita-te,
oame, bărbate?
Deșerta-om de burătate
spărgînd ca niște hîrburi,
coconii-i stricînd de ziduri –
ai paginei cetate!

– Blem, fratilor, în jelanie
a pămîntul ferice –
a Transilvanie
că vroia ocrecine s-o strice...

El ne-a lăsat carte
să stăm împotrivă –
că multe-s gîndete deșarte
și gura ziobivă...
Așa am plîns – cu tatăl
și cu fiul
pre Gheorghie Șincai, ră-
posatul,
și viul...

Slăvitul apostol Coresi –
unilichi,
undilichi,
uncași...
unamesi...
Slăvitul apostol Varlaam
doi,
dorodoi,
dorodiță,
dorodam;
Slăvitul apostol Doritei –
trema, treime, troiță, trei...
Patru, patrupling,
patrucring –
apostolul Neacșu de la
Cîmpulung;

Slăvitul apostol Cantemir
trandafir zecimir
zece limbe la chimir –
da nu-s limbe de balaur
că sînt limbele de aur
a șasea ramură de măslin –
slăvitul apostol Costin;

Șaptegorie
șaptemorie
șaptereche –
slăvitul apostoi Grigorie
Ureche;
Slăvitul Ion Neculce
mărul cel mai dulce

oreaoopt, opt
noiță, noianul –
apostolul Radul Greceanul.

Deca,
decaluna, decagradul,
decalache, decalescu –
al zecelea apostoi, tot Radu
insă Popescu;

Unu preduzin,
marele și volnicul –
Șerban Cantacuzin
Vornicul;

Și io, Ion Gură de aur
ai doisprezecelea cap de
balaur...
La apa Vavilonului
au pre ce tărîm,
doisprezece fiii omului
plînsem
și-acolo nu mai șezem;

La Tismana,
în pridvor,
am făcut pomana
fratelui rătăcitor –
Gheorghie Șincai tatăl
și fiul,
răposatul
și viul.

11. XII. 1966

Ion GHEORGHE

SCRIITORII DESENEAZĂ

Autoportret: GEO BOGZA

GALA GALACTION de RADU BOUREANU

SAȘA PANĂ de EUGEN JEBELEANU (1945)

avancronică la cărți nescrise • avancronică la cărți nescrise • avancronică la cărți

DEMOSTENE BOTEZ: „RECITĂRI CLASICE"

ȘERBAN CIOCULESCU: „ALTE VARIETĂȚI CRITICE"

ION LANCRANJAN: „CONTEMPORANII MEI"

PENTRU CEI DE PE MARE...

Ficțiune unanim acceptată, „anul nou" ne dă mai mult decît orice concreteța ireversibilei treceri a timpului pe care în această noapte o simțim brusc materializată.

De miliarde și miliarde de ani, pămîntul se rotește în jurul axei sale, dar conștiința oamenilor care îl populează și îl stăpînesc dă celei de a 365-a rotație o semnificație deosebită. Momentul, stabilit printr-un acord tacit dar suveran, în ciuda obiceiurilor locale, guvernează continuu, timp de 24 de ore, comportamentul oamenilor, provocînd în lanț o explozie de bucurie și speranță, pe măsură ce clopotul orologiului se mută de pe un meridian pe altul.

Cînd pe dreapta strîmtorii Behring, în extrema estică a Siberiei bate ora zero a primei zile din ianuarie, la numai șaptezeci de kilometri mai spre răsărit abia începe ultima zi a lui decembrie din anul trecut. Va trebui ca pămîntul să facă o rotire completă în jurul axei sale pentru ca pe țărmul vestic al Alascăi, timpul să se ajungă pe sine însuși din urmă și să încheie ciclul atît de relativ și totuși, atît de concret al primei zile. A fost nevoie de inteligența multimilenar circumvoluționată a oamenilor pentru ca această ordine existentă a veșnicei naturi să fie perfect corelată cu sentimentele celor trecători.

Imaginați-vă globul terestru în noaptea aceasta trăită o dată la 365 de zile și nopți. Urmăriți saltul orei 24 de pe un meridian pe altul dinspre răsărit spre apus, cuprinzînd pămîntul într-o horă de lumină.

Adăstați un moment la meridianul care ne traversează patria și surprindeți irumperea bucuriei generale.

★

...Nu, trenurile nu se opresc la miezul nopții. Există și oameni care în clipa exploziei de lumină scrutează cu agerime întunericul, veghind la fruntariile patriei. Acolo unde fonta sau oțelul fierb în burta de metal și șamotă a cuptoarelor siderurgice, șarja poate să-și ceară eliberarea chiar în inima nopții și momentul urărilor frenetice și al făgăduințelor nemărturisite e trăit în sudoarea muncii și în încordarea marilor răspunderi. Jerbele ce țîșnesc din metalul incandescent nu sînt focuri de artificii lansate în calea noului an, ci dogoarea pîinii industriei. Apa curge limpede și din belșug pe conducte, rețeaua de curent n-are pauze, cineva trebuie să fie mereu prezent acolo unde ritmul producției e descris în două cuvinte care spun totul: flux continuu. Sintezele chimice, electroliza aluminiului, pomparea țițeiului, rafinarea benzinei, coacerea coxului — toate cer ochi de veghe, brațe săritoare, conștiințe mereu treze. În minunatele chinuri ale facerii se nasc prunci și cineva trebuie să-i primească pe palme pricepute, ocrotitoare; la căpătîiul bolnavilor prezența halatului alb al doctorului sau sorei dă încredere; suferința nu încetează la bătăile orologiului de la miezul nopții; deși — atît de asemănătoare în această clipă — gîndurile oamenilor de oriunde și de oricînd sînt izvorîte din unul și același sentiment: speranța.

Cineva trebuie să supravegheze scurgerea canalelor, să curațe străzile, să coordoneze circulația, să schimbe macazurile, să dea cale deschisă lîngourilor spre valțurile laminoarelor, să descifreze semnele tablourilor de comandă, să umple cu sunetele bucuriei și cu imaginea petrecerii undele captate de radio sau de televiziune. Cineva trebuie să rămînă la cîrma vapoarelor navigînd sub pavilion românesc pe mările și oceanele pămîntului, să sfarme valuri potrivnice îmbărbătat și totodată înduioșat de imaginea celor de acasă.

Pentru ei, pentru „cei de pe mare", pentru cei ce nu-și pot părăsi postul în noaptea tuturor bucuriilor și tuturor speranțelor, pentru cei îndepărtați, datina strămoșească cere să ridicăm paharul.

Căci țara intră în noul an în mers impetuos și se cuvine ca acei care-i deschid drum liber să fie socotiți în capul mesei.

Ioan GRIGORESCU

PLUGUȘORUL

(Urmare din pagina 1)

amețitor ca și misterul, fierbinte ca și întunericul matrice în care se deșteaptă voioșia boabelor de grîu. Eram una cu țărîna, uram lumii din ea, din adîncul ei strivit de omăt:

Iarna-i grea...

După bădica Traian, omul de credință al Plugușorului nostru era **Greul Pămîntului**, adică **Belșugul**, erou enigmatic pînă mai ieri și pe care nici azi nu-l înțeleg prea bine. Dar îl simțeam pe umeri, pe piept. Îl tîram de la casă la casă. Îl tîram greu, era greu Greul Pămîntului, greu și orb ca pămîntul.

Și poate de aceea filmul Plugușorului meu e mai mult sonor. Nu ne vedeam unii pe alții, nu ne vedeau nici cei din casă, dar aerul zbîrnîia și pleznea sub fulgerul harapnicului împletit din mătase de ger. Cetele plugărașilor se ciocneau în noapte cu alte cete, ca bolizii în galaxii — uneori cu capetele sparte — iar casele le cunoșteam după hămăitul de cîini. Erau pe uliți și Trăsnea, și Nicu Oșlobanu, și Păsări-lăți-lungilă, și Til Buhoglindă în cete care se luau la hartă cu noi, care se sfădeau cu noaptea, cu pămîntul.

Iarna-i grea, omătul mare,
Semne bune anul are...

Credeam în aceste semne, orișicum ar fi fost anul. Credeam o dată pe an. Ostenind cu jugul celor 365 de zile înmulțite cu vreo 20 de secole, ne opream — o dată — o singură clipă în an! — ca să și credem. Neam sărac, supus semnelor vremii, neam de plugari. Dar neam care își trimetea încrederea, ca pe un buzdugan pînă la porțile viitorului, făcîndu-le din cînd în cînd să se cutremure.

Cum să socotești atunci semnele anului cînd ele îți sînt rostite nu numai la fereastra Anului Nou, dar la fereastra erei! Crezul întins pe curcubeul unui an, al unui cincinal, a unei ere ni l-au adus comuniștii, iar în glasul lor — oricît ar părea de surprinzător — recunosc același timbru cristalin al copilului din Carpați.

Și cuvîntu-mi ascultați!

Am obținut în anul care s-a scurs, de pe aceleași ogoare, cea mai mare producție de grîu din istoria Românici și, pe rînd — producții bune de fier și oțel, de mașini și țesături, de lumină și confort, de slovă tipărită. Vocea copilului din Carpați a răsunat pretutindeni. Sîntem mai mîndri, mai puternici, mai treji. Privim cu ochi luminați de bucurie distanța care ne desparte de trecut și cu ochi lucizi distanța care ne mai rămîne pînă în viitor.

---

o profesoară de franceză, care ne însoțea, mi-a zis să scormonesc pămîntul cu vîrful pantofului. N-am întrebat de ce, și-am scormonit puțin. Mai mult, încercă... Am încercat de cîteva ori, pînă cînd am dat de cenușă. Un strat de cenușă, pe cîmp, pe zeci de hectare. Cenușă de oase omenești. În douăzeci de ani, abia se așternuse o pojghiță de pămînt peste ea"... Îl cred pe profesorul nostru. Dar nu pot să înțeleg: De ce?! Oare și cei care au inventat Auschwitz-ul au avut cîndva șaisprezece ani?

Bătrînul mi-a promis o mare surpriză.

13.

În dimineața aceea, șase căsuțe de pe strada lui aveau să fie demolate, rase, iar în locul lor urma să se ridice, pînă-n toamnă, un bloc cu treisprezece etaje, pentru vreo cinci sute de locatari. Ar fi putut să intre în blocul acesta toți oamenii de pe stradă, ba încă ar mai fi rămas cîteva apartamente și pentru alții, de pe alte străzi. Foștii locatori, în majoritate bătrîni, stabiliți de trei, patru zile într-un alt cartier, de la marginea Bucureștiului, veniseră să asiste la un spectacol — pentru ei, din cale-afară de trist, aici își trăiseră aproape întreaga viață. Căsuțele nu mai aveau nici geamuri, nici uși, nici burlane: tot ce mai putea fi folosit, fusese desprins, demontat cu grijă și dus în altă parte. Prin grădinițele de flori din fața caselor treceau oameni grăbiți, cu bocanci grei în picioare, florile se făceau una cu pămîntul. Cîțiva lucrători se urcară pe acoperișuri, bîrnele roase de carii și de fum trosniră îngrozitor, acoperișurile se prăbușiră, unul după altul. Trei buldozere pătrunseseră în curți. Băieți veseli, suflecați, arși de soare, așteptau un semn... Veniră și camioanele pentru moloz și zeci de lucrători cu lopeți și tîrnăcoape. „Am uitat în casă o mașină de tocat carne", își aminti o bătrînă. Și ceru voie lucrătorilor să-și caute mașina, dar lucrătorii rîseră de ea: Cum o să-i dea voie? S-a trezit prea tîrziu, acum s-ar putea să-i cadă ceva în cap, și nu merită, pentru o mașina de tocat carne, lasă c-o să-și cumpere dînsa una nouă... Aproape toți foștii locatari își aminteau că au uitat cîte ceva, sau ziceau numai așa, doar-doar li s-o da voie să-și mai vadă căsuțele. Nu mai era nimic de văzut, decît pereții coșcoviți, crăpați, căsuțele astea, din lemn și piatră trecuseră suta de ani.

El sta pe trotuarul de vizavi, rezemat de gard, și-i urmărea, zîmbind, pe foștii locatari, cum își iau rămas bun de la căsuțe, cu lacrimi în ochi și nu putea să priceapă de ce s-or fi amărînd atît, doar le-a dat statul camere noi, în bloc, luminoase, confortabile, cu apă caldă, de ce atîta văicăreală? Venise și el să asiste la spectacol, dar lui îi plăcea teribil, într-o zi, o să demoleze și casa lor și tot așa o să asiste și-o să zîmbească, îngăduitor, văzîndu-i pe bătrînii lui cum își iau rămas bun. Cînd cele trei buldozere izbiră în pereții coșcoviți, el scoase un chiot de bucurie. Imediat se apropiară cîțiva de el, intrigați:

„Să strigi așa cînd ți-o dărîma casa ta...

„Al cui ești mă, și ce cauți aici?

„Al lui Mihăescu, lămuri mătușa Mihaelei.

„Aha!

Oamenii se depărtară, tăcuți, el rămase tot acolo, și-i venea mereu să chiuie. Cunoștea, de la Mihaela, planul noului bloc, avea să fie ceva modern, cu magazine alimentare la parter, cu frizerie și librărie, și un bar de zi, barul de zi îl încînta în mod deosebit. Acum se auzea un huruit puternic, căsuțele se culcau pe-o parte și pe alta, lucrătorii se apucaseră să încarce molozul în camioane, oamenii se mai risipiră, îngîndurați. Dar un strigăt îngrozitor, ceva neomenesc, îi făcu pe toți să se-ntoarcă în grabă. Buldozerele se opriră și oamenii de pe stradă se adunară într-un loc, în dreptul unui perete gros și înalt care despărțeau două căsuțe. În peretele acela era îngropat un om cu pălărie pe cap și cu manta de cauciuc pe umeri. Cîteva minute nimeni nu mai îndrăzni să mai spună nimic, bătrînele își făceau cruce și se uitau la cer, lucrătorii ridicau din umeri. Apoi, din prostie, un lucrător se urcă pe zid și trase puțin de pălăria mortului, pălăria se rupse, el rămase cu o jumătate de pălărie în mînă, era putredă toată. Omul se strîmbă cumplit, îi veni greață și începu să vomite. Șeful șantierului se duse să telefoneze la miliție, ceilalți se prinseră la discuție, urmînd să dezlege misterul, cînd a fost îngropat omul acela și de ce? — și cine a locuit acolo în ultimii douăzeci, treizeci de ani? Se amestecă și el în discuție, ba chiar se înverșună, dîndu-și cu părerea că ar fi vorba de un amant, prins de soț și îngropat acolo în miez de noapte, drept învățătură de minte... Izbucniră toți în rîs și se uitară la el de sus.

„Cîți ani ai, măi?

„Și de unde știi tu de amanți?

„Știe, știe, că-i al lui Mihăescu, informă mătușa Mihaelei.

„Dumneata... vezi-ți de treabă! o repezi el.

„Ei, băiatule, nu ți-e rușine?

Plecă ochii și se depărtă, mîhnit. „Ar trebui să-i conving, bineînțeles, dacă aș avea puterea necesară, să-i conving pe bătrîni să ne mutăm de pe strada asta, ce contează că avem un apartament bun, cînd toți ne știu, și cu nea Cristache, și ne vorbesc în fel și chip, mi-e greu să mai ies pe stradă, în urma mea aud mereu șoapte, de ce să port șoaptele astea după mine, ca pe niște scaieți, care împung și otrăvesc? Taică-meu n-o să vrea, el pretinde că prea puțin îl interesează ce trăncănesc oamenii, și mai ales că nu toți trăncănesc, numai cei necioplți la minte și care au și ei o mie de păcate, se leagă de păcatele altora, și trag de ele și le-ntind ca să-și dea iluzia că sînt mai mari și mai nerușinate decît ale lor"... Se uită la ceas, îi făcea plăcere să-și consulte ceasul aurit, era timpul să se ducă la institut, unde-l aștepta asistentul profesorului Pamfil, și se îndreptă spre stația de troleibuz. Poate că la ora asta îl caută de la miliție, ar fi timpul, dar nu se teme, și din pricina asta nici nu i-a mai spus maică-si nimic. Maică-sa ar fi în stare să intervină, ori să se ducă la miliție, fără știrea bătrînului și să-ncerce să-l scoată pe el basma curată, dragul mamii. Ce pacoste pe capul bătrînului! — cînd o să afle, o să-și dea cu pumnii-n cap, și-o să strige, și-o să spargă ceva din casă. Pînă cînd o să obosească, atunci o să-și dea seama că asta-i situația, asta-i realitatea, și-o să caute o soluție de ieșire din impas. „Mihaela n-a mai dat nici un semn de viață, s-o fi întors aseară tîrziu, ori încă nu s-a întors, are un băiat, de vîrsta ei, ori chiar mai mare, cu care se plimbă, se duce la spectacole, poate și prin parcuri. Iar într-o zi, o să-mi dea de veste că se mărită". În troleibuz era o înghesuială nemaipomenită, mai ales puștime care se ducea spre străzile din centru, ori spre Cișmigiu. Cît putu, își feri pantofii și costumul, și aruncă puștimii priviri mustrătoare. „Mândiță intră ucenic, în trei ani iese mecanic-auto, are pasiunea mașinilor, o să fie bun mecanic, și e nevoie de mecanici buni, ar fi stupid să-l trimită la corecție pentru o prostie, o izbucnire, o..." Nu știa cum să califice mai precis fapta lui Mândiță; ar fi vrut să-l apere, să-i convingă pe cei de la miliție că o asemenea faptă nu merită o pedeapsă chiar atît de grea. „Mândiță are șaptesprezece ani, a rămas de două ori repetent, peste un an ar avea voie să se-nsoare, decît să intre la corecție, mai bine s-o ia pe Luminița de nevastă, iar dacă nu s-ar împăca, peste doi-trei ani să divorțeze, doar divorțează atîția, aproape cîți se-nsoară..."

Asistentul profesorului Pamfil îl invită într-un birou și-l servi cu o cafea. Era un bărbat cu puțin trecut de treizeci de ani, cam firav și cam stîngaci. Și deodată, lui îi trecu prin minte: „Așa o să arăt și eu la treizeci, cam firav, cam stîngaci, cu ochelari, cu ceșcuța de cafea în față, cu ibricul de cafea alături, cu scrumiera plină de mucuri. Poate că ar fi bine să arăt așa, matematica te ține legat de scaun, zile și nopți, n-ai cînd să faci mușchi..." Cît timp băură cafeaua, își luă inima-n dinți, și cu lux de amănunte îi povesti asistentului întîmplarea cu scheletul de pe strada lui.

„Știam povestea, zîmbi asistentul.

„De unde? se miră el.

„Nu mai țin minte cine mi-a spus-o...

„Dar l-au descoperit abia acum o jumătate de ora.

„Ei, nu, asta a fost acum un an și ceva.

„Vă rog să mă credeți, eram de față.

„Da?! se nedumeri asistentul. Eu o știam de anul trecut, un schelet cu pălărie și cu pelerină de ploaie..

„Exact, pelerină de cauciuc...

„O poveste cu bani, cu niște hoți...

„Credeți că am visat eu? Vă repet, acum o jumătate de oră, eram de față... Cum se poate? Au existat două cazuri, identice, amîndouă scheletele aveau pălării și pelerine de ploaie?...

„De unde să știu? făcu asistentul.

„E aproape de necrezut, asta mă face să mă-ndoiesc...

„Să trecem la ale noastre. Dacă ești de acord, de azi înainte o să ai acces aici, și-ți stăm la dispoziție, cu condiția să lucrezi, nu, nu pentru noi, pentru dumneata, să depășești nivelul școlii, chiar să colaborezi cu revista de matematică.

„De acord, anunță el bucuros.

„Tot așa am început și eu, își aminti asistentul, aveam paisprezece ani, poate prea devreme, ar fi trebuit să mai joc puțin fotbal pe maidan, îmi plăcea grozav, dar nu-mi pare rău... Poftim hîrtie și creion și încearcă să rezolvi primele două probleme de aici — îi arătă o pagină de revistă — fără să mă-ntrebi nimic, și fără să te-apuce disperarea. Dacă n-o să reușești azi, o să mai încerci și mîine, pînă cînd...

„Pot să rezolv pe loc.

„Da? Cu-atît mai bine, mai ales că problemele astea nu depășesc pregătirea dumitale, e nevoie de puțină agerime".

După două ceasuri se recunoscu învins, dar nu cu jenă, nici plecînd fruntea, ci cu sentimentul omului care a luptat eroic, iar dacă n-a reușit azi o să reușească mîine, cu siguranță. (De altfel, asistentul Panaitescu se declară mulțumit de strădaniile lui). Abia acum, cînd se poticnea, i se părea că face o treabă serioasă, acum ori niciodată, trebuie să-și încerce puterile. Era mai ambiționat decît după o victorie, și mereu pocnea din degete: E ceva, e ceva care îmi scapă!... Îl anunță pe asistent că mîine dimineață la ora nouă va veni cu problemele rezolvate, chiar de-ar fi să stea toată noaptea. Asistentul zîmbi, îngăduitor, ce înseamnă o noapte albă pentru un viitor matematician?! — nimic, absolut nimic. Cîțiva colaboratori ai institutului, pe care-i cunoscu datorită bunăvoinței lui Panaitescu, simțindu-l atît de sîrguincios, îl numiră „Micul practicant cu mari perspective". Aici era locul lui, se gîndi: poate că avea dreptate bătrînul, repetindu-i ca o placă veche, aceeași-aceeași, că el s-a născut pentru studiu și n-o să-și găsească liniștea și mulțumirea într-alt loc, decît la masa de lucru. Plimbările la Snagov, stilourile ascunse și vîndute cu preț de nimic, diversele încurcături, poate chiar și Mihaela, toate acestea nu erau decît peripeții lăturalnice, imitații cu totul nereușite după peripețiile altora. Plecă de la institut ca un adevărat colaborator, grav și preocupat, la douăsprezece fix trebuia să fie la ceas la Bălcescu, unde îl așteptau maică-sa și taică-său, urmînd să-i dezvăluie surpriza. Nu mai avea drept la surprize, cine știe ce i-o mai fi trecut bătrînului prin minte, se ducea la întîlnire doar din obligație, gătit, cum i se ceruse. Bătrînul se învoise de la uzină, anume pentru surpriza asta, ce putea fi? Bătrînul îmbrăcase cel mai bun costum, se bărbierise la sînge, și se frizase și contrar obiceiului purta cravată ziua în amiaza mare. (Își punea cravata rar de tot, și numai seara, cînd se duceau în vizită la persoane simandicoase. „Am gîtul prea scurt și prea gros, informa el, și cravata mă incomodează teribil, altfel, aș purta-o zi de zi, știu că dă un alt aspect"). Maică-sa (de unde mai scoase o rochie nouă?) era mai tînără și mai înfloritoare ca oricînd și numai zîmbet.

(Continuare și sfîrșit în numărul viitor)

SENSURI și CONSTANTE *ale artei noastre contemporane*

● CREAȚIA NOASTRĂ SOCIALISTĂ ARE DEJA O ISTORIE ● REEVALUĂRI INERENTE ● NU ABSOLUTURI DE UMANITATE, CI TENSIUNEA EFORTURILOR CĂTRE ACESTE ABSOLUTURI ● UMANISM ȘI OMENIE ● SUB SEMNUL MAGNIFIC AL SOARELUI ● UN GEST DE ARGONAUT, CU IZBÎNZI ȘI AMĂGIRI... ● FOLCLORUL, NU CA UN ALIBI, CI CA UN STIMUL SPRE MARI SINTEZE MODERNE

(Urmare din pagina 1)

interesînd mai puțin ca individualitate distinctă și mai mult ca simplu simbol al patosului colectiv. Treptat, artiștii au căpătat tot mai viu sentimentul complexității realului, percepția lor s-a familiarizat cu aspectele intime, accentuat particulare, ale vieții contemporane. De la o cuprindere mai exterioară a prefacerilor socialiste s-a trecut, din ce în ce mai izbutit la explorarea sensurilor interioare, a dimensiunii umane proprii unor asemenea procese.

E deajuns să notăm, în această ordine de idei, diversificarea pe care a cunoscut-o proza noastră în ultimii ani, și abordarea mai hotărîtă a unei problematici de ordin etic. Pentru tinerii prozatori, care s-au afirmat categoric, cu mari disponibilități artistice în acești ani, făcînd să se vorbească despre o adevărată nouă școală a nuvelei și povestirii, a devenit distinctivă hotărîrea de a nu rămîne la simpla **pictură a caracterelor și a mediilor,** ci, mai ales, de a răspunde unor întrebări ale **conștiinței** omului contemporan.

Un proces analog de evoluție spre instrumente tot mai acute în percepția realului poate fi constatat și în cîmpul poeziei, unde infiltrațiile anecdoticii și ale narației exterioare au făcut loc unei esențializări de limbaj, unei expresii tot mai concentrat lirice. Muzica, pictura, scenografia, au cunoscut un efort comparabil, de concentrare asupra mijloacelor specifice, evitînd încălcările hibride dintre domenii, respingînd descriptivismul literar și confuziile care bastardizează limbajul.

Procesul de înaintare s-a caracterizat în arta noastră printr-o integrare dialectică a etapelor succesive. Desigur, acest proces implică reevaluări inerente, nu toate experiențele artistice s-au dovedit susceptibile de o dezvoltare viabilă. Trebuie, însă, arătat că, datorită drumului specific al revoluției din țara noastră, aceste reevaluări n-au imprimat dezvoltării artistice un ritm de renunțări, ci de necontenite adaosuri, din care se constituie un bilanț activ. Iată, pentru a ne opri din nou asupra prozei, polemica firească împotriva schematismului sociologic și a didacticismului — care aveau curs în primii ani ai literaturii socialiste — n-a condus numaidecît la eroarea de semn opus, la abandonarea sensurilor explicit sociale, a generalizărilor ample, în conexiune cu mișcarea obiectivă a istoriei. Ceeace fecundează epica noastră, la ora actuală, este tendința de a dinamiza modern mijloacele narațiunii, tocmai pentru a o face aptă să încorporeze mai adînc și imprevizibil probleme și conținuturi de viață socială. Lucrările din ultimii ani ale unor talente incontestabile dovedesc un interes stăruitor pentru formule mai acute, noi, în laboratorul acestor scriitori, cîteodată chiar neașteptate —, subordonate tocmai ambiției de a capta mai sigur o experiență istorică semnificativă. Pentru a cita fie și un singur exemplu în acest sens — un volum de nuvele care s-a impus opiniei publice, „Iarna bărbaților", de Ștefan Bănulescu, reușește să facă din sugestiile de vis și fantastic, instrument de explorare lucidă, antisentimentală. Filtrînd o tradiție de savoare folclorică și rafinamente mai vechi, ale povestirilor lui I. L. Caragiale bunăoară, prozatorul ajunge la un ton modern, la o impresie de halucinant și real totodată, purtîndu-ne cu gîndul spre stilul viziunar al filmelor lui Fellini.

În ciuda unor căutări contradictorii, a unor contraste inevitabile, peisajul creației românești se prezintă, așadar, ca un întreg, fără rupturi de netrecut, ca un peisaj organizat armonios, lăsînd să se distingă limpede planurile care-i dau unitatea.

★

Nu e temerar să desprindem — chiar în faza unor sinteze preliminare — constante care definesc, în ansamblul ei fizionomia spirituală a artei noastre contemporane. Una din cuceririle fundamentale, pe care epoca actuală le-a integrat în fondul durabil al culturii românești, este spiritul revoluționar, trăirea incandescentă a luptelor veacului. Un popor cu o istorie zbuciumată, cum sînt românii, brăzdată de aprige încercări de-a lungul a două milenii, care i-au amenințat nu odată, pînă tîrziu, ființa națională, era firesc să dezvolte, în reprezentanții săi cei mai buni, o sensibilitate trează pentru împrejurările grave, decisive, ale existenței sale. Ca un lanț de focuri aprinse pe culmi vestind primejdia și speranțele, veghea aceasta unește destinele celor mai reprezentativi creatori ai noștri. Exemplu perpetuu radios, de o diamantină puritate, rămîne existența lui Nicolae Bălcescu, adevărat „început de călendare", cum l-a numit Ion Barbu la o sută de ani de la Revoluția din 1848, căreia scriitorul patriot îi fusese rațiunea și sufletul. În acțiunea lui revoluționară erau implicate — cum singur spunea — „optsprezece veacuri de trude, suferințe și lucrare a poporului român asupra lui însuși". Istoria era pentru el chemare la faptă înaltă, pe măsura acestei grave acumulări, de milenii. „Sînt nesățios de o viață activă" — mărturisea istoricul, care voia să moară pe cîmpurile de bătaie ale revoluției și care, pînă la sfîrșitul său tragic — în singurătatea dureroasă a exilului, mizeriei și bolii — se încorda cu „o hotărîre sălbatecă" pe paginile sale de jăratec.

Din astfel de pilde s-au constituit tradițiile militante ale artei noastre, care cuprind o mare bogăție de ipostaze. Să ne gîndim la dezvoltarea pe care o cunoaște lirismul de angajare socială, patetică ori sarcastică la Mihai Eminescu — suprema expresie a geniului național — mesianică și explozivă la Octavian Goga, cîntărețul „pătimirii noastre", ori abruptă și virulentă în versurile de invectivă somptuoasă ale lui Tudor Arghezi. Acestea sînt titluri de noblețe ale militantismului nostru, titluri care obligă.

Generațiile de azi, martore ale unor procese istorice de copleșitoare anvergură, se simt datoare să aprindă flăcări noi la vatra acestor nobile tradiții. Familiarizarea artistului cu practica istorică a construcției socialiste, trăirea pe toate dimensiunile a acestui proces a îmbogățit conținuturile spirituale ale creației, deschizînd larg posibilitățile unei fuziuni firești între **uman** și **politic.** S-a constituit astfel un timbru specific al poeziei actuale, lesne de recunoscut la poeți foarte variat înzestrați, — care vine din identificarea organică, lucidă, cu forțele și mișcările istoriei noastre contemporane. E, în aceasta, un simțămînt de plenitudine pe care, magnific, l-a rostit Tudor Arghezi :

„Mă simt ca un stihar de voevod / Țesut încet cu degetele calde / Ale întregului năpăstuit norod. / Atît is de bogat și-n adîncime, / Atît îmi mișună mătasea împrejur, / Că-mpletiturile rămase din vechime / Și-aduc aminte fostul lor murmur".

Acest norod, năpăstuit odinioară, a găsit, cum știm, expresia miniei și simțului său de dreptate în versuri ca acelea ale lui Tudor Arghezi din ciclul memorabil închinat răscoalelor de la „1907". Mîndria faptei constructive, sentimentul tonic al bucuriei și al luptei constituie climatul spiritual în care respiră creația artistică a generațiilor afirmate după 23 August.

Ca să trasăm un arc strălucitor de boltă peste întinderea poeziei noastre, să ne oprim o clipă după Tudor Arghezi — cel mai vîrstnic și mai ilustru dintre lirici —, la Nicolae Labiș, poetul mort la 20 de ani, însă rămas ca o stea pururi tînără pe firmamentul poeziei românești. În cea mai bună tradiție a lirismului de inspirație socialistă, poetul „Luptei cu inerția" dezbătea patetic răspunderile etice ale tineretului, stimulînd în generația sa un interes sensibil pentru această ordine de probleme. Examen de conștiință, al lui, al celor de o vîrstă cu el, angajament plin de fervoare, astfel ne apar versuri precum acestea, pe care le rememorăm oricînd cu emoție :

„Cine din noi va muri / Înainte ca trupul să-i moară ? / Cine-o să și lepede inima-n colb — / Insuportabil de mare povară — ? / Ca un vînt rău, ori ca o insultă / Întrebarea prin rînduri trecu. / Ascultă, ascultă, ascultă ! / Noi, nu ! Niciodată ! Noi, nu !".

★

Spre deosebire de unele concepții etice contemporane care se abandonează hazardului, absolutizînd contingența pură, viziunea noastră afirmă un ideal rațional al **omului,** sprijinindu-se pe o rețea fermă de valori spirituale, menite să dea un sens vieții; peste hazard și simpla contingență. E ceea ce conferă artei noastre o orientare esențial umanistă, în acord cu o perspectivă conștientă a istoriei și cu încrederea în perfectibilitatea naturii umane.

Cu ani în urmă, presa noastră a discutat cam fastidios despre eroul ideal, care era atunci confecționat adesea după rețete naive, didacticiste. Astăzi a devenit clar pentru oricine că problema nu stă în a descrie absoluturi de umanitate, ci în a comunica tensiunea efortului către aceste absoluturi ; nu perfecțiunea, ca un zenit fix, ca o limită încremenită, ci dialectica înălțării neîncetate, plină de neprevăzut și de fecunde contradicții, poate dărui întreaga ei eficacitate operei de exaltare a omului. Proza română contemporană oferă frecvent tipuri de eroi autentici, care nu sînt simple elaborări voluntariste, ci întruchipează idealul moral al creatorului, respectînd logica ireductibilă a realității. Arhitectul Ioanide, de exemplu, eroul lui G. Călinescu, ni se impune fascinant și capricios, ca o proiecție, desigur savant filtrată, a propriei firi a autorului, cu simpatiile și antipatiile, cu idiosincraziile sale, cu părerile uluitoare despre artă, cu aspirațiile teoretizate către un ideal de clasicism ; această „subiectivitate" este, de fapt, un act de autoobiectivare, prin care romancierul își cucerește o mai acută conștiință de sine. Sau să numim unul din cele mai complexe tipuri literare din creația românească, realizat nu într-un mediu de complicație citadină, ci în ambianța aparent mai simplă a satului, pe Ilie Moromete, al lui Marin Preda. Fără nici un artificiu, rămînind pe deplin autentic, acest țăran asumă o problematică pe cît de contradictorie pe atît de dureros reprezentativă ; bucurie candidă și aproape gratuită, nedumerire gravă și autoiluzionare metodică, un soi de dostoievskism placid, la orizontul cîmpiei dunărene, din care nu lipsește foarte moderna dedublare, confruntarea fără nădejde cu propriul eu ; și toată această structură psihologică, activizată pînă la exasperare, de innodarea inextricabilă a contradicțiilor sociale în preajma celui de-al doilea război mondial.

Afirmarea conștientă, deschisă, a unui tip superior de umanitate își află premize temeinice în ceea ce poporul nostru numește **omenie :** înțelegere tolerantă și spontană față de semeni, o căldură a sociabilității, deschisă ospitalier oamenilor de orice neam, o înțelepciune care te integrează într-o ordine morală străvechi verificată. Poate nicăieri această atmosferă afectivă nu găsește o expresie mai mișcătoare ca în literatura lui Mihail Sadoveanu. De la **Hanul Ancuței** pînă la **Nicoară Potcoavă,** un cortegiu de figuri simple și în același timp auguste, tăcute și totodată pline de energie latentă, înaintează spre noi, purtînd rafinamente hieratice, de cultură străveche, dar și frăgezimile unei experiențe directe, fruste, a naturii. Tudor Vianu exemplifica în astfel de termeni calitatea acestui umanism, evocînd farmecul rar al uneia din figurile sadoveniene : „farmecul ei făcut din frumusețe augustă, din taină și tăcere, din putere asupra fiarelor sălbatice, din îndeminarea mîinilor care știu să vindece rănile, să prepare băuturile alinătoare, din murmurul cuvintelor în stare să mingîie conștiința îndurerată a omului, din pătrunderea privirilor pînă la secretele cele mai pecetluite ale sufletului, din dorința de a face binele și de a ajuta. Chem atunci asupra omenirii — încheia criticul — înțelepciunea, îndeminarea, bunăstarea activă a Olimbiadei".

Efortul cel mai caracteristic al creatorilor noștri ținește să descopere dimensiunile noii umanități, a omului pus în condiția — cum spunea Marx — de a-și lua în stăpînire propria esență. Este vorba, desigur, de un proces complex, de vindecarea atîtor urmări ale alienării din trecut, de dobîndirea unor noi valențe sufletești, tinzînd la cristalizarea „omului total" pe care l preconizau întemeietorii marxismului.

Mereu receptiv la multiplicitatea inepuizabilă a acestor procese, conceptul nostru de umanism, nu are, așadar, un caracter închis, prestabilit, ci unul prin excelență dinamic. Iată, de pildă, mutațiile concentrată și pregnantă, făcînd din ea un cîntec energic și profund, pe măsura unei lumi întinerite.

Vorbim adesea, pe drept cuvînt, despre tendința către echilibru, despre simțul măsurii, ca despre o dominantă esențială a spiritului românesc. O sobrietate a gustului, chiar în momentele de intensitate emoțională, o grație fără grimasă și crispare, o economie a mijloacelor expresive, în care pitorescul e utilizat cu pondere și corectat prin observația realității — ceea ce explică de altminteri și lipsa unei influențe mai puternice a barocului, în țara noastră — acestea sînt notele unei structuri sufletești orientată spre o armonie plină de accent vital și de forță. La noi, efortul de a însuma în creație valori de accentuată luciditate — la scriitori ca G. Călinescu, Camil Petrescu, la pictori ca Pallady, Henri Catargi și alții — e de obicei ferit de amenințarea cerebralismului steril. Exemplul unui Brâncuși, care chintesențiază formele cu mare rigoare intelectuală și în același timp le destinează umil semenilor, ca niște prilejuri de bucurie ingenuă, ne învață ce este marea plenitudine creatoare. Talentele se pot apăra mai ușor, la noi, de răceala jocurilor triste ale goalei ingenioziță, de virtuozismul precar al inteligenței — datorită straturilor adînci de sensibilitate și lirism din ființa sufletească a poporului nostru.

Să ne gîndim că noțiunea cea mai ireductibil caracteristică din folclorul românesc este aceea de **dor,** încărcată de atîtea valențe sufletești inefabile — aspirația arzătoare și în același timp melancolică spre ceva îndepărtat, o tensiune a apropierii și distanței, o pendulare sfioasă între nostalgie și împlinire — încît, practic, este intraductibilă în alte limbi. Ghicim statornic aceste iradiații subtile, secrete ca razele unui soare interior sau ca focurile care ard primăvara în plante, fără flacără. Străini clarvăzători au intuit în chip acut astfel de note specifice în operele noastre de artă. Romain Rolland, cunoscătorul avertizat al creației lui Panait Istrati, pe care-l numise „un Gorki al Balcanilor", făcea această distincție esențială, comparîndu-i unele dintre nuvele cu paginile marilor scriitori ruși : „Ele se deosebesc prin temperament și lumină, prin decizia spiritului, prin acea veselie tragică, acea voioșie a povestitorului care-și eliberează sufletul muncit". E o observație cu atît mai interesantă, cu cît se aplică nu unei naturi de artist moderate, clasicizante, ci unui scriitor ca Panait Istrati, înclinat mai degrabă spre tumult și culoare.

„Veselia tragică" despre care vorbea Romain Rolland, această putere de a găsi resurse morale chiar în momentele cele mai aspre, de a domina loviturile soartei fie și prin umor, desemnează o constantă a caracterului nostru național. Există un fond de claritate mediteraniană în alcătuirea sufletească a românilor, care îmbogățește cu rezonanțe specifice optimismul propriu construcției noastre socialiste. Nici o mirare dacă, de exemplu, în poezia noastră tînără din ultima vreme, motivul soarelui a proliferat generos, într-o adevărată explozie multicoloră de nuclee incandescente. Această „viziune solară", manifest și stenic exprimată, constituie în cîmpul poeziei românești o largă orientare prestigioasă, un arc de foc care-și găsește punctul de pornire în Al. A. Philippide, și Lucian Blaga. Ne amintim, — din ultimul volum de versuri al lui Blaga, „Mirabila sămînță" — elogiul începutului perpetuu care e viața, sub semnul magnific al soarelui :

„Laudă semințelor, celor de față și-n veci tuturor / Un gînd de puternică vară, un cer de înaltă lumină, / s-ascunde în fiecare din ele, cînd dorm. / Palpită în visul semințelor / un foșnet de cîmp și amiezi de grădină, / un veac pădureț / popoare de frunze, / și-un murmur de neam cîntăreț".

A purta în glorie solară sufletul poporului nostru, a-i dărui desfășurarea visată multă vreme, acesta e legămîntul pe care epoca noastră ne îndeamnă să-l înfăptuim.

★

Există în prezent, în arta românească, o incontestabilă efervescență de eforturi. Consecință firească a evoluției, de-a lungul etapelor care caracterizează construcția noastră socialistă, momentul actual cunoaște o multiplicitate de căutări care-și propun să dăruiască artei noastre instrumentele cele mai precise, s-o facă aptă pentru explorări cît mai curajoase, să-i adauge puteri și orizonturi noi. La al IX-lea Congres al P.C.R. raportul Comitetului Central prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului, respingea în termeni hotărîți pericolul unilateralității dogmatice în aprecierea creației : „Artei și literaturii le sînt proprii preocuparea pentru continua înnoire și perfecționare creatoare a mijloacelor de expresie artistică, diversitatea de stiluri ; trebuie înlăturată orice tendință de exclusivism sau rigiditate manifestată în acest domeniu".

E astfel definit cu limpezime climatul prielnic în care sînt chemate să înainteze astăzi artele, în țara noastră. Acest climat explică tocmai fenomenul de masivă afirmare a unor noi talente, adevărată erupție de seve tinere în peisajul literaturii și artei. Aceste noi generații, care aduc o curiozitate ascuțită pentru descoperirea de formule inedite, au o pondere importantă în ansamblul creației noastre. Receptivitatea față de această prezență înnoitoare care sînt tinerii explică înaltul nivel mediu al debuturilor și notorietatea meritată pe care unii dintre ei au cucerit-o la numai 19—20 de ani.

Întreprinderea la care se angajează artistul autentic e ca un gest de argonaut, o îndrăzneală care poate întîlni amăgiri și țărmuri infertile. Apreciind prospectarea plină de neliniște și de fervoare a unor filoane artistice noi, critica noastră are totodată ocazia să semnaleze uneori o anume mistică a experimentului, a exercițiilor fără consecință. Sînt tineri care dau impresia că se grăbesc să publice ciorna unor exerciții, menite mai degrabă a-i ajuta să se familiarizeze cu anume procedee de tehnică literară, artistică — și aceasta, cu sentimentul apăsat și exclusivist al omului care pronunță ultimul cuvînt al artei moderne. Astfel de autori — și nu numaidecît tineri — din dorința legitimă de a evita formulele clasicizante, ajung să subaprecieze abordarea unor proiecte mature, a unor subiecte de o mai mare complexitate. Așa se face că momente importante ale istoriei noastre contemporane nu și-au găsit încă o reprezentare artistică izbutită. Este adevărat, de pildă, că un proces de o semnificație crucială, cum trebuie considerată trecerea țărănimii la socialism, a prilejuit o construcție masivă, puternic boltită, în care răsună ecoul unor zbateri sufletești dramatice — numim trilogia **Cordovanii** de I. Lăncrănjan. Dar n-au fost fixate în imagini durabile, alte ipostaze semnificative ale revoluției și ale sufletului nostru contemporan.

Or, problema, în momentul de față, este tocmai aceea de a îmbina diversificarea mijloacelor de expresie cu un efort de sinteză majoră ; viața de azi, condițiile elaborate de Partid sînt cadrul pentru o mare încordare creatoare, pentru o cultură înțeleasă nu numai în sensul unei extensii pe orizontală, ci în acela al unei aprofundări în direcție verticală. Și — parafrazînd o vorbă a lui Picasso — important este ceea ce ai găsit, nu simplul gest de a căuta : nu cochetăriile livrești, nu importul snob de noutăți pot conduce creația spre mari culminații moderne. Dialectica artei vrea aceasta, cu cît mai mult artistul se reînnoiește, inteligent și acut, cu atît mai adînc se împărtășește din valorile ce alcătuiesc fondul ireductibil, de tradiție și sensibilitate, al unui popor. Un precursor precum Pallady a enunțat în acest fel sagace înțelesul tradiției — care nu înseamnă conformism laș, ci, dimpotrivă, respect pentru îndrăznelile deplin concludente : „Tradiția e tocmai șirul celor care au știut și au putut să meargă pînă la capăt, pînă la ceea ce alții n-au făcut decît să întrevadă".

Căutările din care se țese alcătuirea prezentului nostru fac un loc tot mai deslușit sugestiilor de originală sensibilitate ale folclorului. Sînt drumuri pe care ne așteaptă o dezvoltare organică, de mare vitalitate. Acesta a fost și sensul revelației pe care a adus-o arta lui I. Țuculescu, un pictor care frămîntă cu suflet de flacără zestrea motivelor de artă populară : la el, bucuria cutremurătoare a culorii traduce tocmai o luptă profundă cu tristețea, cu neliniștile, zbuciumul patetic al unei conștiințe moderne.

Fără a cădea în plată etnografie, din arta țărănească se desprind prețioase îndemnuri. În țara în care arta lui Brâncuși și-a împlîntat întîiele rădăcini, arta are de unde să extragă tinerețe primordială și înțeleaptă simplitate.

A pune în valoare aceste umile bogății nu înseamnă să te complaci în niște comode alibiuri, să ignorezi aspra exigență a sintezelor moderne ; dimpotrivă, înseamnă să deschizi artei noastre un magnific viitor. Brâncuși, artist inefabil și fundamental, se adresează lumii întregi, pentru că are puterea să se scuture de orice individualism, să depășească orgoliul subiectiv al creatorului individual, pentru a tinde spre condiția sufletească a unui sublim anonimat și a intra, astfel, în absolutul însuși al naturii. E înțeleapta inocență, semn al geniului, care dă acestui creator un prestigiu tăcut, asemenea cu taina inalterabilă care înnobilează piatra atinsă de mîna lui. A ne apropia de folclor înseamnă să visăm opere care să ne reprezinte astfel în fața lumii : nu cu prezumția unei mărunte ingeniozități personale, a unei abilități fezandate, ci cu un suflet virginal și grav, ca acela al lui Brâncuși.

★

Acest accent specific nu-i făcut să închidă arta într-un cadru îngust național. Dimpotrivă, specificul este și trebuie să fie mereu, pentru noi, îndemn epic, îndemn la gîndire generoasă, la cugetare amplă. A fi specific — ne au învățat Brâncuși, Enescu, Blaga ori Arghezi — înseamnă a răspunde cu ireductibilă originalitate unor mari probleme ale secolului. O creație lent elaborată, veritabilă sinteză a întrebărilor pe care și le pune un artist de-a lungul unei vieți, opera **Oedip** a lui George Enescu tratează cu gravitate drama cunoașterii, a inteligenței care nu-și oprește investigația în fața amenințărilor destinului : mitul străvechi trăiește la compozitorul nostru cu o nobleță augustă și cu o amplă tensiune apolinică — peste încercările dureroase afirmîndu-se pînă la urmă un echilibru luminos și patetic, specific marelui nostru muzician și locurilor în care s-a zămislist geniul său. Și iată de asemenea caracterul original și contemporan pe care-l capătă, în viziunea lui Tudor Arghezi, o altă străveche ipostază umanistă : prometeismul. Nu gestul romantic de răzvrătire al eroului legendar, ci puterea eliberatoare implicată în însăși istoria profană a speței noastre, în invenția oricărei umile unelte, constituie motivul profund al poemului arghezian intitulat **Cîntare omului :** omul, a cărui victorie stă în virtuțile sale de **homo faber,** într-o tehnologie descrisă cu vervă savuros populară.

Responsabilitatea față de destinul omenirii, față de cauza păcii, vibrant dezbătută în versuri precum **Cîntecele împotriva morții** de Eugen Jebeleanu, sau în romanul **Jocul cu moartea** de Zaharia Stancu — ca să cităm doar aceste titluri, — solidaritatea cu mișcarea de eliberare a popoarelor, — iată teme vitale ale contemporaneității, care situează, și ele, arta noastră ca parte integrantă a creației revoluționare din întreaga lume. Pentru noi este limpede că putem cuceri în chip legitim universalitatea, numai în măsura în care, la întrebările și neliniștile omenirii, aducem un răspuns propriu, izvorît din experiența istorică a poporului român. Prestigiul crescînd de care se bucură azi politica și realizările României ajută firesc la difuziunea artei și culturii sale pe meridiane îndepărtate. Socialismul a făcut să se recunoască tot mai mult, în anii noștri, puterea de creație a poporului român, mesajul său umanist. Trăim un moment de exuberanță creatoare — acesta e un sentiment comun, al nostru, al tuturor. Sub ochii noștri se prospectează și se definesc noi drumuri artistice, vaste orizonturi aleargă în fața creației contemporane, stimulent vital fiind marea faptă constructivă a poporului român. Cum spunea Tudor Vianu — a cărui gîndire o simțim de atîtea ori alături de noi — „fidelitatea către geniul național în revoluție este marca distinctivă a operelor care se ivesc sub ochii noștri, progresul și onoarea lor".

Dan HAULICA și Al. OPREA

DRAGA OLTEANU, IOANA DRAGAN, VIORICA FARKAȘ, VIOLETA ANDREI, REKY NAGY, NUNUȚA HODOȘ, GHEORGHE DINICĂ, SEBASTIAN PAPAIANI, VIRGIL PLATON, SABIN FAGARAȘANU și GHEORGHE PATRU
într-un

NOU FILM ROMÂNESC „GOLGOTA"

Scenariul : NICOLAE TIC și MIRCEA DRAGAN ; Regia : MIRCEA DRAGAN ; Imaginea : GEORGE CORNEA ; Muzica : TEODOR GRIGORIU ; Decorurile : Arh. CONSTANTIN SIMIONESCU ; Sunetul : SILVIU CAMIL

Sintem la sfîrşitul unui an bogat atît în creaţii lirice valoroase, cît şi în discuţii animate în jurul problemelor poeziei. În continuarea lor şi pentru a sublinia că anul 1966 a fost poate anul poeziei, Gazeta literară s-a adresat, pe baza unor întrebări diferenţiate, citorva poeţi reprezentativi, aparţinînd diverselor generaţii. Întrebările se referă deopotrivă la aspectele mai intime ale procesului de creaţie, precum şi la unele probleme de interes general, ţintind la o confruntare între exigenţele realităţii noastre socialiste şi fenomenul liric văzut în întreaga sa complexitate. Unele din răspunsurile primite le publicăm în acest număr.

Poeţii despre ei înşişi şi despre poezia contemporană

ION ALEXANDRU

1 *DIN CE ELEMENTE DE PEISAJ AUTOHTON ŞI CADRU PSIHIC S-A CONSTITUIT, PE O DIRECŢIE ANUME, UNIVERSUL DV. POETIC ?*

2 *CUM S-A REFLECTAT IN CREAŢIA DV. INTERESUL CRESCIND PE CARE-L MANIFESTAŢI PENTRU DIFERITE ASPECTE ALE CULTURII ?*

3 *PE CE DIRECŢIE INŢELEGEŢI SĂ VĂ ORIENTAŢI POEZIA DV. IN VIITOR ?*

1 După cum văd, întrebările sînt în aşa fel puse că îndeamnă la o mărturisire, treabă destul de complicată, întrucît socot că un ochi atent poate cert distinge din ceea ce scriu şi public, originea şi preocupările mele.

Sînt ardelean şi spun aceasta cu oarecare mîndrie. Însuşi cuvîntul Ardeal, de-o sonoritate rară, e altfel decît celelalte. Ard mereu focurile de noapte pe dealuri.

O copilărie foarte realistă fără fabulaţii şi frumuseţi, dură şi mută, într-un sat de dealuri ce sfîrşesc în Munţii Apuseni. Cu soare apus în măgurile munţilor departe şi răsărituri apropiate. De-ar fi să vorbesc despre dealuri, aş vorbi despre unul singur, ce-l cunosc în amănunţime frămîntat, ajuns în ultimii 30—40 de ani, după un cutremur, la o formă stranie şi unică: ridicat de-un efort susţinut deasupra celorlalte. Acolo bate vîntul toată vremea şi toate furtunile de-acolo vin. Fluxul norilor tot el îl dă şi anotimpurile, el e primul care le anunţă. Un deal sterp — cu iarbă sîrmoasă, vitregă la păscut, aşa că în fiecare toamnă sau mai tîrziu în iarnă păstorii îi dau foc şi arde zile în şir fumegînd. Primăvara geme de ciocîrlii şi furnicare. Înspre apus e prăpăstios de demult şi se vede de foarte departe gura asta a lui argiloasă.

O parte din atmosfera acestor ţinuturi însufleţeşte puţina operă a lui Pavel Dan — care e mai de jos, de la cîmpie, însă realismul existenţial al cadrelor lui e unic în toată literatura română. Acest băiat excepţional ce studia latina pe urma marilor noştri profeţi ardeleni a murit de timpuriu, însă cîteva bucăţi rămase destăinuie mai profund decît Rebreanu unele stări ale omului foarte moderne, tragice în esenţă, bîntuite de nelinişti şi duhuri spiritualizate.

Pentru că aceste ţinuturi sînt ale spiritului şi îndeamnă la cugetare, zmeii şi strigoii umblă în carne şi oase pe uliţi. La ora de faţă la mine trăieşte un bătrîn de aproape 80 de ani care e bănuit în continuare că e strigoi. Şi de aici o întreagă poveste. Nu vreau să insist pe firele folclorului păstrat şi scris, deoarece îl socot mai puţin important decît atmosfera mută a peisajului, a pădurilor măcinate de anotimpuri, a lemnului cariat şi lins de focuri. Şi norii de care îţi dai foarte tîrziu seama ce sînt, de unde vin şi unde se duc toate acestea. Problema esenţială a acestui copil rămîne nedumerirea, neştiinţa lui, deşi în stare să priceapă, nefiind nimeni în stare să-i explice, el pricepe cu nativul său paradoxal şi confuz o stare de lucruri prielnice a ceea ce mai tîrziu se va chema artă. Pentru că toţi scriitorii apelează în ultimă instanţă, mai des poeţii, la această unică sursă autentică, cea a copilului copleşit, sau cum a fost cazul.

Desigur că prezentarea acestui spaţiu implică o serie de greutăţi şi a-l reda brut este fie idilă, fie naturalism sau cum vrei să-i spui. Cazi în păcate la fiecare pas, moştenind, pot spune, o experienţă copleşitoare şi nereuşind să-i dai forma şi înţelepciunea cuvenită. Aşadar e necesară în aceeaşi măsură conştiinţa acestei moşteniri şi filtrarea şi înnobilarea ei. Este exact ceea ce au făcut pe alte căi, desigur, strămoşii mei. Săptămîna întreagă lucrau pămîntul şi duminica îşi limpezeau glasul ca dieci în strana bisericii — iar cînd murea un sătean îi scriau „verşu", adică povestea vieţii lui pe care o cîntau în faţa satului îndurerat. Un fel de poem mai rimat, mai cîntat, care urmărea realist firul existenţei celui în cauză. Înmormîntările şi duminicile erau scena pe care debutau aceste voci, cu mult sîrg păstrate, abţinîndu-se de la băutură şi vicleşug şi muncind raţional pentru o bună stare. Lucrul acesta se întîmplă şi astăzi. Neamurile mele fac „verşu" în continuare şi se străduie să arate care anume a fost cauza morţii acelui om şi cum să-l petreacă clopotele cu jale, cu dor, cu furie, cu bucurie. Întreg ritualul unei înmormîntări, de pildă, — de la arsul paielor din aşternutul mortului, pînă la groapă — este istoria însăşi a acestor pămînturi. Neamurile care vin din alte părţi, cunoscuţii, lacrimile adevărate pentru că la noi nu există bocitoare şi mai ales acele fantome negre ce se cheamă prapori foarte înalte ce le purtau bărbaţii pe drumuri. E cazul să amintesc aportul substanţial la spiritualizarea observaţiilor brute al unui preot latinist ardelean de mare frumuseţe, Vasile Cosma, care în anii grei pînă la vîrsta de 84 de ani ce-o are azi, a ajutat cu vorba şi fapta multe necazuri de prin aceste ţinuturi. În tinereţe călare slujea 5 sate deodată, cu un pistol la brîu prin marile păduri. Interesul şi sprijinul material şi sufletesc dat copiilor harnici la şcoală ca să poată urma mai departe e o pildă ce nu se poate uita. Dumnealui a scris şi o carte *Cinci sate din Ardeal* — în care explică documentat originea, clima, viaţa şi obiceiurile de pe acolo.

Par poveşti acestea, dar asta e realitatea. Interesul pentru documente şi texte scrise şi apoi pentru cărţi, cultură, mi l-a trezit glasul preotului şi nu numai mie, şi apoi al altui profesor latinist, Butoi Ilie, care ne recita în original din Ovidiu şi Horaţiu cînd aveam 11 ani. Clavirul din strana bisericii a adus muzica între noi şi sfaturile de morală înaltă şi curăţenie sufletească, predicile aproape laice ale acestor anonimi, oameni ridicaţi de jos prin sîrg şi sacrificii. Amintesc toate acestea numai şi numai pentru a arăta că ceea ce e caracteristic şi durabil în Ardeal vine din puterea de muncă şi din răbdarea şi tenacitatea unui mare număr de locuitori. Ceea ce se cheamă tradiţie, aceşti oameni o fac. Şi este imposibil de înţeles din afară decît supunîndu-te la fel cu ei sub aceeaşi povară. Că durata nu o dă vorba, ci fapta în tăcere şi cu conştiinţa lucrului împlinit. Apoi sentimentul familiei foarte treaz şi acesta — că adunat numai şi cu un scop fixat şi energiile controlate pot rodi şi să poţi trece iernile lungi cu ceea ce ai strîns în vară. Toate sînt cunoscute. În măsura în care aşa ceva nu se face, absurde sînt toate celelalte. Cîştigul vine în urma efortului susţinut ce trebuie reîncetăţenit în rîndurile celor ce vreau să facă ceva. Pilda asta o dau toate popoarele reale, toate personalităţile lumii — Faulkner, Stravinski, Ibsen — şi e o mîndrie să poţi aminti şi localnici — Budai Deleanu, Gheorghe Şincai, Titu Maiorescu, Lucian Blaga, Avram Iancu şi sutele de anonimi ca preotul Cosma şi profesorul Butoi.

Acesta ar fi punctul de plecare reconstituit desigur şi ideal aproape pentru că atîtea intervin şi de atîtea n-am amintit. Eu sînt la urma urmei un umil ucenic al acestora şi mi-e şi ruşine că sînt nevoit să vorbesc despre ei ca un ajuns, doamne iartă-mă!

2 Cultura ? mai degrabă dragostea pentru ea, căci, vai, încă departe sînt de-a mă numi un om cult. Experienţa tragică ce mi-a fost dat s-o străbat după ce copilul a trecut la oraş, adolescenţa deci cu neajunsurile şi complexele unui însingurat, au dus la necesitatea imperioasă a autoreprezentării şi care conform firii lucrurilor cerea o pregătire reală. Faptul că în aceşti ani, ca elev, l-am cunoscut pe Lucian Blaga, cu alţi prieteni, şi îndemnurile lui spre sferele abstracte şi căutări sistematizate au avut un oarecare rol în treaba asta. Dar noi eram mai mulţi ardeleni la liceul Gh. Bariţ, cu mari planuri şi ne încurajam unul pe altul citind împreună şi împrumutîndu-ne cărţile. Avînd dată o experienţă, să-l spun, un trecut, dar ştiu că drumul bun duce prin marea cultură pentru care mi-am dezvoltat pasiuni — care iniţial nu prea erau sau mocneau nedescoperite. Şi sînt cerinţele epocii foarte mari. Complexul de probleme ce le ridică experienţa umană, altele decît chiar acum 5 ani, să nu mai vorbesc despre începutul veacului — ori pentru a descifra aceste începuturi pînă la acel nou bănuit şi încă nerealizat, trebuie parcurs pe cont propriu, întregul creat măcar în punctele nodale.

3 Sînt copleşit de o groază de probleme, de rapiditatea zilelor şi-a nopţilor. Mai adaug că trebuie să ţin cont de cerinţele trecutului nu numai de ale prezentului, pentru a nu se desolidariza de eforturile mele.

CEZAR BALTAG

1 *CUM PRIVIŢI EVOLUŢIA DV. DE LA PRIMUL VOLUM PÎNĂ LA „RĂSFRÎNGERI" ?*

2 *PENTRU CARE DIN ÎNAINTAŞII LIRICII NOASTRE AVEŢI MAI MULTE AFINITĂŢI ?*

3 *CE RAPORT EXISTĂ ÎNTRE CONŢINUTUL PATRIOTIC ŞI SOCIALIST ŞI DIVERSIFICAREA FORMULELOR ŞI STILURILOR INDIVIDUALE ÎN POEZIA NOASTRĂ ?*

1 Nu este prima dată cînd se vorbeşte despre „evoluţia" mea. De multe ori, cei care aduc vorba despre aceasta îşi închipuie probabil că manifestîndu-se surprinşi faţă de o presupusă linie ascendentă a scrisului meu, îmi fac prin asta un compliment. Nu întotdeauna reuşesc să primesc cu seninătate gestul acesta de laure.

Scriitorul, care, de fiecare dată, se încăpăţînează să scrie o carte mai bună decît toate celelalte, le sacrifică, într-un fel pe acestea. El îşi distruge opera anterioară cu fiecare nou cuvînt scris şi fiecare titlu ultim aşterne un nou strat de uitare peste celelalte. Această uitare este numai vremelnică, dacă scriitorul *evoluează* într-adevăr, dacă stadiile sale succesive de „metamorfozare" (este vorba de o „metamorfozare" mai mult decît profundă, structurală, esenţială, aş zice) urmează, totuşi, măcar umbra unei traiectorii ascendente, altfel nimic nu-l poate salva de la uitarea (îmi permit în cazul de faţă să utilizez superlativul aşa cum îmi place) cea mai totală şi cea mai definitivă.

În ceea ce mă priveşte, sper din toate puterile că poezia mea, urmînd o evoluţie reală, tinde spre o finalitate unitară, armonioasă. Ca orice orgolios autentic sînt şi eu de părere că nu am avut parte de debutul pe care îl meritam. Există în cărţile mele anterioare, poezii pe care azi cu greu le-aş mai semna, dar nu este, pe de altă parte, mai puţin adevărat că, oricît de spectaculos aş fi „evoluat", cele mai bune poezii din *Comuna de aur* şi *Vis planetar* sînt măcar embrionar o prefigurare a altora din *Răsfrîngeri* sau din cărţile pe care le voi mai scrie. Şi totuşi cu *Răsfrîngeri* mi-am estompat, oarecum, cărţile anterioare, după cum cea la care lucrez, va da o altă perspectiva cărţii de *Răsfrîngeri*. Presimt în cuvintele asupra cărora zăbovesc de cîtăva vreme (în această ordine de preocupări am publicat unele fragmente dintr-o amplă lucrare, într-unul din numerele din toamnă ale revistei „Luceafărul"), magnitudini superioare celor pe care le ştiam pînă acum. Ele anunţă, sper, modificări de structură, mutaţii importante, consecutive, poate, unor experienţe mai grave pe care le-am încercat în ultimul timp. Cînd îmi va fi apărut viitoarea carte, mă voi fi detaşat de *Răsfrîngeri* destul de mult. Se va chema că am evoluat. Probabil eu însumi voi evita să aduc vorba despre ele, deşi, poate, voi fi convins şi atunci că nu s-au spus încă acele lucruri care ar fi trebuit să se spună, pe marginea lor.

2 În orice caz, pentru Ion Barbu, nu în măsura în care au lăsat unii critici să se înţeleagă. S-a vorbit de poezia lui Barbu ca despre un „model" pe care l-aş avea chipurile în faţă, de cîte ori mă apuc să scriu. Nimic mai fals decît o asemenea observaţie. Am trecut cred de faza „influenţelor" şi, temperamental chiar, nu sînt omul care să se închine mult timp unui singur idol. Mi-e mult prea teamă de prejudecăţile care vor mai veni ca să mai amintesc vre-un alt nume de dincoace de 1900. Dar cum ţin totuşi să răspund şi la această întrebare voi spune: dacă este vorba să am vre-un model literar, atunci al meu este Dimitrie Cantemir. Consider „Istoria ieroglifică" una din cele mai minunate cărţi care s-au scris în limba noastră. Un alt „model" din care verbul meu îşi reclamă înrudirea este „Loghica", atît de sibilinică, tipărită în 1827, de un prelat de Argeş, Kir Grigorie, după Ioan Damaschinul. Descifrarea ei îmi oferă satisfacţii cel puţin egale cu acelea încercate la lectura poeziilor lui Barbu. De pildă atunci cînd am înţeles că „punerea înainte" era în limbajul de atunci, „premiză", că „apucătura din două" însemna „dilemă", că „judecata particular-negativă" se numea la 1827 „gîndire în parte tăgăduitoare" mi s-au deschis multe, foarte multe din misterele limbajului poetic. Ca să fiu şi mai convingător reproduc acest alineat din „Loghica" minunatului Kir Grigorie, strămoş indirect şi involuntar al poeziei aşa zis oraculare: „Din siloghismii cei singurateci, unii sînt neîmpleteciţi, a cărora încheiare (concluzie a raţionamentului n. n.) iaste deluşită şi nu împleticită". Dar fiindcă textelor mai obscure li se contestă de cele mai multe ori profunzimea şi valoarea, voi alege alt citat de o limpezime tulburătoare extras din patriotica „Precuvîntare" semnată de Grigorie la începutul „Loghicii" sale:

„Să mai aseamănă Ţara Rumânească, şi cu pasărea care să numeşte finics, care după ce să învecheşte şi voeşte a să mai întineri, adună grămadă de găteje uscate şi stînd deasupra lor în pripecul soarelui, fîlfîie cu aripile sale pînă să şi aprinde flacăra, şi arde împreună cu găteiele pînă rămîne cenuşă, apoi, din cenuşa accea zămislindu-să, să face iarăş cum au fost şi cu vîrsta înoită". Cred că acum nimeni nu se mai poate îndoi de darurile poetice ale acestui naiv model literar al meu care a fost învăţatul episcop Kir Grigorie.

3 Sentimentul patriotic este o realitate subtilă şi profundă a sufletului omenesc, convertibilă la poezie, conţinînd adică în esenţa sa acel indice de inefabil, absolut indispensabil poeziei. Valoarea sa simbolică şi filozofică, semnificaţia de nobleţe milenară pe care o are, legătura pe care o stabileşte între eu-l individual şi cerul statornic, plin de căldură maternă al unui spaţiu şi timp anume, toate acestea dovedesc în ce măsură sentimentul, indicibil în dulceaţa sa, al iubirii de ţară, este încărcat de latenţă lirică de cea mai bună calitate, transformabilă în retorta spirituală a marilor genii în energie poetică manifestă. Poezia noastră refuzîndu-se retorismului abstract, preferă să vorbească prin graiul obiectiv al lucrurilor înseşi. Această pasiune pentru concret, pentru particular, pentru formele pline, palpabile ale obiectelor realităţii este dublată de efortul de depăşire a limitelor eului închis, de cîştigare a virtuţii de universalitate. Poezia românească a epocii socialiste este prin însăşi structura ei expresie spirituală a unor euri reprezentative, a unor conştiinţe lirice care prin timbrul absolut particular al sensibilităţii lor originale, exprimă specificitatea gîndirii şi simţirii poporului nostru, aspiraţiile sale, modul său de viaţă, timpul interior, psihologia sa, adică datele inalterabile ale esenţei naţionale.

NINA CASSIAN

1 *CARE AR FI CĂILE CELE MAI INDICATE PENTRU CA POEZIA SĂ FIE GUSTATĂ ÎN CERCURI CÎT MAI LARGI ?*

2 *SPRE CARE DINTRE POEŢII NOŞTRI DE ASTĂZI SE ÎNDREAPTĂ PREFERINŢELE DV ?*

3 *CE RAPORT EXISTĂ ÎNTRE SPIRITUL REVOLUŢIONAR ŞI MODERNITATE ÎN POEZIE ?*

1 Din partea poeţilor: să trateze, din perspectiva ideafurilor noastre comuniste, problemele-cheie ale umanităţii, utile vieţii active şi celei contemplative, să se bucure cînd materia se opreşte o clipă sub mîinile lor, să nu-i satisfacă aproximaţia, hazardul şi improvizaţia, să laude claritatea exprimării ca pe o victorie asupra haosului, să se întîlnească des cu cele mai variate categorii de cititori, explicînd ei înşişi fenomenul poetic.

Din partea publicului:

— să se califice necontenit în vederea receptării artei, să consulte un registru cît mai bogat de stiluri, cu preferinţe dar fără exclusivisme, să-şi fixeze reperele în galeria figurilor de prim ordin ale poeziei lumii şi ţării.

2 Mă voi referi la doi poeţi din generaţia mea, foarte opuşi ca stil: Ştefan Aug. Doinaş şi Geo Dumitrescu. La primul, dominantă este „punerea în formă", cu predilecţie pentru prozodia riguroasă, pentru selecţiunea unui limbaj poetic cizelat, fie de o cantabilă simplitate, fie somptuos şi solemn, oricum „lucrat" cu un meşteşug pe care nu-l ascunde [illegible] îi conferă elevaţia [illegible]. Geo Dumitrescu e, într-un fel, la antipodul „poetizării", el lăsînd cuvintele să circule în voia lor curentă, cu imixtiunile savuroase ale expresiilor uzuale. Şocul afirmaţiilor, explozia cuvintelor, dau poemelor lui, totuşi ample şi desfăşurate, o dinamică aparte, de galop pe şesuri largi.

Deşi atît de contrastanţi ca formulă, aceşti doi poeţi de mare şi original talent sînt poeţi „de substanţă": amîndoi au de spus şi vor să spună lucruri importante, amîndoi folosesc din plin funcţia raţiunii, cea mai umană dintre funcţiile umane, amîndoi visează o expresie cît mai clar, mai exact şi mai organic plasată pe conţinut, fără ca aripile diafan colorate ale cuvîntului să-şi piardă polenul imponderabil.

3 Ar trebui mai întîi o definiţie a termenilor — dar aceasta ţine de specialitatea filosofilor, a esteticienilor, a criticilor. Este spiritul revoluţionar o noţiune mai largă decît modernitatea, sau invers? Dacă modernitatea este atitudinea prin care poetul se plasează la cel mai înalt nivel de sensibilitate atins vreodată — are sau nu această atitudine mai multe date pasive, determinate, decît spiritul revoluţionar care aparţine mai degrabă unei personalităţi conştiente şi dispusă la intervenţii directe? Oare, în artă, spiritul revoluţionar nu înseamnă, de fapt, acea originalitate şi noutate care descifrează, stimulează, grăbeşte, orientează transformarea progresivă a universului uman?

Ceea ce ştiu sigur e că nici spiritul revoluţionar, nici modernitatea nu se pot rezuma la inovaţii formale.

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

1 *CRITICA SOCOTEŞTE CĂ REPREZENTAŢI O LINIE NEO-CLASICĂ ÎN POEZIA ROMÂNEASCĂ. SÎNTEŢI DE ACORD CU ACEASTĂ APRECIERE? ÎN FAZA DE EVOLUŢIE LA CARE AŢI AJUNS, BALADESCUL, EPICUL ÎN GENERAL, AR MAI PUTEA CONSTITUI O SURSĂ FERTILĂ?*

2 *CE RAPORT SE POATE STABILI ÎNTRE CONŢINUTUL SOCIALIST ŞI MAREA DIVERSITATE DE FORMULE ŞI STILURI CARE SE MANIFESTĂ ASTĂZI ÎN POEZIA NOASTRĂ ?*

3 *CEL MAI IMPORTANT SFAT PE CARE ŢINEŢI SĂ-L DAŢI TINERILOR POEŢI.*

1 Formula sub care critica îi scoate pe poeţi la licitaţia publică a posterităţii, în acest „bîlci al deşertăciunilor" care e viaţa literară, mi se pare o fericită capcană a destinului: ea ne bucură, ne revoltă, ne înduioşează şi ne face foarte înţelepţi.

A intra în raza vizuală a criticii literare, a te simţi examinat sub o lupă — uneori, colorată — înseamnă a primi dovada pubertăţii artistice. Există oare vreun poet care n-a recepţionat formula menită să-l definească cu bucuria pe care a resimţit-o orice adolescent cînd şi-a primit buletinul de identitate civică ? Prin asemenea formule, critica ne conferă calitatea de cetăţeni ai republicii literelor.

Apoi, sentimentul imediat următor este revolta. Poetul constată că formula, fiind o etichetă, spune extrem de puţin despre conţinutul care-l acoperă. O dată aplicată, el e sortit s-o poarte, probabil, toată viaţa. Căci rareori, după primele volume, un poet va izbuti să determine o schimbare a opiniei critice, care să cuprindă întreaga sa evoluţie. De altfel prin definiţie, asemenea judecăţi de existenţă sînt pe cît de pregnante, pe atît de limitative sau — din contră — pe cît de vagi, pe atît de înşelătoare. Valoarea lor practică este direct proporţională cu gradul lor de abstractizare: cu cît sînt mai generale, mai tocite, mai lipsite de determinări, cu atît circulă mai uşor. Pînă la sfîrşitul zilelor sale, poetul va încerca mereu să şi le jupoaie, confundîndu-şi — uneori — evoluţia cu năpîrlirea. Vă daţi seama că, după ce şi-a formulat o anumită opinie despre un poet, unui critic îi va veni nespus de greu să şi-o amendeze: ar însemna să-şi deschidă mai multe ferestre — decît suportă planul construcţiei — în edificiul propriei sale personalităţi. Dar cine-i poate impune cu forţa o atare acţiune de aerisire ?

Treptat însă, poetul se va înduioşa. Formula, e drept, spune ceva despre atribuitorul la care se referă; dar spune mult mai mult despre criticul care o elaborează. Căci, în măsura în care reuşeşte să definească un act poetic particular, un critic se defineşte pe el însuşi în raport cu actul poetic general; iar în măsura în care introduce opera într-un nou context semantic, el — criticul — îşi dă sieşi un nobil certificat de infidelitate; iar această infidelitate — ce reprezintă ea, dacă nu dovada însăşi a funcţiei creatoare a criticii literare ? În faţa acestei situaţii, poetul nu poate să nu se înduioşeze...

În felul acesta, el devine înţelept. Formula îl avertizează asupra riscurilor subiectivităţii: dacă un critic — persoană competentă, detaşată de structura, gusturile şi idiosincrasiile poetului — ajunge să formuleze un adevăr atît de relativ, cît de precar va trebui să fie adevărul pe care ar putea să-l stabilească poetul însuşi despre sine ?! El e ca un arhitect care şi-a văzut opera, pe rînd, în toate fazele realizării ei: întîi, ca intenţie pură şi ideală; apoi, ca schiţă; mai tîrziu, „la roşu"; în fine, înălţată şi împlinită. Dar a văzut-o dinăuntru, adică are despre ea o imagine pe cît de intimă şi de dialectică, pe atît de subiectivă şi de monstruoasă, în afara oricărei perspective istorice.

De aceea, poetul ajunge să fie foarte înţelept: critica îi creează complexul orgoliului şi, în acelaşi timp, îl vindecă de orice fel de orgoliu. De fapt, atunci cînd critica literară te defineşte ca neoclasic, dar stabileşte totodată asociaţii cu o seamă de mari romantici, începe să te furnice un fel de complex al... complexităţii şi profunzimii! Dar imediat îţi dai seama că lucrurile stau mult mai simplu: oglinda care ţi s-a pus în faţă, pentru a te delimita şi defini, te cuprinde pe tine şi pe alţii; mai bine zis, te arată pe tine sub înfăţişarea altora, şi atunci — fatalmente — nu mai are nici un rost să te îndoieşti de oglindă, ci începi să te îndoieşti de tine însuţi, şi să te cauţi din nou...

Fireşte, sînt de acord cu imaginea pe care mi-a plăsmuit-o critica literară: pe fişa mea poetică trebuia să figureze — nu-i aşa? — o fotografie sau, poate, o radiografie a spiritului meu! Situaţia mi se pare cu atît mai interesantă, cu cît la rubrica „semnalmente particulare" — în loc să scrie „liric" sau „epic" sau, pur şi simplu, „n-are" — scrie de-a valma şi cu litere mari: Goethe, Uhland, Hölderlin, Baudelaire, Mallarmé, Valéry, Patmore, Bolintineanu, Alecsandri, Pillat, Coşbuc, Arghezi, Barbu... Noroc că asemenea judecăţi critice sînt doar buletine de identitate — pentru uz intern — şi nicidecum paşapoarte pentru eternitate...

Baladescul, epicul în general, n-a fost niciodată o sursă, ci o simplă modalitate poetică. Am cultivat-o între anii 1943—1956, în două perioade distincte: balada de tip romantic (1943—1947) şi balada de inspiraţie antică, [illegible] adesea de la [illegible] (1948—1956). Mai poate fi eficientă azi o asemenea modalitate? Teoretic — da. Practic — rămîne de văzut. Realitatea [illegible] a zilelor noastre (Ion Gheorghe o dovedeşte din plin, prin baladescul său cu totul original!), ca şi istoria, legenda şi lumea personajelor fictive pot fi oricînd tratate în manieră baladescă. Personal, mă gîndesc la o serie de balade... filozofice. Vorbind în limbaj hegelian, Ideea (deci, orice idee) are un comportament dinamic şi dramatic; ea poate fi oricînd „eroul" unei desfăşurări cvasiepice. Problema este de a nu cădea, pe de o parte, într-o simbolică mecanică, pe de altă parte, într-un conceptualism sec şi lipsit de relief.

2 După părerea mea, un raport de strictă necesitate. Mi se pare firesc ca realitatea contemporană socialistă, atît de dinamică şi de complexă, să genereze stiluri şi formule poetice extrem de diverse. Tocmai de aceea, mi se pare anormală orice manifestare preferenţială şi restrictivă în acest domeniu. Pot să înţeleg că unora nu le place o formulă sau alta; e dreptul lor. Dar mi-e greu să înţeleg pretenţia acestora de a-şi instaura gustul propriu ca arbitru al literelor româneşti. Pot să înţeleg că formaţia culturală şi gustul estetic al unor cititori nu se află „la zi" cu arta poetică a timpului nostru. Dar nu pot să înţeleg pretenţia unor cititori de a întoarce îndărăt lirica de azi la formulele poetice de acum o jumătate de veac. Întreagă poezia tinerilor — şi nu numai a lor — îşi formează azi, la noi, într-un climat de mare efervescenţă culturală, un public cititor adecvat, printr-un proces lent şi dificil, dar inevitabil. A interveni în acest proces, pentru a-i ajuta dezvoltarea firească — iată ceea ce, într-adevăr, e bine să se facă.

3 Sfatul pe care orice poet ar trebuie să şi-l dea întîi de toate sieşi: după ce te-ai găsit, persevereză în a fi tu însuţi. Sau, cu alte cuvinte: nu te considera, chiar de la început, maestru, dar nici nu-ţi prelungi prea mult ucenicia.

Două enigme de ROMULUS VULPESCU

ARITMOGRIF

					A						
			1	6	9	3	7	5			
		2	10	11	1	12	6	7	17	2	19
1	12	9	3	7	16	14					
		12	1	13	7	1	6	19			
					15	14	2				
	8	10	14	6	1	17					
				19	5	18	17	17			
				11	14	2	19				
	2	12	14	17	15	7	1				
		4	14	4	7	12	14				
			13	14	12	19					
				3	1	9	14	19			
		9	14	19	12	9	14	19	2	1	
		6	10	20	1	2	7	1	6	19	

De la A la B: titlul unei publicaţii literare.

Pe rîndurile orizontale: numele cîtorva colaboratori din penultimul număr al respectivei publicaţii.

CRIPTOGRAMĂ

Ş	E	R	A	I	U	P	S	R	D	E	T
I	C	I	H	U	I	D	E	U	N	D	Ş
U	Ă	U	A	M	E	O	Ă	M	Î	L	E
N	G	N	E	A	T	S	T	D	L	U	V
D	U	T	A	R	I	U	A	U	U	N	L
A	R	R	I	E	A	N	Z	R	R	C	U
L	N	A	P	D	M	Ă	I	E	E	I	I
O	B	C	R	A	T	N	V	R	I	I	O
G	U	E	U	N	E	C	I	E	U	S	P
O	S	R	P	E	A	R	D	A	L	A	M
D	Ă	V	S	C	B	B	I	M	F	U	I
I	T	O	R	U	M	U	T	B	R	U	C

Pornind dintr-un anumit colţ şi urmînd o anumită cale, destul de întortocheată, veţi găsi prima strofă dintr-o ilustră poezie a unui mare poet modern român, numele poetului şi titlul poeziei.

DOSAR PENTRU '67

Pintr-o circumstanță explicabilă, în fiecare decembrie, anul care se duce e trecut, retrospectiv, în casete cu cifre și fraze de bilanț. Intrat în noaptea calendarului, el mai rămîne, viu, în tăcerea cu umbre concrete a arhivei.

Tradiția, cu origini nedefinite, căci nu interesează, a devenit, astfel, teritoriul exclusiv pentru cei care dispun, una sub alta, coloane, trag linie și socotesc. Ceva va lipsi însă întotdeauna de aici și nimeni, făcînd să foșnească aceste umbre, nu va afla, peste timp, totul despre un an anume. Va lipsi dimensiunea umană a unor lucruri, descoperite, poate, pentru prima oară în acel an, va lipsi reflexul exact al sentimentelor celor ce le-au creat, va lipsi lumina din anotimpurile ce au trecut, atunci, prin crengile copacilor. Va lipsi, mai presus de orice, universul particular, de bucurie sau amărăciune, de entuziasm sau dăruire, în care oamenii unui anume an au înveșmîntat fiecare zi sau fiecare eveniment nou, survenit în interiorul acelei zile.

Sînt mișcări pe care arhiva nu le acceptă între umbre. Sau nu le poate accepta; pentru că ele nu îngăduie, decît rare ori, sistemul polinomului. Pentru că se uită. Se lasă de-o parte și se uită. Artistul, doar, indiferent de modul său de exprimare, va încerca să le păstreze, în linii sumare, pentru a le redesena, mai tîrziu, în opera sa, cu ajutorul sporit al imaginației și presupusului. Istoria rămîne, din acest punct de vedere, singura știință care nu lucrează cu cantități de suflet și care, tocmai prin asta, stîrnește cel mai mult ispita candidă a închipuirilor.

E rîndul, totuși, în acest sfîrșit de decembrie, pentru arhiva lui 1966. Și oricît de nostalgici am fi, retrospectiva se cere făcută. S-ar cere, poate, și o formulă cu caracter definitoriu. Dar e imposibilă. Între știre și informație, drumul lui 1966 e mai mult o pendulare. Iar predilecția pentru una din părți înseamnă risc și aventură. Nici Proust, cel atît de obișnuit cu călătoriile în infinita noapte a trecutului pierdut, n-a străbătut decît porțiuni.

Cercetat, deci, din toate punctele geografice și de pe semnificația fiecărui eveniment, 1966 nu poate primi o definiție anume. Pe dosarul său, simbolul e numai multiplu. Nu ne propunem să-l relevăm în întregime. Ne vom opri, doar, numai asupra cîtorva din elementele sale.

I.

Două afirmații care par să se contrazică în mod categoric, amîndouă culese în acest an, mă urmăresc și mă obligă să le amintesc aici, cînd anul se termină. Prima susține că **lumea de azi e foarte bătrînă.** Jacques Mousseau o probează într-un foarte interesant studiu (**La tentation du retirement**), închinat omului din mediul urban occidental și nostalgiei lui pentru o anume formă și un anume ritm de viață într-un decor cu mai mult calm și mai multă natură vegetală. Și Jacques Mousseau are dreptate.

Cea de a doua afirmație crede contrariul: **omenirea de azi e mai tînără decît oricînd.** Ea aparține lui René Maheu, director general al UNESCO, și a susținut-o, la vară, în timpul vizitei sale prin București, definitivîndu-și, pare-se, un gînd mai de demult, datorită datelor concrete extrase din realitatea lui 1966 românesc. Și René Maheu are dreptate.

Și unul și altul au, deci, dreptate. Poate că și cei care, după ani de studiu și ipoteze, au ajuns la concluzia că lumea a fost creată în anul 4004, la 23 octombrie, orele 9 dimineața au dreptate. Poate că și Buffon, cînd vorbește de cei 75 de mii de ani ai pămîntului spune un adevăr. Și, în sfîrșit, poate că și abatele Girard-Solaire, contrazicînd geneza biblică și vorbind de milioane de ani, nu trebuie pus la îndoială, după cum nici Kant, cînd afirma, în 1754, că pămîntul începe să-și micșoreze rotația, nu a fost contrazis.

Cele două afirmații m-au interesat însă dintr-un motiv aparte: deși categoric în formă, ele sînt, în fondul lor, susținătoarele unui singur adevăr. Jacques Mousseau are dreptate, întrucît vorbind despre orașele Occidentului, oricît de straniu ar părea, prima constatare care trebuie făcută este aceasta: omenirea este foarte bătrînă. Comoditatea obligată civilizației tehnice a început să înlocuiască multe și suplinește în continuare. Orașul de azi nu mai e, să zicem orașul de acum treizeci de ani și-i total altul față de cel pe care îl adora, cu zelul și violența sa, acum o sută de ani Baudelaire. Pentru mulți, el asfixiază și paralizează. I-a dispărut farmecul inițial, s-a ros, obosește. Contradicția dintre normele sociale de conviețuire și caracterul său de depozitare și epuizare a capacității umane s-a accentuat. Ritmurile mecanicii au pătruns peste tot și, pentru păstrarea intactă și nealterată a condiției umane, descentralizarea este dorită și necesară. Boris Pregel, președintele Academiei de științe din New York vede această posibilitate (**Nous entrons dans l'ere des vaches grasses**) în forța creatoare a atomului, iar connaționalul său, arhitectul Frank Wright (**L'avenir de l'architecture**) se bizuie numai pe energie electrică și automobil.

Jacques Mousseau are dreptate. Afirmația lui poate fi chiar lărgită. **Dar nu și generalizată.** Datele sociale din care René Maheu și-a extras afirmația sa sînt datele unui cadru social în care aspirațiile omului, viața lui cotidiană, nu sînt amenințate, orașul fiind clădit pe legile orînduirii socialiste. Mousseau e, după cît înțeleg, un adept al lui Rousseau, cu un plus de romantism ușor datorat artei. O mărturisește singur, într-un mod de mare sinceritate, vorbind de Brâncuși al nostru și de Giacometti, poate unicii artiști mari din acest secol care, trăind în mijlocul celor mai trepidante și mai populate orașe, au încercat cel mai sfîșietor sentiment de singurătate, obligat fiecare, unul român, altul italian, să trăiască activ doar prin amintirea cîmpului și pădurii natale.

Dar azi omenirea e mai tînără, într-adevăr, decît oricînd. Din trei motive. O dată pentru că procentul de tinerețe al populației a sporit. Cifre nu cred că trebuiesc date. E o constatare făcută pretutindeni și pentru scopul urmărit aici nu interesează. E tînără, pentru a doua oară, pentru că acest procent de tinerețe a preluat, în multe sectoare, în ultima vreme, inițiativa. Un domeniu în care acest lucru se verifică foarte ușor este cel al științei și tehnicii. Prin cuceririle din acest an, semnate de tineri, 1966 poate fi considerat un an de vîrf.

Dar, tot datorită acestui domeniu, omenirea este, pentru a treia oară, tînără. Căci, la un loc, toate cuceririle din ultima vreme, repurtate în acest teritoriu, au fost apreciate drept un sumum echivalent cu toate cele de pînă aici. Că patru milenii de știință și tehnică, trecute, echivalează cu ultimii patruzeci de ani — cum crede savantul Robert Oppenheimer — sau cu ultimii șaptezeci — cum susține Emile Augier —, aceasta e fără importanță. Tinerețea există. E o tinerețe activă, entuziastă, stăruitoare, tenace chiar, înzestrată cu o mare capacitate de discernămînt.

Cînd Jacques Mousseau crede dimpotrivă, el se contrazice doar aparent. Și o face, poate numai din sentimentul firesc de păstrare a amintitei condiții umane, cu toate capacitățile ei creatoare, care se pierd, poate, pălesc prin eroziune citadină. Bătrînețea aceasta este însă condiția tinereții de azi. Chiar în știință și tehnică, domeniul asupra căruia vom stărui în continuare, domeniu care ar fi obosit lumea, îmbătrînind-o, toate cuceririle noi își au originea în cele repurtate de-a lungul celor patru milenii.

II.

Rămînînd în același teren, al științei și tehnicii, și încercînd o paralelă cu arta, efortul pare să eșueze din capul locului. Beletristica realizată în acest an pe diferite meridiane nu pare să fi adus, după cîte pot să înțeleg la stadiul de acum al cunoașterii ei, un plus. Cărțile care au primit pe coperta de gardă însemnul unui premiu internațional sau național, mă refer mai ales la cele în franceză, nu reprezintă revoluții în materie, așa cum reprezintă într-adevăr, punerea la punct a laserului, ordonatorii electronici sau sinteza în laborator a clorofilei. Sînt mai mult cărți ale neliniștii, ale retragerii chiar (avea Mousseau dreptate!) în natură sau cărți care s-au realizat cu ajutorul, mai mult sau mai puțin evident, al științei. Înregistrarea pe bandă magnetică a discuției cu cineva și redarea acestei discuții, ulterior, prin literă, chiar fără efortul selectiv și coordonator, nu era posibilă acum 100 de ani. Dar nici nu mi se pare cel mai bun specimen de roman. Îl citesc cu plăcere. Dar numai ca material documentar. Știința și tehnica s-au introdus însă peste tot, în artă, și nu cred că e rău. Anul 1966 a făcut-o chiar abuziv, în muzică și pictură. Nimeni nu se îndoiește azi de exactitatea lor. Dar trebuie să ne îndoim, pentru totdeauna, de presupusele sensibilități ale circuitelor cu triode, de sentimentele roboților care știu totul, fac totul dar uită să nu fie roboți.

În 1966 roboții aceștia au început însă să cîștige teren neașteptat. Ordonatorul englez ADA a dirijat, cu un succes pe care amiralul Nelson nu ar putea decît să-l invidieze, o întreagă operație navală, manevrînd un port-avion, „eliberînd" avioanele, comandîndu-le tirul și „chemîndu-le" la ordine, la sfîrșitul victoriei. **A cîștigat efectiv o bătălie** — s-a spus. Acum o sută de ani Canalul de Suez era deschis navigației...

Multe din aceste mașini, care aparțin efectiv tinereții noastre, au început să fie dotate cu simțuri. William Ross Ashby a construit chiar o mașină care amplifică inteligența, și s-au făcut, în acest an, pași spre realizarea unui limbaj care să permită dialogul omului cu o astfel de mașină. S-a încercat, în cele din urmă, și realizarea unei sentințe penale, la Londra, cu ajutorul mașinii ordonatoare. Justiția s-a opus, din teamă, poate, că mașina nu poate fi influențată și ar fi cerut pedeapsa capitală...

Confruntarea dintre cele două teritorii, cel al științei și cel al artei, nu a realizat, în 1966, pași spre delimitarea unor frontiere. Agresivitatea primei a fost doar mai prezentă și poate tocmai de aceea, mulți artiști, din Occident, în anul acesta, mai mult ca în alți ani, au încercat întoarcerea într-un calendar pierdut.

III.

Premiză generală și totodată, fundamentală pentru dezvoltarea și afirmarea, într-un fel sau altul, a elementelor discutate mai sus, indiferent care, nu poate fi decît un climat adecvat, politic și economic. Această contează mai presus decît cuceririle din știință, mai presus decît realizările din domeniul culturii. Mousseau — și nu l-am ales întîmplător — recunoaște o îmbătrînire a lumii, idee riscantă, după cum am arătat, atunci cînd e scoasă din frontierele lumii capitaliste. Fiecare țară își adaugă firesc, cu fiecare an, un plus de vîrstă. El nu este însă neapărat semn de îmbătrînire. Condiția neîmbătrînirii rămîne în competența cu care țara respectivă știe să-și maturizeze, mereu, prin continuă întinerire și înnoire, toate compartimentele de viață.

Există, semnalate de-a lungul întregului an, evenimente politice care s-ar cere tratate pe larg. În ansamblu, ele converg spre una sau mai multe idei. Cea mai de preț, cea care a cîștigat un teren vast, pretutindeni, în 1966, este ideea afirmării multilaterale, a ființei naționale.

Lupta pentru aceste principii s-a desfășurat, în 1966, cu victorii deosebite. Cartografii au înregistrat, în acest sens, apariția pe harta politică a lumii a cinci țări noi, două din Africa și trei din America Latină, toate foste colonii sau protectorate britanice (Leshoto, Botswana, Guyana, Barbados, Antigua). Declararea independenței lor e un succes al ideii naționale, al prefacerilor profunde ce au avut loc, în lume, după cel de al doilea război.

Conflictul dintre aceste prefaceri și reminiscențele maligne ale vechii lumi mai cunoaște încă faze dure. Prin marea lor putere industrială și economică, Statele Unite duc spre sfîrșitul celui de al treilea pătrar al veacului nostru violența, de loc mascată, a armelor. Războiul nedrept dus în Vietnam împotriva unui popor cu o singură istorie, divizarea lui în numele unei „libertăți" adusă din afară, extinderea acestor acte de violență militară în Laos și Cambodgia, constituie dovada evidentă a naturii agresive și cotropitoare a imperialismului, puternic încă în această țară, unde, tinerețea se exprimă mai greu. A dispărut era președinților postbelici ai S.U.A., au rămas multe din concepțiile lor uzurpatoare. Îndosariați în arhive, anii din urmă păstrează, pe multe pagini, aceste concepții. Tendința S.U.A. de menținere sub control eficace a pămîntului latino-american s-a verificat în Cuba, iar mai recent în Republica Dominicană. S-a semnalat, anul acesta, prezență militară americană în Guatemala, și, de foarte curînd, recrutarea de soldați pentru războiul din Vietnam tocmai din îndepărtata Bolivie nu mai e un secret.

Lupta pentru afirmarea ființei naționale se duce în America Latină, în condiții aparte, ale existenței unei noțiuni cu două tăișuri: ajutorul pentru dezvoltare economică. E noțiunea pe care S.U.A. o flutură, mereu, peste America Latină, convingînd, nu odată, guverne corupte sau îndatorate. Noțiunea în cauză acționează ca un regulator de minie și revoltă sau, mai precis, ca un căluș în gurile flămînde ale unui pămînt de mare fertilitate și bogăție; încălcînd frontierele naționale, suveranitatea și independența acestor țări.

Pentru Asia de sud-est, S.U.A. vorbesc mai puțin de acest ajutor, teoretizînd ideea „lumii libere", pe care o consideră, poate, mai eficace pentru moment.

Dar, 1966, înseamnă pentru S.U.A. o pierdere mare din terenul propagandei lor: dirijor unic, în anii din urmă, la pupitrul alianței atlantice, ele au fost nevoite, din această vară, să-și ocupe un loc în orchestră. Constituirea Forțelor multilaterale nucleare a eșuat. Dialogul dintre cele două țărmuri ale Atlanticului, a intrat în acest an în faza replicilor mai puțin plăcute. Dezangajarea militară a Franței e replica cea mai dură și cea mai puțin dorită de S.U.A. Toate etajele alianței își încep suferința deteriorării. Belgia și-a anunțat și ea reducerea obligațiilor față de N.A.T.O., Olanda va reduce termenul de instruire al soldaților săi, iar problema bugetară a armatelor, umbră stînjenitoare și periculoasă, de pe Rhin, a început să fie greu de soluționat.

La mai mult de 20 de ani de la stingerea încrucișării de forțe militare, Europa se deplasează, vizibil, spre destindere.

Revine, aici, un merit deosebit, pe care istoria îl va clasifica între marile evenimente ale anului, țărilor socialiste, participante la Tratatul de la Varșovia. Consfătuirea Comitetului politic consultativ, din iulie, desfășurată la București, Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa, precum și Declarația cu privire la agresiunea S.U.A. în Vietnam sînt documente peste care timpul nu poate trece, documente al căror efect asupra lumii europene s-a dovedit încă de la data elaborării lor.

Leagăn de străvechi civilizații, cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al C.C. al P.C.R. în cadrul discursului său de la Pitești (toate ziarele lumii au caligrafiat, atunci, pe paginile lor numele orașului de pe Argeș), Europa, teritoriu de pe care au pornit cele două războaie mondiale, a făcut, în acest an, pași însemnați spre destindere. Desființarea blocurilor militare de pe bătrînul continent, distrugerea focarelor belice de pe întinsul său e calea, singură, semnalată pregnant de anul 1966. Pacea și securitatea continentului european este o premiză a păcii și securității generale.

În cadrul eforturilor depuse, în special de țările socialiste, de toate țările lumii, pentru destindere și înțelegere internațională, România a fost, în 1966, prezență activă, dinamică, creatoare.

Anul trecut Adunarea Generală O.N.U. a adoptat documente de o deosebită importanță, propuse de țara noastră: Declarația cu privire la promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare și Rezoluția privind acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între statele europene aparținînd unor sisteme social politice diferite. Anul acesta, în aceeași sală de lucru, România a fost coautoare la patru rezoluții de importanță fundamentală pentru realizarea destinderii, înțelegerii și cooperării internaționale. Iar la Paris, în cadrul Conferinței generale UNESCO, a avut o contribuție deosebită la elaborarea Declarației asupra principiilor colaborării culturale internaționale.

Preocuparea constantă, a României, pentru destindere, înțelegere și colaborare între țări cu sisteme social-politice diferite, bazată pe principiile coexistenței pașnice, atenția acordată creșterii și educării tineretului, ritmul impetuos al dezvoltării noastre economice a impus prezența sa pretutindeni.

Nu am făcut din anul 1966 un an, în întregime, al păcii. Hărțile de stat major nu au fost înlocuite cu masa tratativelor. Ele mai sînt încă purtate în gențile de piele ale ofițerilor americani, pe pămînt străin. Dosarul însă, pe care anul 1966 îl transferă anului viitor, este un dosar cu majoritatea paginilor scrise de lumina, pururi nouă, a înțelegerii, efortului pentru prosperitate și progres. Și aceasta e dovada supremă că lumea Terrei, care e foarte bătrînă, e din ce în ce mai tînără.

Darie NOVACEANU

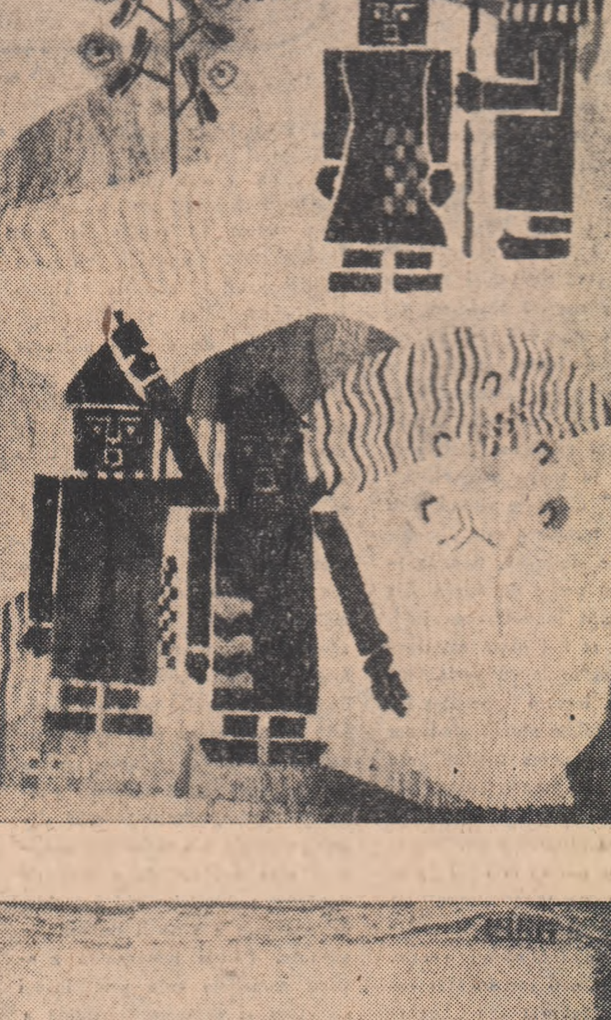

CU PLUGUȘORUL

LA MULȚI ANI!
Tapiserii de CONSTANȚA CRIȘAN

EPIGRAME de MARȚIAL

În românește de MIHU DRAGOMIR

Din epigramele ce-am strîns în carte
vreo trei sînt bune, slabe cîteva,
iar cele proaste-s cea mai mare parte.
Și orice carte-arată cam așa...

★

În haina ta bogată, găsești mereu cuvînt
să rîzi de-al meu vestmînt.
E rupt, e drept, Zoile, și-așa a fost mereu.
E rupt, dar e al meu.

★

Unei căsnicii unde domnește neînțelegerea

Cînd în voi se vede-aceeași răutate
și atît de bine vă asemănați,
cînd în fiecare-s viciile toate,
cum se poate oare ce nu vă-mpăcați?

★

Nu publici poezii,
dar rîzi de ale mele.
Sau nu vorbi de ele,
sau publică ce scrii!

★

Sclavul tău de limbă l-ai scurtat,
dar un lucru nu pot să-nțeleg:
nu te-o mai vorbi, e-adevărat,
însă ce-ai să faci cu-orașu-ntreg?

★

De zece ori pe ceas de mă-ntîlnești,
mă-ntrebi: — Ei, ce mai faci? — și îmi zîmbești.
Din întrebare, scumpul meu amic,
eu înțeleg că nu prea faci nimic.

★

Poetul ce-n distihuri ne vorbește
ar vrea să fie scurt și concentrat.
Scurtimea însă cui îi folosește
cînd tomuri de distihuri ne-a turnat?

★

Ogorul meu la țară
mă-ntrebi ce rod mi-ar da?
O bucurie rară:
de-a nu te mai vedea.

★

Aud că versuri tot mereu comite
amicul Cinna, vrînd să mă atace,
A scrie, însă, versuri necitite
e ca și cum — eu cred — nici nu le-ai face.

★

Găsești că eu scriu poezii
prea lungi și lăbărțate.
La tine, însă, cum nu scrii,
ies foarte scurte toate.

★

Zadarnic mă rogi să-ți recit.
Nu-ți arde de-a mele povești.
Vrei numai, cînd am isprăvit,
să-ncepi ca și tu să-mi citești.

★

Elogii n-ai decît pentru poeți
de mult plecați din lumea noastră vie.
Dar ca s-ajung să-ți fiu pe plac și ție
socot că moartea-i mult prea mare preț!

★

Ca el nu-i nimeni în cetate
încrezător în viață, fericit.
Dar e sărac în lege, cum se poate?
E orb, și-ndrăgostit.

★

Esențe tari la tine-am mirosit,
dar de mîncat nimic pe farfurie.
Cel nemîncat și mirosind a mirt
aduce foarte bine cu-o mumie.

★

Din versurile mele de ce nu ți-am trimis?
Mi-e teamă că, pe urmă, îmi dai și tu ce-ai scris!

★

Cînd apa pentru baie prea mult s-a-nfierbîntat
și nu poți să te zbengui, cum vrei, de dimineață,
să-l chemi pe Salineus, că doar e avocat,
și dacă intră-o clipă în apă o îngheață.

★

Decît o filă albă în caiet,
prefer, ca și Homer, să mă repet.

★

Atît de strașnic te-ngrijești, încît
exali într-una doar arome fine.
Cel ce miroase-ntotdeauna bine
cred că ascunde vreun miros urît...

★

Cînd pentru prînz la mine te-am chemat
credeam că ești și tu ca mine, beat.
Tu mi-ai venit la masă azi, cuminte...
Nu-mi plac bețivi cu ținere de minte!

★

Aflai că iar iubita m-a-nșelat
c-un pierde-vară, bun doar de ocară.
I-am prins, dar, recunosc, m-am înșelat!
El nu era de loc un pierde-vară...

★

De Thais, Quintus s-a îndrăgostit
de chioara Thais? Da, așa o cheamă!
E numai chioară Thais, negreșit,
dar Quintus este orb, de bună-seamă!

★

Stihuri două sute zilnic tu compui,
însă, nu știu bine cum să-ți spun mai drept,
cum nimic din stihuri n-arăți nimănui
ești nebun în lege, sau prea înțelept.

★

Torni pudră peste tenul tău ridat
și crezi că mă înșeli pe mine oare?
Mai bine-obrazul să-l arăți curat.
Defectu-ascuns e bănuit mai mare.

★

Figura ți-e frumoasă, dar o ascunzi sub văl.
Ai trup lălîu, și-n apă te zbengui goală toată.
Sau vălul de pe față te-ndură și desfă-l,
sau scaldă-te-mbrăcată.

★

Aveai doar patru dinți. Cînd ai tușit
doi dintre ei pe dată ți-au sărit.
Ai mai tușit, — și ultimii-au zburat.
De-acuma poți tuși nesupărat.

★

Tu-mi ceri ceva, deși nu-mi ești amic
și spui că tot ce-mi ceri e un nimic.
De e așa, din parte-mi ce să-ți zic?
Pot să refuz, căci nu refuz nimic!

gazeta literară

COMITETUL DE REDACȚIE: **Tiberiu Utan** (redactor șef); **Teodor Balș**; **Al. I. Ghilia**; **Ion Lăncrănjan** (redactor șef adjunct); **Alexandru Oprea** (redactor șef adjunct); **Eugen Simion**; **Mihai Stoian** (secretar de redacție)

Prezentarea artistică: Radu Georgescu
Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Imprimat la Întreprinderea poligrafică „Informația"